T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM'DE HZ. İSA'NIN ÇARMIHA GERİLMESİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA

Alaa Saad LAFTA

Danışman
Doç. Dr. Hammet ARSLAN

İZMİR - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa'nın Çarmıha Gerilmesi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

..../..../2019

Alaa Saad LAFTA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

“Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an-ı Kerim’de Hz. İsa’nın Çarmıha Gerilmesi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”

Alaa Saad LAFTA

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Felsefe ve Din Bilimleri Programı

Bu çalışmanın amacı Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi konusunu Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an-ı Kerim bağlamında incelemektir. Böyle bir konuyu seçmemizin sebebi Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet arasında önemli bir tartışma konusu olan çarmıh hakkında kapsamlı ve karşılaştırmalı çalışmaların olmayışıdır. Nitekim konuya dair mevcut çalışmalar incelendiğinde, bazılarının Dinler Tarihi bakış açısıyla yazılmadıkları diğerlerinin ise ise konuya gereken önemi vermediği dikkati çekmektedir. Dahası bu çalışmalarda genel olarak konunun sadece Hıristyanlık dini özelinde ele alındığı, İslamiyet ve diğer dinlere ait bakış açılarının görmezlikten gelindiği görülür. Bundan dolayı biz seçtiğimiz konu hakkında Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an-ı Kerim’de geçen rivayetleri Dinler Tarihi’nin araştırma yöntemleri olan filoloji, kronoloji ve fenomenoloji yöntemleri ışığında ele alıp değerlendirmeye gayret ettik.

Çalışmamız giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında çalışmamızın amacı, kapsamı, yöntemi ve kullandığımız kaynaklar konusunda bilgi verilmiştir. Birinci bölümde çarmıh inancının kökeni, çarmıh inancının Hıristiyanlığa girişi ve bunda Pavlos’un rolü ve çevre kültürlerin Hıristiyanlık dinine etkileri üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda ise, Kitab-I Mukaddes’e göre Hz. İsa’nın çarmıha gerilmesi konusu ele alınarak metinler arasındaki farklılıklar dile getirilmiştir. Üçüncü bölümde de Kur’an-ı Kerim’deki ayetler ışığında ilk günah, günahın insan soyuna intikalinin imkânı ve kefaret hakkında bilgi

verilmiştir. Sonuçta, adı geçen iki geleneğin çarmıh olayına bakışlarındaki benzerlik ve farklılıklar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimler: İsa Mesih, Tora/Tevrat, Adem'in günahı, Çarmıh, Kefâret

ABSTRACT

Master's Thesis

"The Crucifixion of Jesus in The Quran and Bible:
A comparative Study"

Alaa Saad LAFTA

Dokuz Eylul University
Graduate School of Social Sciences
Department of Philosophy and Religious Sciences
Philosophy and Religious Sciences Program

As a student of the Comparative Study of Religion we tried to fulfill the gap which exists in this area of study. This thesis deals with the issue of Jesus Crucifixion. Scholar has tried his best to use primary sources to make his study authentic; therefore, he collected all those related materials which are available in Bible and Holy Quran and he tried to examine these sources by using academic research methodology.

Of course some studies have been done earlier on this topic but the major problem with these studies is that it has a lack of academic rigorous; therefore, these kinds of studies have no academic standard. Broadly we can categorize these studies in two forms, one deals with Christian beliefs only, second one deals with life of Prophet Jesus and his role as a redeemer. Context of these studies are usually polemical.

Scholar has made his study a comparative one, in which he tried to compare Quranic and biblical statements related to Jesus Crucifixion. The first chapter of this dissertation deals with "roots of belief of Christ's crucifixion and its justifications among Christians", in this chapter; scholar has discussed the role of Paul to introduce the belief of the crucifixion in the Christianity. Scholar has also highlighted those arguments on which belief of Christ's crucifixion are based. Scholar has also examined the impact of pagan religion on Christianity and how did surrounding environment contribute to strengthen the belief of Christ's Crucifixion in Christianity.

The title of second chapter is "the dogma of crucifixion in Bible" while third chapter deals with the belief of crucifixion in the Holy Quran in which scholar has tried to compare Quranic and biblical texts both by contextualizing the first mistake, hereditary sin, redemption and crucifixion.

During his research, scholar has followed the inductive method and tried to take all that information into the account which are related to topic and available in Quran and Bible so he could make his study comparative one. To make his study authentic, scholar has also strengthened his arguments by using religious texts extensively from the Holy Quran and Bible both. Final outcome of this research is to present a comparative study systematically by dealing with issue of crucifixion of Jesus whether it is the essence of all divine religions or belief in monotheism is the essence of entire divine religions.

Keywords: Bible, Quran, Fall, Jesus Christ, Crucifixion, Redemption.

KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİM'DE HZ. İSA'NIN ÇARMIHA GERİLMESİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BÖLÜM

KİTAB-I MUKADDES'TE HZ. İSA'NIN ÇARMIHA GERİLMESİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR’AN-I KERİM’E GÖRE ÇARMIH

KISALTMALAR

a.s.	Aleyhisselam
b.	Bin
Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
c.c	celle celalühü
Çev	Çeviren
Hz.	Hazreti
İbn.	ibni
MÖ	Milattan önce
M	Milat
R.A.	Radiyallah-u Anh
s.	Sayfa
S.A.V.	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
t.y	basım tarih yok

TABLOLAR LİSTESİ

GİRİŞ

Araştırmanın amacı ve önemi;

Bu araştırma, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'deki çarmıh inancına karşılaştırmalı olarak ışık tutmayı hedeflemektedir. Bu mevzuyu araştırmanın ehemmiyeti iki kısımda saklıdır:

İlki: Çarmıha gerilme inancının Allah'ın (c.c) birliği ile alakalı olmasıdır. Hıristiyanlar nezdinde inkârcısının tekfir edildiği ehemmiyetli bir inançtır. Günümüzde, dünyayı gezen misyonerler çarmıh akidesini yayıyorlar, insanların zaafiyet ve ihtiyaçlarından faydalanarak yüklü sermayeler harcıyorlar. Müslümanlar nezdinde ise imanda hiç şüphe yoktur; Allah(c.c) Hz. İsa'yı(a.s) çarmıha gerilme komplosundan kurtarmıştır, onlara çarmıha germişler gibi göstermiştir ve Allahu Teala onu kendi katına yükseltmiştir.

İkinci olarak: Hıristiyanlıktaki bu inançtan dolayı dinlerin mensupları arasında birçok münakaşanın meydana gelmesidir. Bazı Müslümanlar ise Hıristiyanların Mesih'in çarmıha gerilmesi ile alakalı bazı fikirlerinin kendi inançlarına sızmasından korkmuştur.

Araştırmanın yöntemi;

Araştırmacı bu çalışmada karşılaştırmalı ve tahlile dayalı tümevarım metodunu takip etmiştir. Araştırma, Kitab-ı Mukaddes metinleri ve Kur'an ayetleri ile tümevarım gerçekleştirmiştir. Bu yüzden, araştırma hedef çerçevesinde tahlil edilmiştir, sonra da tam olarak bilgiye dayalı bir görüşün oluşması için bir karşılaştırma çalışması ortaya çıkmıştır.

Araştırmada faydalanılan kaynaklar;

Hz. İsa (a.s) ile alakalı hususa araştırmacılar ve âlimler çok ehemmiyet vermektedirler. Öyle ki bazıları Mesih'in çarmıha gerilme meselesini doğrudan ele almıştır. Bazıları da Hz. İsa hakkındaki hadisleri kullanarak Mesih'in çarmıha

gerilmesi meselesini araştırmıştır. Bu kaynaklardan "Mes'eletu salb'il-Mesih beyne'l-hakika ve'l-iftira" kitabı Ahmet Dîdât'a aittir ve yazar eserinde şu konuları ele almıştır; Hz. İsa'nın öldürülmesini ve çarmıha gerilişini İncillerden delil göstererek reddeder ve İnciller arasındaki uyuşmazlıkları anlatır. "Akîdetu'salb ve't-Teslîs fi'l-Mesîhiyye ve mevkif'ul-İslam minhâ", Muhammed Ebu'l-Ğayt'a aittir ve yazar eserinde şu konuları ele almıştır; Hıristiyanlıkta teslis ve çarmıha gerilme inancını ve İslam dininin bu iki akide hakkındaki tutumunu anlatır."Hz. İsa'ya Ne Oldu?" kitabı ise Mahmut Aydın'a aittir ve yazar eserinde şu konuları ele almıştır; Hıristiyan ve Müslüman kaynaklarına göre gerçekte İsa'ya ne olduğunu ve çarmıh sonrası İsa'nın akıbetiyle ilgili Hıristiyan kaynaklarındaki bilgilerden bahseder. "El-Mesîhiyye", Ahmed Şelebî'ye aittir ve yazar eserinde şu konuları ele almıştır; Hıristiyanlık şeriatini ve kökenlerini, Hıristiyanlarda teslis ve çarmıh inancını ve Hıristiyanlardaki mezhepleri ve bu mezheplerin farklılıklarını anlatmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de geçtiği üzere Hz. İsa'nın (a.s) isimleri ve lakapları;

İsmi ve künyesi;

İsa b. Meryem: Allah (c.c) İsa'nın (a.s) nesebi olduğunu, onun Meryem'in oğlu olduğunu söylemektedir. Bununla Hıristiyanların, "o Allah'ın(c.c) oğludur" sözlerini inkâr etmektedir. Aynı zamanda Yahudilerin, annesine olan iftiralarını da inkâr edip, onu temize çıkarmaktadır. Allah (c.c), onun annesine olan nisbetini birçok ayette söylemektedir. Mesala şu ayette "Hani, Meryem oğlu İsa, "Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) elçiyim" demişti."[1]

Allah şöyle buyurmuştur: "O gün Allah şöyle diyecek: "Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki ve annen üzerindeki nimetimi düşün."[2]

[1] Saff 6.
[2] Mâide 110.

Lakabı;

El-Mesîh: Kur'an-ı Kerim'de Mesih ismi on kere geçmiştir. Mesala şu ayette: "Hani melekler şöyle demişti: "Ey Meryem! Allah seni kendi tarafından bir kelime ile müjdeliyor ki, adı Meryemoğlu İsa Mesih'dir."[3] Şu ayetinde(c.c) de: "Andolsun, "Allah, Meryemoğlu Mesih'dir", diyenler kesinlikle kâfir oldular. De ki: "Şâyet Allah, Meryemoğlu Mesih'i, onun anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek istese, Allah'a karşı kim ne yapabilir?"[4]

Bu isimle adlandırılmasının sebepleri şunlardır;

Hz. İsa (a.s) annesinin karnında yağ ile mesh edilmiş olarak dünyaya gelmiştir. Hastalığı olan birini mesh edince (dokununca) iyileşmiştir. Yeryüzünde insanları dine davet etmek için seyahat etmiştir diğer bir deyişle mesh etmiştir. Yani Mesih: Memsûh: Allah'ın (c.c) onu mesh etmesi yani günahlardan temizlemesidir. Şöyle de denmiştir: Cebrail (a.s), onu doğduğu gün şeytanın mesh etmesinden korumak için kanatlarıyla mesh etmiştir. Bu, Mesih kelimesine verilen bazı manalardır. Bunların birçoğunun, Hz. İsa'da (a.s) tahakkuk ettiğini görmekteyiz. Çünkü Allah (c.c) onu günahlardan temizlemiştir. Allah'a davet için yeryüzünde yol almaktaydı. Allah (c.c), onun nenesinin duasına icabet ederek, Meryem'i (a.s) ve zürriyetini kovulmuş şeytandan muhafaza ederek kendisini şeytanın dokunuşundan korumuştur. [5]

Salb kelimesinin tarifi;

Sözlükte salb: Şiddetli. Salabet (sağlamlık/sertlik) ve şiddetten dolayı sırta "salb" denmiştir.[6] Salb "bilinen bir öldürme şekli" manasına gelir.[7] İnsanı asılı tutarak öldürmektir. Şöyle de denmiştir: "Bedeni tahta üzerine germektir"[8]

---

[3] Âl-i İmran 45.
[4] Mâide 17.
[5] Bkz. Muhammed Mutevelli Eş-Şa'ravî, **Meryem ve'l-Mesîh**, el-Mektebe et-Tevkîfiyye, Kahire, t.y, ss. 9-14.
[6] er-Râğıb El-İsfahânî, **Müfredatu Elfâz'il-Kur'an'il-Kerîm**, 1.baskı, Dar'ul-Kalem, Dımeşk, 1412, 1992, s. 489.
[7] Abdullah İbn-i Manzûr, **Lisân'ul-Arap el-Muhît**, C. 2, Lisan'ul-Arap yayınevi, Beyrut, t.y, s. 461.

Salb: Elleri ve ayakları çivilerle çakarak çarmıha germek demektir. Çarmıha gerilen o hali üzere açlıktan ve susuzluktan ölene kadar çarmıhta asılı bırakılır. Çarmıh kılıç şeklini almış olan ağır bir tahtadan ibarettir. İdam hükmünün infazı, maslûbun (çarmıha gerilen) tahta üzerinde asılı kalması ile tamam olur. Genelde çarmıha gerilecek kişi, asılacağı yere kadar çarmıhı taşır. Çarmıhı taşıması, horluk, hakirlik, utanç ve laneti taşıması manasına gelir. Çarmıha gerilme, en çirkin suçu işleyene kısas olarak yapılır. Bu Fenikelilerin icadıdır. Çoğu kere çarmıha gerilmeden önce kırbaç ile işkence edilir. Eceli yaklaşmadan önce ondan kurtulması herhangi bir sebepten dolayı zaruri ise ayaklarını keserek hayatına son veriyorlardı.[9]

[8] El-İsfahânî, s. 489.

[9] Bkz. Petrus Abdu el-Melik, ve diğerleri,**Kâmûs'ul-Kitâb el-Mukaddes**, Beyrut, 1971, ss. 545-546; Ahmed Didat, **Mes'eletu Salb'il-Mesîh beyn'el-Hakîka ve'l-İftira**, (çev. Ali Cevheri, Dâr'ul-Fadîle), 1989, s. 30; Saîd Havva, **Silsile dirâsât menheciyye hâdife"İslam",** 4. Baskı, Dar'us-Selam, Kahire. s. 625.

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇARMIH İNANCININ KÖKENİ VE GEREKÇELERİ

1.1. ÇARMIH İNANCINI ŞİMDİKİ HIRİSTİYAN İNANCINA DÂHİL ETMEDE PAVLUS'UN ROLÜ

Pavlus (Şa'ul)[10], bugünkü Hıristiyan anlayışının tahrif edilmesi ve o dine yönelmesindeki derin etkiden dolayı Mesih'ten sonra önemli şahsiyetlerden sayılmaktadır. Bazı araştırmacılar Pavlus'u şimdiki Hıristiyanlığın kurucusu olarak saymışlardır. Yeni Ahit'te insanların büyük bir kısmı bu dini Pavlus'a nispet eder ve bu din 14 risale ve 100 babı kapsar.

1.1.1. Doğumu ve Yetişmesi

Pavlus'un doğum tarihi konusunda kaynaklarda görüş birliği yoktur. Tarihçilerin görüşleri, Pavlus'un doğum tarihinin M. 1 ile 4-6 yılları arasında olduğu şeklinde farklılık göstermektedir.[11] Pavlus, Mesih döneminde yaşamış fakat O'nu hayatı boyunca görmemiştir.[12]

Doğumu sonradan Roma imparatorluğunun sınırları içinde yer alan Yunan'daki Tarsus şehrindedir. Günümüzde Türkiye'nin güneyinde Akdeniz'e yaklaşık 17 km uzaklığındadır.[13] Büyük bir şehir olan Tarsus, Pavlus'un doğduğu ve yetiştiği dönemde düşüncesine, kültürüne ve inancına büyük bir etki yaratmıştır. Tarsus, ayrıcalıklı coğrafi konumundan dolayı bütün milletler için önemli bir ticaret yeri olmuştur. Bu nedenle şehir halkı gelen insanların fikir, felsefe ve inançlarından etkilenmişlerdir.

---

[10] Pavlus'un eski ismi Şa'ul idi. Bkz. Elçilerin İşleri 13: 9.
[11] Abdu el-Melik, s. 196.
[12] Muhammed el-Şerkavi, **Dirasatün fi'l-Mileli ve'n-Nihal**, t.y. s. 17.
[13] Eskiden Kidnus Nehri'nin kıyısındadır. Önceden nehrin döküldüğü yerde birçok malın satıldığı bir liman vardır, ancak bu nehrin yatağı değiştiği için şimdi sıradan bir şehir sayılmaktadır. Abdu el-Melik ve diğerleri, ss. 575-576.

1.1.2. Tarsus Şehrinin Kültürel ve Felsefi Açıdan Önemi

Tarsus, Roma döneminden önce Yunan kültürünün merkeziydi. Özellikle yerli halkın felsefeye, ilim ve edebe olan tutkularından dolayı[14] Yunan okulları öne çıkmıştır ve günümüzdeki üniversite mesabesinde olması bu şehrin ünlü olmasını sağlamakta özellikle felsefi çalışmalar sayesindedir.[15] Pavlus'un hayatının ilk yılları Revaki mezhebinin yükseldiği döneme denk gelmiştir[16] böylelikle de Tarsus bu mezhebin merkezi olmuştur.[17]

Pavlus, Revaki mezhebinin ilkelerini bilmekte olup Yunan düşünürlerinin arasında yaygın olan hitabet üsluplarına hâkim idi bunun da üzerinde etkisi olmuştur.[18]

1.1.3. Tarsus'un Dini Durumu ve Çevre Bölgeler

Dini inançlar açısından Tarsus büyük bir öneme sahiptir. Bunun nedeni ise coğrafi bakımdan ayrıcalıklı bir yere sahip olması, değişik düşünce ve inanç etkileşimine sebep olan aktif ticarettir. Dolayısıyla Batı ve Doğu kültürlerinin inançlarının tanındığı ve kaynaştığı bir yer olmuştur. Tarsus halkı doğu olsun batı olsun Süryani ve Yunanların ilahlarına tapmaktaydılar.[19] Gizli dinler[20] diye adlandırılan dinler halk arasında yayılmıştır. Halk başka tanrılara da tapmaktaydı ve çoğunun inancının özünde, tanrının ölümü ardından insanların kurtuluşu için tanrının dirilmesi vardır. Tarsus çevresi, Ege Denizi'nden Doğu Irak Bölgesi'ne kadar olan bölgedir. Dini durumuna gelince tanrıların çokluğuna ve insan suretine büründüğüne rastlanılmaktadır. Bu olgu Yunan ve Romalılar arasında yaygın bir olgudur. Bu

[14] Habîb Said, **Siretü Resüli'l-Cihad "Pavlus"**, Cemiyyet Neşru el-Maarif el-Mesihiye, Kahire, s. 3.
[15] Bkz. Charles Guignebert, **el-Mesihiyye Neş'etüha ve Tatavuruha**, el-Mektebetül el-Asriyye, Sayda, Beyrut, s. 68.
[16] Habîb Said, **Fecrü'l-Mesihiyye**, Dar'ül el-Tealif ve el-Neşir, Li-el-Kenise el-Eskufiyye, Kahire, s. 24.
[17] Felsefi bir medresedir, kurucusu Zeynün(336-246 M.Ö.)'dür. Revaki medresesi diğerlerinden daha çok ahlâk üzerinde dururdu. Bkz. Yusuf Kerem, **Tarihü'l-Felsefeti'l-Yunaniyye**, Dar'ül Kalem, Beyrut, s. 223.
[18] Bkz. Guignebert, s. 68.
[19] Habîb Said, **Siretü**, s. 9.
[20] Bu dinlerin gizli dinler olarak adlandırılmasının nedeni bir kişinin bu dinlere girdiğinde bazı ritüeller yapması ve bazı gizli öğretileri alıp ruhsal olarak erdem bir kişi olmasıdır. Bkz. Fehim Aziz, **el-Fikrü'l-Lahüti fî Resa'ili Pavlus**, Dar'ül el-Mesihiye, Kahire, 1977, s. 45.

tanrıların ortak olduğu özellik ise yılın belli zamanlarında ölmeleri gerekmekte ve başka zamanlarda ise dirilmeleri gerekmektedir; böylelikle onlara inananların duygularını sevinç ile üzüntü arasında coştuyor olmalarıdır.[21] Pavlus, en önemli özelliği tanrı çokluğu ve kurtarıcı inancı olan çeşitli dini inançların olduğu bir çevrede yetişmiştir. Bu çevrenin felsefi düşünce ve terimlerle doygun olması, Pavlus'un, o felsefeleri tanımasında kolaylık sağlamıştır ve sonraki süreçte üzerinde etkisi görülmüştür.

1.1.4. Pavlus'un Dini

Pavlus (Ferisi) Yahudiydi ve bunu Elçilerin İşleri kitabında açıkça şöyle belirtmiştir: "Ey kardeşler, Ben ölüler arasından dirilmek umuduyla Ferisi oğlu Ferisiyim".[22] Pavlus beş yaşında mukaddes kitap olan İncil'i okumaya başlamıştı. Altı yaşında ise okula gönderilmişti. On yaşında sözlü olarak "Yasa"yı öğrenmiştir. On üç yaşında belli bir ritüel gereğince "Yasa"nın babası olmuştur.[23] Roma, Tarsus'a istila edince bazı sakinlerine Roma vatandaşlığı hakkı verilmiştir. Pavlus'un babası bu vatandaşlığı kazananların arasında idi.[24] Buna dayanarak Pavlus'un Yahudi dininin mensubu, Yunan kültüründen beslenmiş ve Roma vatandaşlarının haklarına sahiptir. Bu üç faktör fikir hayatının oluşmasında etkili olmuştur.

1.1.5. Pavlus'un Hıristiyanlığa Karşı Duruşu

Pavlus, Hıristiyanlık ortaya çıktığında Hıristiyanlara karşı düşmanlığını ilan etmiştir ve bu dine mensup olanlara işkenceler yapmıştır. Pavlus Şam yolundayken İsa ile karşılaşıp sohbet ettiğini iddia ederek birdenbire Yahudilikten Hıristiyanlığa geçmiştir.[25]

Pavlus'un Hıristiyanlığa karşı sert tutumu, düşmanlığı ve Hıristiyanlığa ani girişi düşünüldüğü zaman onun Hristiyanlığa gerçekten inanıp inanmadığına dair

---

[21] Bkz. Abbâs Mahmûd el-Akkad, **Abkariyyetü el-Mesih**, Dar'ül el-Nehvah, Kahire, s. 67.
[22] Elçilerin İşleri 23: 6.
[23] Bkz. F.v Mayer, **Hayatü Pavlus**, çev. Markos Davut, Mektebetül el-Mehebe, Kahire, s. 22.
[24] Bkz. Vehib Ahmed Bekri, **Pavlus ve Te'siruhu fi'l-Mesihiyye**, Camiyet el-İmam Muhammed b. Suud el-İslamiye, 1405, s. 255.
[25] Bkz. Elçilerin İşleri 22: 5-1.

şüpheleri oluşturmaktadır. Hıristiyanlığı şiddet ve baskıyla ortadan kaldıramayacağını anlayınca, Hıristyanlığı içeriden yok etmesi için bu dine girmesi bir hileydi.

1.2. HAÇ'IN KÖKENİ VE FELSEFESİ

Haç'ın kökeninin tarihine ve sonradan putperest dinlerinde kutsallaştırılmasına bakılacak olursa çok eski dönemlere dayandığı ortaya çıkmaktadır. Haç kökeniyle ilgili bazı âlimler, ilkel insanların en önemli keşfi olan ateşi bulduktan sonra insanın içinde şaşkınlık yarattığını ve bu durumun insanları ateşe tapmaya sevk ettiğini söylemişlerdir. Ateşi, haçtaki gibi iki çubuğun birbirine geçmesiyle ortaya çıkarmaları haç sembolünü kutsallaştırmalarına sebep olmuştur.[26] Daha sonra bu kutsallaştırma farklı putperest dinlere geçmiştir. Romalılarda haç, ölüm hükmüne vardıkları insanların iplerle veya çivilerle asıldığı tahta şeklindeydi.[27] Bu öldürme şekli Persler ve Romalılar gibi geçmiş milletlerde yaygındı. Allah Kur'an'da Yusuf suresinde Firavun'un, düşmanlarına uyguladığını şöyle zikretmiştir:

"يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ "

"Ey benim iki zindan arkadaşım, sizin biriniz, tekrar efendisine içki sunacak, fakat öbürü asılacak ve kuşlar, başını didip yiyecekler. İşte esasını anlamak istediğiniz şey böylece takdir edilmiş, bitmiştir."[28]

Ayrıca haç doğuda bir idam şekli olmuştur. Büyük İskender[29] de Perslerden olan Asurluların kullandığı kazığı [30] geliştirerek haçı idam vesilesi olarak

[26] Bkz. Mahmud Mezru'a, **Dirasatün Fi'n-Nasraniyye**, t.y, s. 112; İlyas Makkar, **el-Kadaya el-Mesihiyye el-Kübra**, 3.baskı, Dar'ül el-Tekafe el-Mesihiye, Kahire, s. 388; İbrahim Halil Ahmed, **Muhammed fi't-Tevrati ve el-İncili ve el-Kur'an**, Dar'ül el-Menar, 1409, ss. 163-174.

[27] Bkz. **Kamusu Edyani ve Mu'tekadati Şuûbi'l-Âlem**,1.baskı, Mektebetü Dar'ül el-Kelime, Kahire, 2004, s. 349; Abdülmesih Basît Ebul Hayr, **Hel Sulibe'l-Mesihu Hakkan ve Kam**, 1.baskı, Matbaatü el-Masriyiin, Kahire, s. 42.

[28] Yûsuf 41.

[29] Büyük İskender ikinci Philip'in oğlu, Makedonya'nın Kralı, İskenderiye Şehrinin kurucusudur. Bkz. Mani el-Cüheyni, **el-Mavsu'atu'l-Müyessere fi'l-Edyani ve'l-Mezahibi'l-Muâsıra**, 4.baskı, el-Nedve el-Alemiye lilşebab el-İslami, Riyaz, 1420, s. 151.

[30] Kazık, tarih boyunca kullanılan en kötü idam şekillerinden biri sayılır. Kurbana ucu sivri ve keskin bir kazık bir yerinden girer, diğer yerinden çıkar, bazen kazığın ucu kurbanın ağzından girecek şekilde ayarlanır ama genellikle kurbanın kalçasından girer, kafasından çıkar. 4 Ocak, 2017, 14.04.2019 http://www.ma3lomaat.info/2017/10/04/what-is-the-impalement/.

kullanmıştır. Romalılar ise Fenikelilerden alan Kartacennîlerden almışlardır.[31] Tibet ve Nepal'de kendisine ibadet edilen Pers ilahı olan Andra hakkında şöyle denilir: Haç ile kanı akıtıldı. İnsanların günahlarının bağışlanması için vücudu çivilerle delindi ve haç uygulamasının onların kitaplarında da olduğu zikredilir.[32]

Hintliler Krişna'nın[33] ölümünü farklı farklı anlatmışlardır. Bunlardan en önemlisi onun, tahtadan yapılmış bir haç üzerinde asılıyken mızrak ile öldürüldüğüdür.[34]

Eski Mısırlılar Firavunların üçlü Tanrı inancı olan "Amon, Mot, Hatu"ya inanarak haç simgesini kullanmışlar ve o haçı yaşam sembolü olarak saymışlardır. Mısırlılar heykel Tanrıların ellerine yaşamı sembolleştiren bir simge tasvir etmekteydi. Bu simgeyi de Ankh diye adlandırmışlardır. Şekli ise Hıristiyanların sonradan sembol olarak kullandıkları haça yakındır. Mısırlılarda haç şekli hayat kelimesini karşılıyordu. Mısırlı kâhin, kral ve hahamların elinde, güneş tanrısının kâhini olduklarını belirten haç vardı. Belki de haç resmi Mısırlıların fikri olan hayatın sonunu simgelemesinden gelmektedir.[35]

Böylelikle haç, putperestlerde hayatın ve fedakârlığın sembolü olmuştur. Mısır, Asur ve Pers'te haç sembolü dini açıdan yüksek bir mertebede yer almıştır. 670 yılına kadar haç sembolü İsa'nın çarmıha gerilme sembolü olarak kesinleşmemiştir. Bu yıldan önce kurtarıcı Misra çarmıhta sembol olarak durmakta idi. O dönemde çarmıha gerilmiş bir adamın sembolüyle değiştirilmiştir.[36] İmparator Konstantin ise haç sembolünü Hıristiyanların inanç sembolü olarak edinmiştir.[37] Dolayısıyla haç sembolü, Hıristiyanlığa dayanmayan, çok eski putperest dinlerin sembolü olduğu görülmektedir.

---

[31] Bkz. Veli Vehbe Bebavi, **Dairetü'l-Ma'arifi'l-Kitabiyye**, 2.baskı, Dar'ül el-Tekafe, Kahire, s. 29, 30; Basît, s. 42.
[32] Bkz. Muhammed Tahir el-Tenir, **el-Aka'idu el-Vasaniyye fi'd-Diyaneti'n-Nasraniyye**, 1.baskı, Mektebet b. Teymiyye, Kuveyt, 1408, s. 75.
[33] Krişna: Kurtarıcı, tanrının oğlu ve kutsal üç tanrıdan ikincisi olarak inandıkları Hintli liderlerden biridir. Hintlilerin bu Putperest inançlarının çoğu Hıristiyanların Mesih'e olan inançlarının çoğuna benzemektedir. Bu olgu Hıristiyanların inançlarını, kendilerinden çok önce yaşayan putperestlerden aldıklarını göstermektedir. Bkz. el-Tenir, s. 119.
[34] Bkz. el-Tenir, s. 75.
[35] Bkz. Ahmed Çelebi, **el-Mesihiyye**, 8.baskı, Mektebetül el-Nehda, Kahire, 1984, s.177; Colonel J. Garnier, **The Worship of the Dead**, Londra, 1904, s. 226.
[36] Bkz. Seyyid Salih Sa'ddüdin, **Müşkilatü'l-Aka'idi'l-Veseniyye**, 3.baskı, Dar'ül el-Arkam, Kahire, 1992, s. 166.
[37] Bkz. Ahmed, s. 158.

1.3. KADİM DİN VE KÜLTÜRLERDE ÇARMIH

Tanrı'nın oğlunun çarmıha gerilerek insanların günahlardan arınmaları için yalnızca Hıristiyanlığa özgü değildi. Daha önce putperest milletlerde de bu inanç bulunmakta idi. Tanrının kurban edilip sunulması inancın özü olarak sayılmıştır. Hıristiyanlar ise bu inancı eski putperest din ve felsefelerinden almışlardır. Hıristiyanlığın oluştuğu bölgelerde bu inanç diğer dinlerde de yer almaktadır. Dinler tarihçilerinin putperestlerin inancıyla günümüz Hıristiyanlarının inancı arasındaki büyük benzerliği anlatmışlardır. Bu benzerlikler arasında insanları kurtarmak amacıyla çarmıh inancı yer almaktadır. Bu fikir Hintliler, Mısırlılar, Yunanlar ve Romalılarda ortaya çıkmıştır. Bu fikrin detayları bazı putperest dinlerde ele alınacaktır.

1.3.1. Hint Dinlerinde Çarmıh

Hintliler, Tanrı'nın oğlu olan Krişna'nın Tanrı olduğuna inanıp günahları bağışlayıcı olarak nitelendirmektedirler. Ölüm yılanının kurtarıcısı olarak da adlandırılmaktadır. Merhametinden ötürü insanların günahlarının hafifletmesi ve bağışlanması için kendisini kurban etmiştir ve onların inancında bu adanmayı ondan başkası yapamamaktadır. Bu kurban edilişi; kendisini, kafasında altından bir taç ile ellerinden ve ayaklarından kazıklara çivileyip çarmıha gererek gerçekleştirmiştir. Krişna'yı kahraman olarak da vasıflandırmaktadırlar. Çünkü O kendisini insanların günahlarına kefaret olması için kurban etmiştir.[38] Hintliler, Krişna'nın ilahlaştığına ve kendisini insanların hatalarından ötürü kurban olarak adadığına iman etmektedirler.[39]

Hintliler, asli günaha inanmaktadırlar. Bunun en büyük delili onların pişmanlıkla şu yakarışlarda bulunmalarıdır: "Ben suçluyum ve günah işledim. Tabiatım kötülüğü emreder. Annem beni günah ile taşıdı. Beni kurtar Ey günahları sonlandırıcı ve giderici olan!"[40]

---

[38] Bkz. el-Tenir, s.76; Çelebi, s. 176; Muhammed Reşid Rızâ, **Akidetü's-Salbi vel Fida**, 1.baskı, Dar'ül el-Menar, Kahire,1331, s. 26-27.
[39] Bkz. el-Tenir, s. 49.
[40] Bkz. el-Tenir, s. 49.

Budistler “Budda”yı[41] hem ermiş bir insan hem insan suretine bürünmüş ve insanlığı kurtarıp onlara doğru yolu göstermek, onları günahlardan arındırmak amacına sahip, kendini kurban eden ve kemale ulaşmış bir tanrı olarak düşünmekteydiler. Dolayısıyla onun yüce doktor ve dünyanın kurtarıcısı olduğunu iddia etmekteydiler. O babasının tek oğludur. Kendisini insanların günahlarına kefaret olması için kurban etmiştir böylece onları işlemiş olduğu günahlardan cezalandırılmamak üzere arındırmıştır. Onları yerlerin-göklerin varisleri kılmıştır.[42] Budistler Buda’nın şöyle dediğini iddia etmektedirler: “Bu dünyada işlenen tüm günahların dünyayı kurtarmak için üzerime düşmesine izin verin.”[43] Budistler, Buda için “merhametinden ötürü cenneti bırakıp dünyaya insanların günahlarını silmek için geldiğini” söylerler.[44]

Hint alt kıtasındaki en küçük ülkelerden biri olan Tibet ve Nepal’in inançlarına göre tanrıları İndra’nın erkekleri günahlarından kurtarmak için çarmıhta kanını döktüğünü, ellerini-ayaklarını çivilediğini düşünmekteydiler ve kitaplarında Indra’nın çarmıha gerilmiş olduğu resimler bulunmaktadır.[45] Bu, Hıristiyanların Mesih’in çarmıha gerilmesi olayının amaçlarına çok benzemektedir.

1.3.2. Yunan ve Roma Dinlerinde Çarmıh

Yunanistan topraklarında kurtuluş için ölmekte olan bir Tanrı fikri uzun zaman önce ortaya çıkmıştır: Giritliler[46], Zeus'un öleceğine ve daha sonra mezarında hayat veren bitkilerin sembolü olacağına inanmaktadırlar.[47] Yunanlılar arasında kurtuluşun temel fikri kök salmıştır: “Hıristyanlar aslî günah ve kurtuluşa

---

[41] Budda, Milattan 5 asır önce yaşadı, Hint büyük lider ve düşünürlerindendi. Kendi döneminde insanların uydukları öğreti ve doktrinlere karşı çıktı, Hindistan’daki kast sistemini iptal etti, Veda Tanrısını reddetti, dini taassuba karşıydı, sakin bir şekilde yaşadı ve öldü. Çağrısının başarısını kendisi gördü. Bkz. Ahmed Çelebi, **Edyanü’l-Hindi’l-Kübra**, 4.baskı, y.y, t.y, s. 149.
[42] Bkz. Rızâ, s. 26-27.
[43] el-Tenir, s. 77.
[44] el-Tenir, s. 51.
[45] Rızâ, s. 27.
[46] Girit Adası’na nisbet edilmiştir. Bu ada Yunan yarımadasının güneydoğusunda yer almaktadır, halkı beyaz Afrikalı veya Akdeniz ırkındandı, bu adada çok eski dönemlerde büyük bir uygarlık kurulmuştu ancak yirminci yüzyılın başlarında keşfedilmişti. Bkz. C. İdcar, **el-Tarihu el-Kadim**, el-Maarif, Kahire,1931, s. 77-78.
[47] Wel Diyorant, **Kıssatü’l-Hadâra**, c.2, çev. Remzi Abte Circis, 3.baskı, Licnet el-telif ve el- terceme ve el-Neşir, s. 29.

inanmaktadır.” Bu ikisi ise Yunanlılardan aldıkları bir inançtır.[48]“Kurtarıcı” olarak tanımlanmış bir Yunan tanrısı vardır; Herkül, insanları sevdiği için acı çekmeye razı, ölüleri dirilten, cehenneme inip gökyüzüne yükselen Tanrının sevgili oğlu olarak nitelendirilmiştir.[49] Zeus ve Athena da Kurtarıcı lakabını almıştır.[50]

Gizli dinler Yunan ve Romalıların arasında yayılmıştır. Kurtuluş Ölen ve yeniden dirilen bir Tanrı inancı fikri etrafında dönmekteydi. William Barclay, “İsa’nın dünyadaki yaşamı sırasında, Esrar dinleri olarak bilinen Yunan ve Roma dinleri bulunmakta idi. hepsi tek bir karaktere sahipti; acı bir yorgunluktan sonra bir Tanrı ölmekte şan ve kutsamadan[51] sonra yeni bir tanrı veya tanrılardan biri tekrar dirilmektedir” demiştir. Kanto, bu dinlerin özelliği ile ilgili şöyle demiştir: ‘’Bu dinlerin belirlediği öldükten sonra dirilen bir tanrısı vardır.”

1.3.3. Eski Mısır Dininde İnsanın Çarmıha Gerilerek Feda Edilmesi

Eski Mısırlıların, inancına göre tanrıları “Osiris” insan gibi yaşayıp ölmekte ve sonra dirilmektedir. İmar İndireh demiştir ki: “Osiris, ölüp dirilen Tanrının oğludur.”[52] Sir Arthurandlai şöyle der: “Mısır’da MÖ 18. yüzyılda ortaya çıkan ilk kurtarıcı ilah Osiris; reformcu bir prens olduğu için kendinin bir tanrı olduğunu düşünmüştür. Çünkü inançlarına göre tanrılar, onurlu kişilerin ruhuna geçmektedir. Onun ruhu ölümünden sonra görününce tanrının yaşamına izin verdiğini ve tanrının artık günahlarından dolayı insanlara öfkeli olmadığına inanmışlardır.”[53]

“Mısırlılar, Osiris'i halkın kurtarıcılarından biri olarak görmekte ve onun zorla öldürüldüğünü Sonra tekrar hayata döndüğünü düşünmekteydiler”[54].

Hıristiyan düşüncesi, Mısır düşüncesinden çok etkilenmiştir. Bunun nedeni de; coğrafi olarak birbirlerine yakın olmalarıdır. Dolayısıyla bir din olarak Hıristiyanlığın eski Mısır inançlarından uzak olmadığını ve ikisi arasında birçok yönden büyük bir benzerlik olduğu görülmektedi

---

[48] H. C. Rose, **el-Diyanatü el-Yunaniyye,** çev. Remzi Abte Circis, Dar’ül el-Nahda, Mısır, 1965, s. 176.
[49] Herkül’ün destanının detayı için, bkz. Diyorant, ss. 81-82.
[50] Rose, ss. 116-131.
[51] Bünyâmin Binkırtın, **Tefsir-ü İncil Matta**, 3.baskı, Matbaat el-İhva, Kahire, 1981, s. 20.
[52] İmar İndireh Kruzeh**, Tarihu’l-Hadarati’l-Âam**, c.1, t.y, s. 92.
[53] İbrahim, s. 176.
[54] Bkz. el-Tenir, s. 43.

1.3.4. Eski İran Dininde Çarmıh

Eski Fars dininde Kurtarıcı Tanrı fikri yaygındır, çünkü onlar insanlığı kurtaran bir Tanrıya inanmaktadırlar.

Mitra'ya, acı çekerek insanları kurtarmasından ötürü kendisini feda edip Tanrı ile insanlar arasında "arabulucu" ismini vermişlerdir.[55] İnsanlık için olan ölümünü ve dirilişini büyük bir neşeyle kutlamış ve kurtarıcı olarak tanımlamışlardır.[56] Batılı bir araştırmacı bu dinin ana unsurlarının Hıristyanlığa girdikten sonra yok olduğunu söylemektedir.[57]

1.3.5. Mezopotamya Dinlerinde Çarmıh

Sümerler'in inancına göre, insanlık uğruna acı çeken "Temmuz"un -bir diğer adıyla Baal'in- bir bakireden ilk doğan tanrı olduğuna inanmaktadırlar ve insanları günahtan kurtarmak için kendisini feda ettiğini, çarmıha gerilmişken insanların kurtuluşu için acı çektiğini iddia etmektedirler. Yılın belirli bir gününde çarmıha gerilmesini anmaktadırlar.[58] Babillilerin tanrı olduğuna inandıkları Baal'in dini duygusal temalarının Hıristiyanlığın önemli duygusal konusu olan İsa'nın yargılanması ve çarmıha gerilmesinin öyküsünün oluşmasını sağlamıştır. Baal davası ve ölümünün öyküsü bu yüzyılın başında kaydedilmiştir, Yahudiler Buhtunnasar'dan[59] bu yana Babil hapishanesine götürüldüklerinden her bahar başında bu tiyatroyu izlemişlerdir. Bu yüzden Yahudiler evlerine döndüklerinde bu hikâye akıllarında yer edinerek yaşamlarını etkilemiştir. Mesih'in döneminin bitiminde Baal, yeni bir isimle (Mesih) adlandırılarak Mesih olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca İncil'de belirtildiği Mesih'in çarmıha gerilmesi olayı ile benzerlik bulunmaktadır. Bu benzerlikler şöyledir:

Baal'in yargılanması ve çarmıha gerilme olayı: Baal esir alınmış halka açık şekilde yargılandıktan sonra şiddete maruz kalıp yaralanmıştır. Baal infaz edilmesi

---

[55] el-Beyruti, s. 47.
[56] Muhammed Cabbar Abdülâl, Fi el-Akaidi ve el-Edayn, el-Heye'tü el-Mesriyye el-Amme liltalif ve el-Neşir, Kahire, 1971, s. 250.
[57] Çelebi, s. 178.
[58] el-Beyruti, s. 76.
[59] Buhtunnasr (Nebukadnezzar II), Yeni Bâbil Krallığı'nın kurucusu ve Keldânî hânedanının ilk kralı Nabopolassar'ın oğludur. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 1992, İstanbul, c.6, ss. 380-381.

için dağa götürüldüğünde yanında idamına hükmettikleri bir suçlu daha bulunmakta idi. Oranın âdetine göre her yıl ölüm cezası verdikleri biri affedilerek bağışlanmaktaydı. Ancak halk Baal'in idam edilip suçlunun affedilmesi istemiştir. Baal'e, hüküm uygulandıktan sonra gök kararmış, şimşekler çakmıştır ve insanlar bu olanlardan korkmuştur. Takipçileri cesedini çalmamaları için Baal'in mezarı korunmaktaydı. Tanrıçalar, Baal'in mezarının etrafında oturup ağlamışlardır. Baal dirilip baharın başlangıcında hayata geri dönmüş ve gökyüzüne yükselmiştir. İsa'nın yargılanması ve çarmıha gerilme olayında da İsa esir alınmış halka açık şekilde yargılandıktan sonra şiddete maruz kalıp yaralanmıştır. İsa infaz edilmesi için dağa götürüldüğünde yanında idamına hükmettikleri Barabba adlı bir katil bulunmakta idi. Oranın âdetine göre her yıl ölüm cezası verdikleri biri affedilerek bağışlanmaktaydı. Ancak Yahudiler İsa'nın idam edilip suçlunun affedilmesini istemiştir. İsa'ya, hüküm uygulandıktan sonra gök kararmış, yeryüzü sarsılmıştır. Havarileri cesedini çalmamaları için İsa'nın mezarı korunmaktaydı. Meryem el-Mücdeliyye ve başka bir Meryem, İsa'nın mezarının etrafında oturup ağlamışlardır. İsa dirilip baharın başlangıcında bir Pazar gününde hayata geri dönmüş ve gökyüzüne yükselmiştir.[60]

Putperestlerde bulunan çarmıha gerilme inancı ile Hıristiyanlardaki bu inanç arasında benzerlik olduğu vardır. Hıristiyanlardan önce gelen Putperestlerin çarmıha gerilme inancında günahlardan kurtulmanın tek yolu Tanrının oğlunun çarmıha gerilerek feda edilmesidir. Bu çarmıha gerilme detaylarında bile benzerlikler görülmektedir. Bütün bu benzerlikler Putperest kültürünü Hıristiyanlığa aktarmaya çalışan Pavlus'un hilesi yüzündendir. Hıristiyanlarda Çarmıha gerilme inancı temel bir inanç haline gelmiştir. Bu milletler Mesih'in doğumunda yüzyıllar önce bulunması sebebiyle İncillerde ve Pavlus'un risalelerinde çarmıha gerilme olayı, Budist, Babilli ve Mısırlı putperest milletlerinin hurafe ve efsanelerinden alınmıştır. Hıristyanların çarmıha gerilme inancından etkilenip Hıristyanlığın Putperest felsefe, kültür ve aslı olmayan inanç ve efsanelerle kaynaşması Roma İmparatorluğunun, putperestliği halka zorla kabul ettirmesi, İncil şeriatini değiştirmeye çalışan sahtekârlara yardım etmesinden dolayı ortaya çıkmıştır.

[60] Çelebi, ss. 179-180.

1.4. HIRİSTİYANLARDA MESİH'İN ÇARMIHA GERİLMESİNİN GEREKÇESİ

Hıristiyanlar Tanrı'nın çarmıha gerilme fikrini ve ölümünü kabul edebilmeleri için, Mesih'in çarmıha gerilmesini Âdem'in günahıyla bağdaştırmış ve bu günahı Âdem'in oğullarına babalarından miras kaldığını iddia etmişlerdir. Adaletli Tanrı, babalarının işlediği günah nedeniyle cennetten kovduğu Âdem'in soyunu cezalandırmak zorunda kalmış ve onu ve oğullarını bu yüzden Tanrı'dan uzak tutmuştur. Tanrı merhametinden dolayı, insanın günahını affetmek istemiştir. Adalet ve merhamet arasında orta yol bulmak için tek çare Tanrının tek oğlunun insanlar için araç olup insan suretine bürünmesi ve daha sonra insanları günahlarından kurtarmak için kendini feda edip çarmıha gerilmesi olmuştur. Bundan dolayı Hıristiyanlıkta Mesih, babaları Âdem'den miras kalan günahtan insanları kurtarmak için[61] çarmıha gerildiği inancı vardır.

Bu konu biraz ayrıntılı olarak şöyle ele alınabilmektedir:

1.4.1. İnsanları Kurtarmak için Çarmıha Gerilme İnancı ve Bu İnancın Hıristiyanlığa Girişi

Pavlus, orijinal Hıristiyanlığın bozulmasında ve değiştirilmesinde büyük ve tehlikeli bir rol oynamıştır. En önemli çarpıtmalarından biri, çarmıha gerilme inancını günümüz Hıristiyan inancına aktarmasıdır. Böylece çarmıha gerilme inancı olan Hıristiyanlık dininin merkez noktası ve inancın başı olmuştur. Zira Pavlus'a göre bu inanç Mesih'in yeryüzündeki çağrısının gerçek hedefi diyebiliriz. Pavlus'un her mektubunda bu merkezi olaydan bahsedilip açıklanmıştır. Aşağıda Pavlus'un bu konudaki bazı sözlerini görmekteyiz;

-"Ey akılsız Galatyalılar! Sizi kim büyüledi? İsa Mesih çarmıha gerilmiş olarak gözlerinizin önünde tasvir edilmedi mi?"[62]

-"Bana gelince, Rabbimiz İsa Mesih'in çarmıhından başka bir şeyle asla övünmem. O'nun çarmıhı aracılığıyla dünya benim için ölüdür, ben de dünya için"[63].

---

[61] Çelebi, s. 135.
[62] Galatyalılar 3: 1.
[63] Galatyalılar 6: 14.

-“Bizi kutsalların ışıktaki mirasına ortak olmaya yeterli kılan Baba’ya şükretmeniz için dua ediyoruz. O bizi karanlığın hükümranlığından kurtarıp sevgili Oğlu’nun egemenliğine aktardı. O’nda kurtuluşa, günahlarımızın bağışına sahibiz.”[64]

-“Aranızdayken, İsa Mesih’ten ve O’nun çarmıha gerilişinden başka hiçbir şey bilmemeye kararlıydım”[65]

- “Ama zaman dolunca Tanrı, Yasa altında olanları özgürlüğe kavuşturmak için kadından doğan, Yasa altında doğan öz Oğlu’nu gönderdi. Öyle ki, bizler oğulluk hakkını alalım”[66]

- “Öz Oğlu’nu bile esirgemeyip O’nu hepimiz için ölüme teslim eden Tanrı, O’nunla birlikte bize her şeyi bağışlamayacak mı?”[67]

- “Mesih, Babamız Tanrı’nın isteğine uyarak bizi şimdiki kötü çağdan kurtarmak için günahlarımıza karşılık kendini feda etti.”[68]

-“Aldığım bilgiyi size öncelikle ilettim: Kutsal Yazılar uyarınca Mesih günahlarımıza karşılık öldü, gömüldü ve Kutsal Yazılar uyarınca üçüncü gün ölümden dirildi.”[69]

-“O da insan olan ve kendisini herkes için fidye olarak sunmuş bulunan Mesih İsa’dır. Uygun zamanda verilen tanıklık budur.”[70]

-“Tanrı Mesih’i, kanıyla günahları bağışlatan ve imanla benimsenen kurban olarak sundu.”[71]

> -*Tekelerle danaların kanıyla değil, sonsuz kurtuluşu sağlayarak kendi kanıyla kutsal yere ilk ve son kez girdi. Tekelerle boğaların kanı ve serpilen düve külü murdar olanları kutsal kılıyor, bedensel açıdan temizliyor. Öyleyse sonsuz Ruh aracılığıyla kendini lekesiz olarak Tanrı’ya sunmuş olan Mesih’in kanının, diri Tanrı’ya kulluk edebilmemiz için vicdanımızı ölü işlerden temizleyeceği ne kadar daha kesindir!72*

> -*Mesih İsa’ya vaftiz edildiğimizde, hepimizin O’nun ölümüne vaftiz edildiğimizi bilmez misiniz? Baba’nın yüceliği sayesinde Mesih nasıl ölümden dirildiyse, biz de yeni bir yaşam sürmek üzere vaftiz yoluyla O’nunla* birlikte *ölüme gömüldük. Eğer O’nunkine benzer bir ölümde O’nunla birleştiysek,*

[64] Koloseliler 1:12- 14.
[65] 1.Korintliler 2: 2.
[66] Galatyalılar 4: 4,5.
[67] Romalılar 8: 32.
[68] Galatyalılar 1: 4.
[69] 1.Korintliler 15: 3,4.
[70] 1.Timoteos 2: 6.
[71] Romalılar 3: 25.
[72] İbraniler 9: 12- 14.

O'nunkine benzer bir dirilişte de O'nunla birleşeceğiz. Artık günaha kölelik etmeyelim diye, günahlı varlığımızın ortadan kaldırılması için eski yaradılışımızın Mesih'le birlikte çarmıha gerildiğini biliriz. .'[73]

Bu önceki metinler aracılığıyla, Pavlus'un günahları kefaret etmek ve insanlara hitap eden mektuplarını ve mesajlarını onaylamak ve yayınlamaya çalışmak için Mesih'in çarmıha gerilmesi konusundaki ilgisini göstermektedir.

Hıristiyanlık dininin yazarları, bu sözleri ileri sürerek, Kurtuluş inancı ile ilgili Pavlus'un sözlerini anlatmaya çalışır:

Kurtuluşu ve Tanrının hoşnutluğunu elde etmenin tek yolu Tanrının adalet sıfatının gerektirdiği şeyleri bir aracı ile yok etmektir. Bu aracı insanların yerine geçecek bir varlık olabilir, insanın değerini ancak onun gibi bir insan ile eşitleneceğinden bu varlık hayvan değil insan olması gerekmektedir. Ayrıca kurtaracağı bütün insanların değerine denk olması gerekmektedir. Yani günahtan tamamen arınmış olması, yüce bir yere sahip olan yaratılmamış bir canlı olması gerekmektedir. Yeryüzüne nüfuz etmiş bu kişi ele alındığında bütün bu şartları sağladığı için Mesih olduğu açıkça görülmektedir.

Hıristiyan din adamlarından bazıları, Pavlus'un bu inancın yaratıcısı olduğunu ve onun propagandasını yapanın Luka olduğunu kabul etmişlerdir. Bu bağlamda papaz Pavlus İlyas şöyle demektedir:

Şüphesiz ki, Tanrının insanlara olan merhamet fikri Pavlus'u ele geçirmiş ve bütün mektuplarında farklı üsluplarla bundan bahsetmiştir. Bu merhamet gereğince insanların günahlarını affetmek isteyip, çarmıha gerilerek onları bağışlamak için onlara tek oğlunu göndermiştir. Böylelikle onları Musa yasasından Refah dönemine geçirmiştir. Bu refah Luka'nın İncili'ne hakim olmuştur.[74]

Hıristiyan din adamları, çarmıha gerilerek insanları kurtarmak inancı ile insanlar arasında Âdem ile Havva'nın günahını birbirine ilişkilendirmektedir. Tanrı Âdem ile Havva'yı yaratıp cennetine yerleştirmiştir. Nimetlerini onlara helal kılmıştır. Bilgi ağacı dışında onlara hiçbir şey yasaklamamıştır. Tanrının buyruğuna karşı gelip bu ağacın meyvesinden yemişlerdir. Onlara göre bu günah sadece Âdem ve Havva ile sınırlı kalmayıp üreme gereğince bütün insanlara geçmiştir. Dolayısıyla Hıristiyanlarda günah mirası diye adlandırılan bir inanç oluşmuştur. Bu bağlamda Pavlus'un şu sözleriyle desteklenmektedir: "Günah bir insan aracılığıyla, ölüm de

---

[73] Romalılar 6: 3- 6.

[74] Pavlus İlyas el-Yesu'i, **Yesu' el-Mesih**, Mektebetü el-Nehdah, Kahire, ss. 28,92,93. Çelebi, s. 167.

günah aracılığıyla dünyaya girdi. Böylece ölüm bütün insanlara yayıldı. Çünkü hepsi günah işledi."[75]

Pavlus yine şöyle demektedir: "Çünkü bir adamın söz dinlemezliği yüzünden nasıl birçoğu günahkâr kılındıysa, bir adamın söz dinlemesiyle birçoğu da doğru kılınacaktır." [76] Hıristiyanlar, çocuklarına miras kalan Âdem ile Havva'nın günahından dolayı çarmıha gerilerek feda edilmenin gerekli olduğunu görmektedirler. Aynı anda hem Tanrı hem de insan olduğu için Mesih dışında kimse bu çarmıha gerilme ve fedaya kendini lâyık görmez.

Pavlus Mesih'in insanlığı açıkça Âdem'in günahından kurtardığına karar vermediğine, ancak Mesih'in genel olarak günahların bağışlanmasının çarmıha gerilmesinden ibaret olduğuna karar verdiğine dikkat edilmesi gerekmektedir. Ancak Hıristiyan din adamları Pavlus'un sözlerinden yola çıkarak Mesih'in çarmıha gerilmesini Âdem ile Havva'nın günahından kurtarmak olarak yorumlamışlardır. Pavlus'tan sonra gelen Hıristiyan kelâmcıların çarmıha gerilme inancını günahtan arınma vesilesi olarak düşünmelerine şüphesiz Pavlus sebep olmuştur.

Mesih'in insanlığı günahlarından özellikle Âdem'in yasak ağaçtan meyve yemesiyle işlediği aslî günahtan kurtarmak için çarmıha gerildiği sonucuna vardıktan sonra Kutsal Kitaptaki aslî günahı tanımak gerekmektedir.

1.4.2. Kutsal Kitapta Aslî Günah

1.4.2.1. Tevrat'ta Aslî Günah

Yahudilik ve Hıristiyanlıkta ortaya çıkardığı fikir, inanç ve efsanelerden dolayı Âdem'in ağaçtan yemesi ve aslî günahı işlemesi Tevrat'ın anlattığı en önemli kıssadır. Özellikle de Hristiyanlıktaki aslî günaha dayanan çarmıh inancı Tevrat'taki Âdem'in günahı onun ardından cennetten ayrılış kıssasından alınmıştır.

Araştırmacı tarafından Tevrat'ın aktardığı bu hikâyenin satırlarında bulunan ilk önemli gözlem şöyledir: "İlk insan saf ve temiz idi. Ancak Tanrının buyruğunu

[75] Romalılar 5: 12.
[76] Romalılar 5: 19.

şeytana ayak uydurduğunda günahkâr olmuştur. Böylelikle ayrıcalığı yok olmuş, hastalıklara yakalanmış ve ölüm ile çarptırılmıştır."[77]

İkincisi, Âdem'in yemesi yasaklanmış ağaç aslında şöyledir: "o ağaçtan yiyenin fikrini parlatan, kişi üzerinden cehalet örtüsünü çeken ve bilginin ışığını ortaya çıkaran bir ağaçtır."[78] "Bu nedenle, bir adam o ağaçtan yediğinde, iyi ve çirkinliği ayırt etmek için Tanrı gibi oluyor. İnsanı Cennetten kovmak gerekiyor, böylece elini bir başka ebediyet ağacına uzatmamasını ve kendisi için kalacak olan Tanrı'nın en yüksek niteliklerini sağlayacaktır."[79]

Âdem'in günahı ile ilgili bu iki gözlemi anlattıktan sonra bu konu ile ilgili Tevrat'ta geçenleri zikretmek uygundur:

> *RAB Tanrı Aden bahçesine bakması, onu işlemesi için Adem'i oraya koydu. Ona, "Bahçede istediğin ağacın meyvesini yiyebilirsin" diye buyurdu, "Ama iyiyle kötüyü bilme ağacından yeme. Çünkü ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün." Sonra, "Adem'in yalnız kalması iyi değil" dedi, "Ona uygun bir yardımcı yaratacağım." RAB Tanrı yerdeki hayvanların, gökteki kuşların tümünü topraktan yaratmıştı. Onlara ne ad vereceğini görmek için hepsini Adem'e getirdi. Adem her birine ne ad verdiyse, o canlı o adla anıldı. Adem bütün evcil ve yabanıl hayvanlara, gökte uçan kuşlara ad koydu.*
>
> *Ama kendisi için uygun bir yardımcı bulunmadı. RAB Tanrı Adem'e derin bir uyku verdi. Adem uyurken, RAB Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı. Adem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Adem'e getirdi. Adem,"İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik,*
> *Etimden alınmış ettir" dedi, "Ona 'Kadın' denilecek, Çünkü o adamdan alındı." Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak. Adem de karısı da çıplaktılar, henüz utanç nedir bilmiyorlardı.*[80]
>
> *RAB Tanrı'nın yarattığı yabanıl hayvanların en kurnazı yılandı. Yılan kadına, "Tanrı gerçekten, 'Bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin' dedi mi?" diye sordu. Kadın, "Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz" diye yanıtladı, "Ama Tanrı, 'Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz'dedi." Yılan, "Kesinlikle ölmezsiniz" dedi, "Çünkü Tanrı biliyor ki, o ağacın meyvesini yediğinizde gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız." Kadın ağacın güzel, meyvesinin yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi. İkisinin de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. Bu yüzden incir yaprakları dikip kendilerine önlük yaptılar. Derken, günün serinliğinde bahçede yürüyen RAB Tanrı'nın sesini duydular. O'ndan kaçıp ağaçların arasına gizlendiler. RAB Tanrı Adem'e, "Neredesin?" diye seslendi. Adem, "Bahçede sesini duyunca korktum. Çünkü çıplaktım, bu yüzden gizlendim" dedi. RAB Tanrı, "Çıplak olduğunu sana kim*

---

77 Abülcelil Çelebi, **el-Yahud ve el-Yahudiyye,** Dar'u Ahbar el-Yaum, Kahire, 1997, s. 74.
78 Ali Abdülvâhid Vafi, **el-Esfaru'l Mukaddase fil Edyani's-Sâbikati lil İslam**, Dar'u Nahbati Mısır, Mısır, 1996, s. 27.
79 Vafi, s. 28.
80 Yaratılış 2: 15- 25.

söyledi?" diye sordu, "Sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan mı yedin?"Adem, "Yanıma koyduğun kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim" diye yanıtladı. RAB Tanrı kadına, "Nedir bu yaptığın?" diye sordu. Kadın, "Yılan beni aldattı, o yüzden yedim" diye karşılık verdi. Bunun üzerine RAB Tanrı yılana, "Bu yaptığından ötürü Bütün evcil ve yabanıl hayvanların En lanetlisi sen olacaksın" dedi, "Karnının üzerinde sürünecek, Yaşamın boyunca toprak yiyeceksin. Seninle kadını, onun soyuyla senin soyunu Birbirinize düşman edeceğim. Onun soyu senin başını ezecek, Sen onun topuğusaldıracaksın."RAB Tanrı kadına, "Çocuk doğururken sana Çok acı çektireceğim" dedi, "Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, Seni o yönetecek." RAB Tanrı Adem'e, "Karının sözünü dinlediğin ve sana, Meyvesini yeme dediğim ağaçtan yediğin için Toprak senin yüzünden lanetlendi" dedi, "Yaşam boyu emek vermeden yiyecek bulamayacaksın. Toprak sana diken ve çalı verecek, Yaban otu yiyeceksin. Toprağa dönünceye dek Ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın. Çünkü topraksın, topraktan yaratıldın Ve yine toprağa döneceksin."Adem karısına Havva adını verdi. Çünkü o bütün insanların annesiydi. RAB Tanrı Adem'le karısı için deriden giysiler yaptı, onları giydirdi. Sonra, "Adem iyiyle kötüyü bilmekle bizlerden biri gibi oldu" dedi, "Artık yaşam ağacına uzanıp meyve almasına, yiyip ölümsüz olmasına izin verilmemeli." Böylece RAB Tanrı, yaratılmış olduğu toprağı işlemek üzere Adem'i Aden bahçesinden çıkardı. Onu kovdu. Yaşam ağacının yolunu denetlemek için de Aden bahçesinin doğusuna Keruvlar ve her yana dönen alevli bir kılıç yerleştirdi.[81]

Önceki metinler önemli noktaları göstermektedir:

1- Yahudilik, Âdem günah işlememiş ve ağaçtan yememiş olsaydı, Tanrı onu cezalandırıp cennetten yeryüzüne indirmez idi, zira günah insanın yeryüzünde bulunma nedenidir yoksa cennette kalırdı.

2- Hikâyede şeytan sözcüğüne değinilmemiştir, Tevrat'ta sadece yılanın Havva'yı aldatması ve aralarındaki geçen diyalog anlatılmıştır.

3- Metinde günahı işleme sorumluluğunu Havva'ya yüklemektedir, zira o olmasaydı Âdem günah işlemeyecek idi. Tanrı Bu büyük sorumluluğundan dolayı Havva'yı hamilelik ve doğum yorgunluğu ile cezalandırmıştır.

4- Yenmesi yasaklanan ağaç bilgi ağacıdır. Normal bir ağaç ya da ölüme sevk eden bir ağaç değildir. Bu demek oluyordur ki Tanrı onlara bilerek gerçeği anlatmayarak onları aldatmıştır.

5- Aktarılan rivayette Tanrıya layık olmayan unsurlardan bahsedilmiştir. Tanrıyı cahillikle nitelendirmiştir. Hâlbuki Tanrı mutlak kemal sahibidir. Buradaki soru bilgi amaçlı olmayıp tanrının Âdem'in yerini bilmediğini gösteren bir soru mahiyetindedir.

---

[81] Yaratılış 3: 1- 24.

6- Rivayette aldatma işi yılana nispet edilmiştir, peki hayvan hiç sorumlu tutulup cezalandırılır mı? Onun türünden ona peygamberler mi gönderilmiştir?

7- Âdem'i cennetten uzaklaştırmanın nedeni, Âdem'in hayat ağacına sahiplenip sonsuzluğu elde etmesinden endişelenmektir. Tanrı şöyle buyurmuştur:

8- Tevrat, Âdem'in günahının iyilik ve kötülüğü ayırt etme (bilgi) ağacından yemesinden dolayı olduğunu ve bunun sonucunda Âdem ile Havva'nın kendilerinin çıplak olduklarını öğrendiklerini iddia etmiştir. Peki, çirkinliğini bilmediği bir günahtan dolayı nasıl cezalandırılır? İyi ve kötüyü ayırt edemezken ve fıtratı kötülüğe meyilli değilken nasıl günah işleyebilir ki? Zira Âdem'i bu günahından sorumlu tutmamak gerekmektedir. Tevrat'taki metne göre; Ancak bilgi ağacından yedikten sonra iyi ile kötüyü ayırt edebilmekte idi. Demek oluyor ki günahın günah olduğunu bilmeden günah işlemiştir. Tanrının bilerek günah işleyeni affetmesi mümkün de bilmeden günah işleyen Âdem'i affetmemesi mümkün müdür?

9- Âdem günah işlemeden önce ağaç yiyecek olursa Tanrı onu sadece ölümle yargılamıştır.

10. Günah işlendikten sonra yargı şöyle olmuştur:

a- Tanrı yılanı lanetlediği için karnı üzerine sürünmeye başlamış ve hayatı boyunca torak yemekle cezalandırılmıştır.

b- Tanrı, Âdem ve Havva'yı cennetten kovmakla cezalandırmıştır.

c- Havva'yı, hamileliği yorucu, doğumu acı verici olması, eşine özlemi ve eşinin kendisine egemenliği ile cezalandırmıştır.

ç- Âdem kendini savunmaya çalışmasına rağmen Tanrı, yeryüzünü onun yüzünden lanetlemekle ve hayatı boyunca lokmasını yorucu bir şekilde kazanmakla cezalandırmıştır.

Günah işlemeden önceki cezanın, günah işledikten sonra aynı olmadığını, Âdem ve Havva, Tanrı'nın vadettiği gibi o gün ölmemiş aksine uzun yaşamışlardır. Cezanın vadedilenden farklı olduğu ve ölmedikleri görülmektedir. Zira Tanrı sözünden dönmediği için bu iddia doğru değildir. Tanrı vadetmediği cezayı değiştirmeyip, Âdem ile Havva'yı adaleti gereğince öldürmesi ya da merhameti gereğince onu affetmesi gerekmektedir. Onları yaptırımlarla değiştirmemesi gerekmekteydi.

Aksine Tevrat, yılanın Tanrıdan daha doğru sözlü olduğunu göstermiştir. Yılanın anlattığı gibi olmuştur. Bilen ve kudret sahibi Tanrıya bunun gibi hurafelerin nispet edilmesi doğru mudur?

1.4.2.2. Hıristiyanlıkta Aslî Günah

Tevrat'ta Âdem'in günahı ile ilgili bulunan kıssadan beslenerek Hıristiyanlık inancı kurulmuştur. Şöyle ki, Hıristiyanlık fiziksel ölümün kendisinde miras kalan Âdem'in günahından dolayı olduğuna ve Âdem günah işlemeseydi insanların ölümlü olmayacağına inanmaktadır; çünkü ölüm, Tanrının var ettiği bir şey değildir, Tanrı sonsuzdur İnsanı da kendine benzeterek sonsuz yaratmıştır."[82]

Hıristiyan inancının ana odağı, Âdem'in günahından dolayı insan ölüme mahkûm olmuştur. Pavlus'un mektupları bu anlamları taşımaktadır. Bu bağlamda Romalılar mektubunda şöyle geçmektedir: (Günahın cezası ölümdür. Tanrının nimeti ise Mesih ile birlikte sonsuz hayattır.)[83]

İnsan Tanrı'nın lütfundan yoksun kalıp lanetlendikten, ölümlü olduktan, yeryüzüne musibet ve zorluklara mâruz kaldıktan sonra bütün hepsinin günahının karşılığı olduğunu anlamıştır. İnsan geri dönmeyi hayal etmeye başlamıştır. Fakat insan nasıl geri dönebilir? İnsan kurtulma gereğini duyar mı? Peki, kurtuluş kaçınılmaz ise nasıl olur ve kimin aracılığı ile olur? Hıristiyanlar bütün bu sorulara Mesih'in aracılığı ile kurtuluşun olabileceği şekilde cevaplandırmaktadır. Zira Tanrı serbest iradesi ile Mesih'in aracılığı ile insanların kurtarılmasını istemiştir. Tanrı kendi kelimesini Mesih şeklinde tecelli etmesi ile yetinmeyip Mesih'in kurtuluş konusunda olağan bir kudrete sahip olmasını istemiştir. Bu bağlamda Pavlus şöyle demektedir: "Tanrı ise bizi sevdiğini şununla kanıtlıyor: Biz daha günahkârken, Mesih bizim için öldü."[84]

Mesih'in insanların çarmıha gerilerek insanları günahlarından özellikle de Âdem'in günahından kurtarmak için günahkârlara, Tanrı sevgisinin günahlarından daha büyük olduğunu geldiğine inanmaktadır.

---

[82] Ferec Ebu Atâ, **el-Yevmi el-Ahiru Beyne'l-Yahûdiyyeti ve el Mesihiyyeti ve el-İslam**, 1.baskı,Dar'ül Vefa el-Mensure, 1990, s. 71.
[83] Romalılar 6: 23.
[84] Romalılar 5: 8.

1.5. PAVLUS'UN FEDA EDİLME İNANCINI HIRİSTİYANLIĞA GETİRME VE YAYMA NEDENLERİ

Pavlus İsa'nın düşmanlar tarafından çarmıha gerildiğini söylediğinde, zor bir duruma düşmüştür. "Tanrıları olan Mesih dinden çıkmış mıdır?" Çarmıha gerilen kimse Tanrı tarafından lanetli olduğu iddia eden Eski Yahudi inancına cevap vermek zorunda kalmıştır: "Ölüyü gece ağaçta asılı bırakmamalısınız. O gün kesinlikle gömmelisiniz. Asılan kişi Tanrı tarafından lanetlenmiştir. Tanrınız RAB'bin mülk olarak size vereceği ülkeyi kirletmeyeceksiniz."[85]. Bu zor durumdan çıkmak için Mesih'in bizi lanetimizden çarmıha gerilerek lanetlendiğini söylemiştir. Pavlus şöyle demiştir: "Mesih bizim için lanetlenerek bizi Yasa'nın lanetinden kurtardı. Çünkü "Ağaç üzerine asılan herkes lanetlidir" diye yazılmıştır."[86].

Bu fikir delillere dayanmadığı halde insanlar arasında hızlı yayılıp Hıristiyan dinince kabul görmüş ve sonradan Hıristiyanlığın odak noktası olmuştur, zira gerçekleşmiş olaylarla ilgili uydurulan efsaneler bu inancın kabul edilmesine zemin hazırlamıştır. Hâlbuki Mesih'in sonu korkutucu idi, fakat Pavlus bunun insanlığın kurtuluşu için olduğunu yorumlayınca çarmıha gerilme nedenini kabul etmişlerdir. Öldükten sonra dirileceği iddiası onların bu söylentileri daha çok kabul etmelerini sağlamıştır. İnsanlar Pavlus'un öğrencilerinin bu sözlerinden de hoşlanmaktaydılar: "Tanrı'yı biz sevmiş değildik, ama O bizi sevdi ve Oğlu'nu günahlarımızı bağışlatan kurban olarak dünyaya gönderdi. İşte sevgi budur."[87] , "Sevginin ne olduğunu Mesih'in bizim için canını vermesinden anlıyoruz. Bizim de kardeşlerimiz için canımızı vermemiz gerekir."[88]

Matta İncili'nde, Mesih'e atfedilen şöyle bir söz vardır:"Çünkü bu benim kanımdır, günahların bağışlanması için birçokları uğruna akıtılan antlaşma kanıdır."[89] Yuhanna İncili'nde Mesih'in bir sözü şöyle geçmektedir: "Gökten inmiş olan diri ekmek Ben'im. Bu ekmekten yiyen sonsuza dek yaşayacak. Dünyanın yaşamı uğruna vereceğim ekmek de benim bedenimdir."[90]

---

[85] Yasa'nın Tekrarı 21: 23.
[86] Galatyalılar 3: 13.
[87] 1.Yuhanna 4: 10.
[88] 1.Yuhanna 3: 16.
[89] Matta 26: 28.
[90] Yuhanna 6: 51.

Pavlus’un, Mesih'in çarmıha gerilerek insanlar için feda edildiğini söylemesi o topluluk için alışılmadık bir fikir değildir. Aksine, bu inancı etrafında olan putperest inançlardan almış idi. Pavlus, Hıristiyanlığa çağırırken insanların akıllarına hitap etmeye çalışmıştır. Dolayısıyla İnsanları feda etmek için çarmıha gerilen Mesih’i takipçileri nezdinde Tanrı olan ve insanlara sonsuzluğu vermek için dirilmek üzere ölen Osiris’e benzetmiştir. Pavlus’un önceden Yahudi olduğu unutulmamalıdır. Yahudilerin çevrelerinden etkilendiği putperest gelenekleri olduğu bilinmektedir.

Yukarıda zikredilenlerden yola çıkılarak Pavlus’un feda ve günahlardan kurtarmak için çarmıha gerilme inancını oluşturmaya ve bu inancı Hıristiyanlıkta odak noktası çevirmeye iten etkenler görülmektedir.

1.6. KUTSAL KİTAPTA KURTULUŞ VE FEDA İNANCININ ÇELİŞMESİ

Kurtarma ve feda etme inancı tuhaflıklar ve çelişkilerle doludur: Kutsal kitapta geçen birçok paragraftan dolayı Hıristiyanların miras kalan günah inancı geçersiz saymaktadır. Kur'an-ı Kerim de birçok ayette bu inancı reddeder, bu yüzden Kur’an-ı Kerim günahkâr insanı fıtratın ve aklın onayladığı samimi tövbeye davet etmiştir.

Kutsal kitapta zayıf dayanaklarını ortaya çıkaran en önemli noktalar şöyledir:

Birincisi: Kutsal kitap, günahları affedenin yalnızca Tanrı olduğunu belirtmektedir. Davud Peygamber’in Rabbi ile ilgili konuşması şöyle geçmektedir:

> *Ya RAB, adın uğruna Suçumu bağışla, çünkü suçum büyük. Kim RAB’den korkarsa, RAB ona seçeceği yolu gösterir. Gönenç içinde yaşayacak o insan, Soyu ülkeyi sahiplenecek. RAB kendisinden korkanlarla paylaşır sırrını, Onlara açıklar antlaşmasını. Gözlerim hep RAB’dedir, Çünkü ayaklarımı ağdan O çıkarır. Halime bak, lütfet bana; Çünkü garip ve mazlumum. Yüreğimdeki sıkıntılar artıyor, Kurtar beni dertlerimden! Üzüntüme, acılarıma bak, Bütün günahlarımı bağışla!* [91]

Aynı kitapta Tanrı kullarının günahlarını bağışlayan ve kusurlarını örten diye geçmiştir. Pavlus’un da bu bağlamdaki sözünü desteklemektedir:

---

[91] Mezmurlar 25: 11- 18.

Ya RAB, ülkenden hoşnut kaldın, Yakup soyunu eski gönencine kavuşturdun. Halkının suçlarını bağışladın, Bütün günahlarını yok saydın. Sela Bütün gazabını bir yana koydun, Kızgın öfkenden vazgeçtin."[92]*, "Ne mutlu suçları bağışlanmış, Günahları örtülmüş olanlara! Günahı Rab tarafından sayılmayana ne mutlu!" Onlardan önce birçok insan Tanrıdır ve kan dökmeden onları affetmiştir ve Tanrı'nın adaletiyle merhameti arasında bir çelişki yoktur.*[93]

Tanrı birçok insanın kanını akıtmadan tövbesini kabul etmiş ve onu bağışlamıştır. Zira Tanrının adaleti ve merhameti arasında bir çelişki yoktur.

İkincisi: Tanrı, kıyamet gününde tövbe etmeden ölen kimseleri hesaba tabii tutacaktır.

Günah işledikten sonra tövbe eden kimsenin Tanrının onu bağışlayacağını ve tövbe etmeden ölenin ise Tanrı tarafından işlemiş olduğu söz, eylem, ya da düşünceden dolayı onu hesaba çekeceği Tevrat'ta açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla Mesih'in çarmıha gerilerek âdemoğullarının günahlarından kurtarma inancı Tevrat'ın açık metni ile reddedilmiştir. Şöyle ki: "RAB tez öfkelenmez, sevgisi engindir, suçu ve isyanı bağışlar. Ancak suçluyu cezasız bırakmaz; babaların işlediği suçun hesabını üçüncü, dördüncü kuşak çocuklarından sorar."[94]

''Masum kılmaz'' sözcüğü tövbe etmeyenleri cezalandırılacağı açıkça vurgulanmakta ve Mesih'in feda edilerek günahı bağışlamasını reddetmektedir.

Üçüncüsü: Çocuklar babalarının suçlarıyla cezalandırılmamaktadır, Tevrat metinleri günah mirasını reddetmekte ve her insanın kendi yaptıklarının sorumluluğunu vurgulamaktadır. Aşağıdaki metinlerde şöyle geçmektedir:

-"Ne babalar çocuklarının günahından ötürü öldürülecek, ne de çocuklar babalarını. Herkes kendi günahı için öldürülecek."[95]

-"Ölecek olan günah işleyen kişidir. Oğul babasının suçundan sorumlu tutulamaz, baba da oğlunun suçundan sorumlu tutulamaz. Doğru kişi doğruluğunun, kötü kişi kötülüğünün karşılığını alacaktır."[96]

-"Tasarıların ne büyük, işlerin ne güçlü! Gözlerin insanların bütün yaptıklarına açıktır. Herkese davranışlarına, yaptıklarının sonucuna göre karşılığını verirsin. "[97]

---

[92] Mezmurlar 85: 1- 3.
[93] Romalılar 4: 7-8.
[94] Çölde Sayım 14: 18.
[95] Yasa'nın Tekrarı 24: 16.
[96] Hezekiel 18: 20.

-“RAB’be yaklaşarak, “Haksızla birlikte haklıyı da mı yok edeceksin?” diye sordu, “Kentte elli doğru kişi var diyelim. Orayı gerçekten yok edecek misin? İçindeki elli doğru kişinin hatırı için kenti bağışlamayacak mısın? Senden uzak olsun bu. Haklıyı, haksızı aynı kefeye koyarak haksızın yanında haklıyı da öldürmek senden uzak olsun. Bütün dünyayı yargılayan adil olmalı.”[98]

-“Ancak Musa’nın kitabındaki yasaya uyarak çocuklarını öldürtmedi. Çünkü RAB, “Ne babalar çocuklarının günahından ötürü öldürülecek, ne de çocuklar babalarının. Herkes kendi günahı için öldürülecek” diye buyurmuştu.”[99]

Eğer biri kendi günahları için ölürse, bir başkasının günahı için değil, İsa’nın çarmıha gerilmediği ve günahlarımız için çarmıhta ölmediğine dair hiçbir şüphe yoktur, diğer yandan, bu metin insanların babalarının günahını miras alamadığını göstermektedir:

> *RAB bana şöyle seslendi: “İsrail için, ‘Babalar koruk yedi, Çocukların dişleri kamaştı’ diyorsunuz. Bu deyişle ne demek istiyorsunuz?“Varlığım hakkı için diyor Egemen RAB, İsrail’de artık bu deyişi ağzınıza almayacaksınız. 4 Her yaşayan can benimdir. Babanın canı da, çocuğun canı da benimdir. Ölecek olan, günah işleyen candır. “Diyelim ki, adil ve doğru olanı yapan doğru bir adam var. Dağlarda putlara sunulan kurbandan yemez, İsrail halkının putlarına bel bağlamaz. Komşusunun karısını kirletmez, Âdet gören kadına yaklaşmaz. Kimseye haksızlık etmez, Rehin olarak aldığını geri verir, Soygunculuk etmez, Aç olana ekmeğini verir, Çıplağı giydirir. Faizle para vermez, Aşırı kâr gütmez. Elini kötülükten çeker, İki kişi arasında doğrulukla yargılar. Kurallarımı izler, İlkelerimi özenle uygular. İşte böyle biri doğru kişidir. O yaşayacaktır. Egemen RAB böyle diyor.*[100]

Anlaşıldığı üzere insan başkasının değil kendi günahından dolayı öldürülür. Şüphesiz ki Mesih bizim günahlarımızdan dolayı çarmıha gerilip öldürülmemiştir. Ayrıca yukarıdaki metin insanların babaları Âdem’in günahını miras alamayacaklarını vurgulamaktadır. Bu metinler Âdem’in günahını kendi ile sınırlı kaldığını ve çocuklarına miras kalmadığını açıkça ispat etmektedir.

Dördüncü: günahtan tövbe ile günahın silinmesi.

Tanrı tarafından indirilen kitaplarda (Kur’an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes) , günahların tövbe ile silineceği konusunda ittifak edilmiştir. Tövbenin kan akıtmakla olacağını ya da önceki günahın suçundan daha büyük bir suç ile bağışlanacağı

---

[97] Yeremya 32: 19.
[98] Yaratılış 18: 23- 25.
[99] 2. Tarihler25: 4.
[100] Hezekiel 18: 1- 9.

geçmemektedir. Tevrat ve İncil'de Tövbe ve Tanrı tarafından kabul edildiğinden uzun uzun bahsedilmektedir. Yeşaya kitabı bu konuyu şöyle desteklemektedir: "Size şunu söyleyeyim, aynı şekilde gökte, tövbe eden tek bir günahkâr için, tövbeyi gereksinmeyen doksan dokuz doğru kişi için duyulandan daha büyük sevinç duyulacaktır."[101] Şöyle de geçmektedir:

> *"Kötü kişi işlediği bütün günahlardan döner, buyruklarıma uyar, adil ve doğru olanı yaparsa, kesinlikle yaşayacak, ölmeyecektir. İşlediği günahlardan hiçbiri ona karşı anılmayacaktır. Doğruluğu sayesinde yaşayacaktır. Ben kötü kişinin ölümünden sevinç duymam, ancak kötü kişinin kötü yollarından dönüp yaşamasından sevinç duyarım. Egemen RAB böyle diyor."*[102]

Beşinci: Mesih asli günahı reddetmiştir.

Metin daha önce var olan bir günahtan bahsetmemektedir. Fakat İsrailoğullarının Mesih'e inanmayarak işledikleri günahtan bahsetmektedir ve miras olan günah ile ilgili bir metin bulunmamaktadır. Mesih ve günahkârlarla oturunca Ferisi ve yazarlar şöyle şikâyette bulunmuşlardır:

> *"Eğer gelmemiş ve onlara söylememiş olsaydım, günahları olmazdı; ama şimdi günahları için özürleri yoktur. Benden nefret eden, Babam'dan da nefret eder. Başka hiç kimsenin yapmadığı işleri onların arasında yapmamış olsaydım, günahları olmazdı. Şimdiyse yaptıklarımı gördükleri halde hem benden hem de Babam'dan nefret ettiler."*[103]

Mesih bunun üzerine Tövbeye olan ilgisini göstermiş ve Tanrının tövbe eden kimseye karşı memnuniyetinden şöyle bahsetmiştir: "Ferisiler ile din bilginleri ise, "Bu adam günahkârları kabul ediyor, onlarla birlikte yemek yiyor" diye söyleniyorlardı."[104]

Tövbe Tanrı tarafından kabul edilen günahtan kurtulma vesiledir. Tanrının günahkârdan kısas alabileceği fikri ile çelişmemektedir. Mesih Tövbe ve değeri ile ilgili iki örnek vermiştir. Tanrının tövbe eden kimseye karşı sevincini, kaybolan oğlunu bulmuş bir babanın ve parasını kaybettikten sonra bulan kimsenin sevincine benzetmiştir:

---

[101] Luka 15: 7.
[102] Hezekiel 18: 21- 23.
[103] Yuhanna 15: 22- 24.
[104] Luka 15: 2.

Bunun üzerine İsa onlara şu benzetmeyi anlattı: "Sizlerden birinin yüz koyunu olsa ve bunlardan bir tanesini kaybetse, doksan dokuzu bozkırda bırakarak kaybolanı bulana dek onun ardına düşmez mi? Onu bulunca da sevinç içinde omuzlarına alır, evine döner; arkadaşlarını, komşularını çağırıp onlara, 'Benimle birlikte sevinin, kaybolan koyunumu buldum!' der. Size şunu söyleyeyim, aynı şekilde gökte, tövbe eden tek bir günahkâr için, tövbeyi gereksinmeyen doksan dokuz doğru kişi için duyulandan daha büyük sevinç duyulacaktır[105]

Tövbe, Tanrı'nın günahtan kurtuluş aracı olarak kabul edilebilirdir ve günahın cezasını yargılayan Tanrı'nın kararıyla çelişmez. Mesih tövbeye, ailesine ve evine diğer iki kişi gibi tövbe edildi, kayıp oğlunun geri dönmesiyle babasının sevinciyle tövbe etmenin ve dirhemindeki kayıp dirhemin bulunmasının neşesi gibiydi.[106]

Altıncı: Birçok kimsenin asli günahtan uzak olduğunu ispat etmekle miras kalan günahın geçersizliği.

Yeni Ahit metni birçok kimsenin temiz olduğunu ispat edip onları övmüştür. Eğer ki Âdem'in günahını miras almış olsalardı, bu övgüleri haketmeyecekler idi. Örneğin, Mesih'in masum ve temiz saydığı çocukların günah ile doğmadıkları açıkça bellidir. Mesih'in öğrencileri, bir grup çocuğa kızdıkları zaman onlara şöyle demiştir: "Size doğrusunu söyleyeyim, Tanrı'nın Egemenliği'ni bir çocuk gibi kabul etmeyen, bu egemenliğe asla giremez." Çocukları kucağına aldı, ellerini üzerlerine koyup onları kutsadı."[107]

Ayrıca onlar hakkında şöyle söylemiştir:

Bu küçüklerden birini bile hor görmekten sakının! Size şunu söyleyeyim, onların göklerdeki melekleri, göklerdeki Babam'ın yüzünü her zaman görürler." "Siz ne dersiniz? Bir adamın yüz koyunu olsa ve bunlardan biri yolunu şaşırsa, doksan dokuzunu dağlarda bırakıp yolunu şaşıranı aramaya gitmez mi?Size doğrusunu söyleyeyim, eğer onu bulursa, yolunu şaşırmamış doksan dokuz koyun için sevindiğinden daha çok onun için sevinir.[108]

İsa'nın çağrısı öldürmeden ibaret değil, merhamet ve tövbe çağrısı olduğunu şöyle açıklamıştır: "Gidin de, 'Ben kurban değil, merhamet isterim" sözünün anlamını öğrenin. Çünkü ben doğru kişileri değil, günahkârları çağırmaya geldim." [109]

105 Luka 15: 3- 7.
106 Bkz. Luka, 15: 8- 32.
107 Markos 10: 15- 16.
108 Matta 18: 10- 13.
109 Matta, 9:13

Saflık çocuklarla sınırlı değildir, ama o günahı taşımayan temiz olanlar vardır. Bu günah taşımayan insanları Tevrat şöyle dile getirmiştir:

"İman sayesinde Hanok ölümü tatmamak üzere yukarı alındı. Kimse onu bulamadı, çünkü Tanrı onu yukarı almıştı. Yukarı alınmadan önce Tanrı'yı hoşnut eden biri olduğuna tanıklık edildi."[110] Onlardan biri de Vaftizci Yahya'dır; "Size doğrusunu söyleyeyim, kadından doğanlar arasında Vaftizci Yahya'dan daha üstün biri çıkmamıştır. Bununla birlikte, Göklerin Egemenliği'nde en küçük olan ondan üstündür."[111] Luka Yahya hakkında şunları söylemiştir: "O, Rab'bin gözünde büyük olacak. Hiç şarap ve içki içmeyecek; daha annesinin rahmindeyken Kutsal Ruh'la dolacak."[112]

Bütün bunlar Âdem'in soyundan olmalarına rağmen günahı miras almamış ve günah onları etkilememiştir. Kutsal Kitap onların iyi olduklarını ilan edip Mesih'in kanını ya da bir başkasının kanını akıtarak günahtan kurtulmaya ihtiyaç duymadıklarını açıklamıştır. Hristiyanlara mantıklı bir şekilde şöyle sorulursa: Mesih'ten önce gelenler hakkında ne düşünürsünüz, kâfir mi yoksa mümin midirler? Mümin idiler diye cevap verirler ise, onların kurtuluşu için Mesih'in öldürülmesine ihtiyaçları olmadığını itiraf etmiş olmuşlardır. Çünkü imanları onları kurtarmıştır. Ancak onların kâfir idiler diye cevap verirler ise, Mesih onları yalanlayarak şöyle demiştir: "Sağlamların değil, hastaların hekime ihtiyacı var. Gidin de, 'Ben kurban değil, merhamet isterim' sözünün anlamını öğrenin. Çünkü ben doğru kişileri değil, günahkârları çağırmaya geldim."[113]

Mesih, günahsız olanları değil de, günahkârları davet etmeye geldiğini iddia ettiği halde, Hıristiyanlar tüm insanların günahkâr olduğunu nasıl iddia edebilmektedir? Sonra onlara şöyle sorulabilir: Âdem tövbe etmese idi Tanrı huzuruna günahı ile çıksa Mesih'in çarmıha gerilmesi günahından kurtarır mıydı? Evet, tövbe etmese bile cevap verseler, tövbenin bir manası olmadığını göstermiş olmakta ve her zalim, katil, zorba tövbe etmeden ölse bile Mesih'in çarmıha gerilerek öldürülmesi ile kurtulmuş saymış olmaktadırlar.

---

110 İbraniler 11: 5.
111 Matta 11: 11.
112 Luka 1:15.
113 Matta 9: 12,13; Markos 2: 17; Luka 5: 31, 32.

Önceki metinlerden yola çıkarak önemli sonuçlara varılmaktadır: günah işleyen kimse öldürülmektedir, Peki Mesih günah işlemediği halde başkaları günahı yüzünden neden öldürülsün? Oğul, Baba'nın günahından sorumlu tutulmaz. Dolayısıyla miras kalan günah yok ki onun günahı ile sorumlu tutulsun. Günahsızların iyiliği onlaradır, onlar Mesih'in öldürülmesine ihtiyaç duymamaktadırlar. Kurtuluş ve feda inancının değeri bulunmamaktadır. Günahkâr, işlediği bütün günah ve suçlardan tövbe eder ve Tanrının bütün buyruklarına uyup hak ve adaleti yerine getirirse, Tanrı tarafından bağışlanmaya hak kazanacak ve birinin onu günahından kurtarmak için öldürülmesine gerek kalmadan sonsuz bir hayat yaşayacaktır. Dolayısıyla insan sadece atasının günahından değil, kendi günahından bile Tanrıya tövbe ederek kurtulabilmektedir. Mesih'in çağrısında miras kalan günahtan ve daha önce işlenmiş bir günahtan da hiç değinilmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM
KİTAB-I MUKADDES'TE HZ. İSA'NIN ÇARMIHA GERİLMESİ

2.1. ÇARMIHA GERİLMEDEN ÖNCE GELİŞEN OLAYLAR

2.1.1. Yahudilerin Mesih'i Öldürmeye Çalışmaları

Mesih bir Yahudi toplumunda doğmuş ve yaşamıştır. Çağrısı sadece Yahudilere yöneliktir. Matta İncili'nde, İsa öğrencilerine sadece Yahudi şehirlerine misyonerlik yapmayı emretmiştir. Bu konuda Matta İncili'nde şu ifadeler geçmektedir: "Diğer uluslara ait yerlere gitmeyin. Samiriyelilere ait kentlerin de hiçbirine uğramayın. Bunun yerine, İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına gidin."[114]

Yahudi cemaati içinde hurafe ve batıl inançlar çoğalmıştı çünkü Musa'nın öğretilerinden uzaklaşmışlardı. Bu nedenle, İsa onları hak yoluna götürmeye çabalamış ve onların şeriatına giren tahrif ve sapkınlıkları düzeltmeye başlamıştır. Daha önce tanrı tarafından, onların işledikleri günahlar yüzünden birçok şey, Musa şeriatında yasaklanmıştır. İsa bu yasaklanan şeyleri tekrar helal hale getirmiştir.

Fakat Yahudiler İsa'nın yalan söylediğini iddia etmiş ve halkın onu duymasını engellemişlerdir. Onu takip eden fakir insanları gördüklerinde, onun tutuklanması için Romalıları teşvik etmişlerdir. Ancak, Romalılar onlara dikkat etmemiştir çünkü dini meseleler onları ilgilendirmezdi. Mesih yalnızca ruhların ve ahlakın reformu için çağrıda bulunmuştu ve hükümeti reform etme niyeti yoktu[115]. Ancak Yahudiler, İsa'dan kurtulmak istemişlerdir. Yahudiler, İsa'nın Sezar'a haraç vermemeyi, Yahudilerin kralı olduğunu iddia ettiğini ve Roma yönetiminden bağımsız olmayı amaçladığını iddia ederek İsa'yı ortadan kaldırmaya çalışmışlardır.[116] Başrahipler ve Ferisiler[117], İsa'ya karşı komplo kurmak için bir araya gelmiş, fikir birliği yapmış ve onu öldürmeye karar vermişlerdir. Roma valisi Pilatus [118] tarafından

[114] Matta 10: 5, 6.
[115] Muhammed Ebu Zahra, **Muhazarat fi Alnasrania**, 3.baskı, Daru el-Fikr el-Arabi, Kahire, 1381, 1966, s. 23.
[116] Besme Ahmad Jistinih, **Tahrif Risalat el-Masih İbra el-Tarih Esbabuhu ve Netaicuhu**,1.baskı, Dar'u el-Kalam, Dimaşk, 1420, 2000, s. 61.
[117] Ferisiler: Tekili Ferisidir: Büyük Yahudi gruplarından biridir. Anlamı "izole edilmiş" olan Aramice bir kelimedir. Abdu el-Melik ve diğerleri, s. 674.
[118] Pilatus, Roma hükümeti tarafından atanan Filistin valisi, Abdu el-Melik ve diğerleri, s. 207.

kışkırtılmışlardır. Pilatus, Yahudilerin baskısı altında kalarak İsa'yı tutuklatmayı emretmiştir.

Yahudilerin, Mesih'e olan nefretleri ve onu öldürmek istemeleri ki bu şaşırtıcı bir şey çünkü Yahudilerin Mesih hakkında mutlu olmaları gerekirdi çünkü İsa Yahudi toplumuna gönderilmiştir. Ancak Yahudilerin bu düşmanlığının farklı sebepleri vardır:

1- Bazı kaynaklar, Yahudilerin İsa'nın gelmesi üzerine duyulan sevinçlerini dile getirmiştir. Çünkü onları Romalıların zulmünden kurtararak diğer milletleri onlara tabi ettirmeye gelen kişinin Mesih olduğuna inanıyorlardı. Mesih'i kendilerine kral yapmaya hazırlanıyorlardı fakat Mesih ona sunulan bu teklifi reddedince onların umutlarını kırmış ve Mesih'e olan sevgileri nefrete dönüşmüştür. Bu da onu öldürmeyi düşündürmüştür[119].

2- Yahudilerin maddiyata olan düşkünlükleri nefretlerini etkilemiş olabilir, para toplamayı çok severlerdi ve en muhtaç insanlardan bile kurban almışlardır. Mesih, züht çağrısı yapmaya başlamış ve on iki öğrencisine şunları söyleyerek tavsiye etmiştir; "Kuşağınıza altın, gümüş, ya da bakır para koymayın. Yolculuk için ne torba, ne yedek mintan, ne çarık, ne de değnek alın. Çünkü işçi yiyeceğini hak eder."[120], hatta İsa, müritlerinden birinin parasını bırakmasını istediğini söylemiştir. Ona, "Eğer eksiksiz olmak istiyorsan, git, varını yoğunu sat, parasını yoksullara ver; böylece göklerde hazinen olur. Sonra gel, beni izle."[121]demiştir.

Bu en önemli iki sebep yüzünden Yahudiler Mesih'i öldürmenin sonucu ne olursa olsun bunu kabullenmişlerdi. Matta İncili'nde geçen rivayete göre: *"O'nun kanının sorumluluğu bizim ve çocuklarımızın üzerinde olsun!"*[122]der.

2.1.2. Mesih'in Yakalanması ve Yahuda İşkaryot'un İhaneti İddiası

İnciller, Mesih'in yakalandığını ve İsa'nın On iki havarisinden biri olan Yahuda İşkaryot'un ihanetini anlatmıştır. Hikâye, İsa öğrencileri ile dua etmek için Getsemani denen bir yere gittiğinde başlar. Matta İncili'ndeki anlatıya göre:

---

[119] Muhamad Ezat Altahtawi, **el-Mizan fi Mukarenet el-Edyan**, 2.baskı, Dar'u el-Kalam, Dimaşk, 1423, 2002, s. 236.
[120] Matta 10: 9, 10.
[121] Matta 19: 21.
[122] Matta 27: 25.

Sonra İsa öğrencileriyle birlikte Getsemani denen bir yere geldi. Öğrencilerine, "Ben şuraya gidip dua edeceğim, siz burada oturun" dedi. Petrus ile Zebedi'nin iki oğlunu yanına aldı. Kederlenmeye ve ağır bir sıkıntı duymaya başlamıştı. Onlara, "Yüreğim ölüm derecesinde kederli" dedi. "Buradakalın, benimle birlikte uyanık durun." Biraz ilerledi, yüzüstü yere kapanıp dua etmeye başladı. "Baba" dedi, "Mümkünse bu kâse benden uzaklaştırılsın. Yine de benim değil, senin istediğin olsun… İsa ikinci kez uzaklaşıp dua etti. "Baba" dedi, "Eğer ben içmeden bu kâsenin uzaklaştırılması mümkün değilse, senin istediğin olsun… Onları bırakıp tekrar uzaklaştı, yine aynı sözlerle üçüncü kez dua etti.[123]

Bu konuda Markos İncili'nde şöyle bir rivayet vardır: "Biraz ilerledi, yüzüstü yere kapanıp dua etmeye başladı. Mümkünse o saati yaşamayayım" dedi. Abba, Baba, senin için her şey mümkün, bu kâseyi benden uzaklaştır. Ama benim değil, senin istediğin olsun."[124].

Luka İncili'nde ise şu ifadeler geçmektedir: "Onlardan bir taş atımı kadar uzaklaştı ve diz çökerek şöyle dua etti: "Baba, senin isteğine uygunsa, bu kâseyi benden uzaklaştır. Yine de benim değil, senin istediğin olsun. Gökten bir melek İsa'ya görünerek O'nu güçlendirdi. Derin bir acı içinde olan İsa daha hararetle dua etti. Teri, toprağa düşen kan damlalarına benziyordu." [125] .Fakat Yuhanna İncili Mesih'in bu duasından bahsetmemiştir.

Matta, Markos ve Luka İncilleri'nde yer alan metinlerden elde ettiğimiz şey şudur: Mesih, kendinin ilahi takdirini -Baba, sonsuza dek, oğlunu Adem'in günahının kefaretine fedakarlık etmek için göndermeye karar verdi- bilmiyordu. Çünkü yüreğim ölüm derecesinde kederli ve mümkünse bu kâse benden uzaklaştırılsın demiştir.

Luka İncili'nde şu ifadeler geçmektedir: "Gökten bir melek İsa'ya görünerek O'nu güçlendirdi.". Bu, Mesih'in ölmeyeceği anlamına gelmektedir. Meleğin ölmesine yardım etmesi mantıklı değildir fakat acıya dayanması için ona yardım etmesinin bir anlamı vardır. İsa, Yahuda'nın kendisine ihanet edeceğini onlarla son akşam yemeği yediğinde öğrencilerine ima etmiştir. Matta İncili'nde geçen rivayete göre:

[123] Matta 26: 36, 44.
[124] Markos 14: 35, 36.
[125] Luka 22: 41- 44.

Yemek yerlerken, Size doğrusunu söyleyeyim, sizden biri beni ele verecek." dedi. Bu söz onları kedere boğdu. "Teker teker, Rab, beni demek istemedin ya? diye sormaya başladılar. O da, Beni ele verecek olan dedi, elindeki ekmeği benimle birlikte sahana batırandır. İnsanoğlu, kendisi için yazılmış olduğu gibi gidiyor, ama İnsanoğlu'nu ele verenin vay haline! O adam hiç doğmamış olsaydı, kendisi için daha iyi olurdu. O'nu ele verecek olan Yahuda, Rabbî, yoksa beni mi demek istedin? diye sordu, İsa ona, "Söylediğin gibidir" karşılığını verdi.[126]

İnciller Mesih'in yakalanmasının bu rivayetinde hemfikir değildir.Bu konuda Markos İncili'nde şu ifadeler yer almaktadır:

Tam o sırada, İsa henüz konuşurken, On İkiler'den biri olan Yahuda geldi. Yanında yüksek kâhinler, yazıcılar ve İsrail ihtiyarlarının gönderdiği, ellerinde kılıçlar ve sopalar bulunan bir kalabalık vardı. Onu ele veren kendilerine bir işaret vermek üzere onlarla anlaşmış, "Kimi öpersem, İsa odur; onu tutuklayın ve gözetim altında götürün" demişti. Doğruca gelip İsa'ya yaklaştı ve "Öğretmen" diyerek onu sıcak bir şekilde öptü. Bunun üzerine onu yakalayıp tutukladılar.[127]

Markos ile Matta İncilleri'nin rivayetleri arasında benzerlik vardır. Matta İncili'nde geçen rivayete göre:

Daha sözünü bitirmeden, On İkiler'den biri olan Yahuda geldi. Yanında kılıçlarla sopalarla silahlanmış büyük bir topluluk vardı. Bunları başrahiplerle halkın ihtiyarları göndermişti. İsa'yı ele veren onlara bir işaret gösterdi: "Kimi öpersem aradığınız O'dur; O'nu tutuklayın." Yahuda hiç duraksamadan İsa'nın yanına gitti. "Selam, ey Rabbi!" sözleriyle özlem çekercesine O'nu öptü. İsa ona, "Arkadaş, seni buraya getiren neyse, onu yap" dedi. Bunun üzerine, yaklaşıp İsa'yı yakaladılar ve tutukladılar.[128]

Markos ve Matta İncilleri, Yahuda'nın İsa'yı tutuklamak için büyük bir toplulukla geldiğini göstermektedir, onlara Mesih'i tanımaları için bir işaret vermiştir, "O'nu öptü", Yuhanna İncili ise Mesih'in kendisini tanıtan kişi olduğunu göstermektedir:

Böylece Yahuda yanına bir bölük askerle başrahiplerin ve Ferisiler'in gönderdiği görevlileri alarak oraya geldi. Onların ellerinde fenerler, meşaleler ve silahlar vardı. İsa, başına geleceklerin hepsini biliyordu. Öne çıkıp onlara, "Kimi arıyorsunuz?" diye sordu. "Nasıralı İsa'yı" diye karşılık verdiler.İsaonlara, "Benim" dedi.O'na ihanet eden Yahuda da onlarla birlikte duruyordu. İsa, "Benim" deyince gerileyip yere düştüler. Bunun üzerine İsa onlara yine, "Kimi arıyorsunuz?" diye sordu."Nasıralı İsa'yı" dediler. İsa,

---

126 Matta 26: 21- 25.
127 Markos 14: 43- 46.
128 Matta 26: 47- 50.

"Size söyledim, benim" dedi. "Eğer beni arıyorsanız, bunları bırakın gitsinler." Kendisinin daha önce söylediği, "Senin bana verdiklerinden hiçbirini yitirmedim" şeklindeki sözü yerine gelsin diye böyle konuştu.[129]

Burada Yuhanna İncili, İsa'yı tutuklamaya gelenlerin düşüşünden bahseder. Bu düşüş Tanrı tarafından İsa'yı kurtarmak için gerçekleştirilmediyse bu düşüşün faydası nedir?

Yahuda'nın gelme sebebinde Matta ve Luka İncilleri arasında bir fark vardır. Matta İncili, Mesih'in Yahuda'nın gelme sebebini bilmediğini göstermektedir, çünkü İsa onu öptüğü zaman "Seni buraya getiren neyse" demiştir.Fakat Luka İncili, Yahuda'nın İsa'yı öptüğü zaman İsa, Yahuda'ya, "İnsanoğlu'na bir öpücükle mi ihanet ediyorsun"[130]demiştir. Bu, İsa'nın, Yahuda'nın onu teslim etmek için geldiğini bildiğinin kanıtıdır. Bu iki anlatım arasında net bir çelişki vardır.

İsa'yı tutuklanmasıyla ilgili davada Luka İncili ve diğer İnciller arasında da bir fark vardır. Matta İncili'nde geçen ifadelere göre: "Yanında kılıçlarla sopalarla silahlanmış büyük bir topluluk vardı. Bunları başrahiplerle halkın ihtiyarları göndermişti." , Markos İncili'nde ise şu ifadeler yer alır: "Yanında yüksek kâhinler, yazıcılar ve İsrail ihtiyarlarının gönderdiği, ellerinde kılıçlar ve sopalar bulunan bir kalabalık vardı." ve Yuhanna İncili'nde, İsa'yı tutuklamaya gelenlerin "Yanına bir bölük askerle başrahiplerin ve Ferisiler'in gönderdiği görevlileri alarak oraya geldi." , Luka İncili'nde ise, başrahiplerin Mesih'i tutuklamak için geldiklerini söyleyerek "İsa, üzerine yürüyen başrahiplere, tapınak koruyucularının komutanlarına ve ileri gelenlere şöyle dedi..."[131]. Yahuda'nın Mesih'e ihaneti sorgulanabilir[132], çünkü Roma makamları İsa'yı tanıyor ve yaptıklarının farkındadır. Onu yakalamak için Mesih'i tanıyan kimseye ihtiyaç yoktur ve "bu öykünün tarihsel değeri üzerinde araştırmalar yapan Yeni Ahit uzmanları Yahuda'nın hayal mahsulü bir kişi mi yoksa gerçek bir

---

[129] Yuhanna 18: 3- 9.
[130] Luka 22: 48.
[131] Luka 22: 52.
[132] Yahuda'nın Mesih'e ihanetinden şüphelenmemiz için başka bir neden daha var: İncillerin Mesih'in on iki öğrencisine yetki verdiğini ve sonsuz yaşam vaat ettiğini söylemesi- Bkz. Matta 10: 2-4, Markos 3: 13- 19, Onlara şöyle dedi; "Ne mutlu size, ey yoksullar! Çünkü Tanrı'nın Egemenliği sizindir.". Luka 6: 20,
"Ve Mesih, onlara sonsuz bir yaşam için söz verdi: Her şey yenilendiğinde, İnsanoğlu görkemli tahtına oturduğunda, siz, evet ardımdan gelen sizler, on iki tahta oturup İsrail'in on iki oymağını yargılayacaksınız.", Bkz. Matta 19: 28. Hiç şüphe yok ki On İki öğrencinin Mesih'in onlara sonsuz yaşam ve Tanrı Krallığı vaadinden çıkmak için hiçbir şey yapmadıkları anlamına gelir. Yahuda Mesih'e ihanet etmiş olsaydı, o zaman sonsuz bir yaşamı ya da Tanrı'nın krallığı olmazdı,Bu durumda, ya Mesih vaadinde ya da İncil Yahuda'yı ihanet etmekle suçlayarak yalan söyledi demektir. Madem İsa yalan söylemez İncil'de yazan Yahuda'nın ihanet iddiası doğru değildir.

şahsiyet mi olduğunun tespitinin mümkün olmadığını ileri sürmektedir”[133]. Kısacası, Hıristiyanlar Mesih'in Yahuda İşkaryot'un yardımı ile yakalandığına inanırlar.

2.1.3. Mesih'in Yargılanması

2.1.3.1. İlk Yargılanma (Yahudi Din Adamları Kurulu Önünde)

Yahuda İşkaryot'un yardımıyla Mesih yakalandıktan sonra, Yahudi Din Adamları Kurulu (Sanhedrin)[134] tarafından yargılanmak için Mesih'i getirmişlerdir. Markos İncili’nde geçen rivayete göre:

> *İsa’yı görevli baş kâhine götürdüler. Bütün baş kâhinler, ileri gelenler ve din bilginleri de orada toplandı. Petrus[135], İsa’yı baş kâhinin avlusuna kadar uzaktan izledi. Avluda nöbetçilerle birlikte ateşin başında oturup ısınmaya başladı. Başrahipler ve Yüksek Kurul’un öteki üyeleri, İsa’yı ölüm cezasına çarptırmak için kendisine karşı tanık arıyor, ama bulamıyorlardı. Birçok kişi O’na karşı yalan yere tanıklık ettiyse de, tanıklıkları birbirini tutmadı. Bazıları kalkıp O’na karşı yalan yere şöyle tanıklık ettiler: İsa’yı görevli başrahipe götürdüler. Bütün başrahipler, ileri gelenler ve din bilginleri de orada toplandı. Petrus, İsa’yı başrahipin avlusuna kadar uzaktan izledi. Avluda nöbetçilerle birlikte ateşin başında oturup ısınmaya başladı. Başrahipler ve Yüksek Kurul’un öteki üyeleri, İsa’yı ölüm cezasına çarptırmak için kendisine karşı tanık arıyor, ama bulamıyorlardı. Birçok kişi O’na karşı yalan yere tanıklık ettiyse de, tanıklıkları birbirini tutmadı. Bazıları kalkıp O’na karşı yalan yere şöyle tanıklık ettiler: “Biz O’nun, ‘Elle yapılmış bu tapınağı yıkacağım ve üç günde, elle yapılmamış başka bir tapınak kuracağım’ dediğini işittik.” Ama bu noktada bile tanıklıkları birbirini tutmadı. Sonra başrahip topluluğun ortasında ayağa kalkarak İsa’ya, “Hiç yanıt vermeyecek misin? Nedir bunların sana karşı ettiği bu tanıklıklar?” diye sordu. Ne var ki, İsa susmaya devam etti, hiç yanıt vermedi. Başrahip O’na yeniden, “Yüce Olan’ın Oğlu Mesih sen misin?” diye sordu. İsa, “Benim” dedi. “Ve sizler, İnsanoğlu’nun Kudretli Olan’ın sağında oturduğunu ve göğün bulutlarıyla geldiğini göreceksiniz.” Başrahip giysilerini yırtarak, “Artık tanıklara ne ihtiyacımız var?” dedi. “Küfürü işittiniz. Buna ne diyorsunuz?” Hepsi İsa’nın ölüm cezasını hak ettiğine karar verdiler. Bazıları O’nun üzerine tükürmeye,*

---

[133] Mahmut Aydın, **Hz. İsa’ya Ne Oldu?**, 1. Baskı, Göktuğ Ofset Yayıncılık Matbaacılık, Ankara, 2017, s. 48, 49.

[134] Sanhedrin: Mesih'in yaşamındaki Büyük Yahudi Din Adamları Kurulu. Yahudi Milletinin Yüksek Mahkemesi olarak adı verildi. Bu Kurulu Romalıların önünde Yahudi milleti temsil ediyordu. Yetmiş bir üyeden oluşur. Bunların yetmişi Musa'ya yardım edenler ve yetmiş birinci ise başrahipti. Sanhedrin’in çalışmaları Kudüs’ün yıkılmasının ardından miladi takvime göre 70 senesinden sonra sona ermiştir. Bkz. Abdu el-Melik ve diğerleri, s. 489.

[135] Petrus: Yunanca bir isim olup kaya anlamına gelir. Mesih onu bu isimle adlandırdı. Petrus, İsa'ya çok yakın üç öğrenciden biriydi ve Petrus, Mesih gelmeden önce muhtemelen Yahya'nın bir öğrencisiydi. İsa, Petrus'u üç sefer çağırdı, birinci sefer onu bir öğrenci olarak çağırmıştır, ikinci sefer sürekli ona eşlik etmesi için çağırmıştır ve üçüncü sefer ise onun elçisi olmaya çağırmıştır. Bkz. Abdu el-Melik ve diğerleri, s. 122,123).

gözlerini bağlayarak O'nu yumruklamaya başladılar."Haydi, peygamberliğini göster!" diyorlardı. Nöbetçiler de O'nu aralarına alıp tokatladılar.[136]

Bu rivayete göre, İsa'yı tutuklayanlar, doğrudan onu başrahiplerin ve Yüksek Kurul'un Mesih'i yargılamak için toplandıkları Yahudi Kurulu'na götürmüşlerdir -gece vakti-[137]. Tartışmaların ardından, Tanrı'nın aleyhine yapılan küfür suçlamasının, İsa'yı ölüme götüreceğine karar verilmiştir. Bu ceza tükürme ve tokatlama ile başlamıştır. Bu konu hakkında Markos rivayetinin en önemli noktalarını tartışacağız:

1- Bu rivayet bize, Mesih'e sahte tanıklık edenlerin olduğunu, tanıklıklarının uyuşması için neden bu tanıklara yargılamadan önce öğretilmediğini anlatmaktadır.

2- İsa'nın kurduğu cümle -"Elle yapılmış bu tapınağı yıkacağım ve üç günde, elle yapılmamış başka bir tapınak kuracağım"- *ve* hakkında atfedilen kelimeler, Yahudi şeriatına göre ilahi isme küfür sayılmaz idi. Çünkü küfür ile ilgili Yahudi toplumunda şu sözler bilinmektedir: "İsrail halkına de ki, 'Kim Tanrısına lanet ederse günahının cezasını çekecektir rabbe söven kesinlikle öldürülecektir. Bütün topluluk onu taşlayacak. İster yerli ister yabancı olsun, rabbe söven herkes öldürülecektir."[138]

3- Eğer İsa küfür için mahkûm olsaydı -İncil'in dediği gibi- Yahudi makamları neden onun ölüm cezasını taşlayarak öldürme olarak vermediler.

4- Markos İncili'ne göre yargılanma Sanhedrin Kurulu önünde gerçekleşmiştir. Meşna'da [139] bahsedilen Sanhedrin listesi bu yargılamadan önce atılması gereken adımları ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Bu yazılanların, Markos İncili'nin İsa'nın yargılanması ile ilgili söyledikleriyle karşılaştırılması durumunda göze alınması gereken birçok çelişki ortaya çıkmaktadır.

5- Markos İncili'nin de belirttiği gibi, bu yargılanma gece vakti gerçekleşmiştir. Fakat Alimler, bu yargılamanın vaktinden şüphelendiği için o

---

[136] Markos 14: 53- 65.
[137] İsa gece tutuklandı çünkü İsa'yı tutuklamaya gittiklerinde onların ellerinde fenerler, meşaleler var idi. Bkz.Yuhanna 18: 3, 4.
[138] Laviler 24: 15,16.
[139] Meşna: Talmud'un bir kısmı. Talmud iki kısımdan oluşmaktadır, birinci kısmın adı Meşna ve Talmud'un metnidir, ikinci kısmın adı Cemare'dir Meşna'nın açıklamasıdır. İbranice'de bilim, ikinci yasa ya da tekrar eden şeriat anlamlarına karşılık gelir. Çünkü Mesih'in Musa'nın Tevrat'ında belirtilenlerin tekrarı olduğu söylenir, (bkz. Muhamed İzzat el-Tahtavy, **el-Nesraniye ve el-İslam**, Dar'u el-Ansar, Kahire, ty, s. 145).

zamanki yargılamanın vaktine inanmak zordur. Çünkü Kurul kanunlarına göre o zamanlarda "Kuruluş gece vakti toplanmaz."[140]

6- Ayrıca Markos İncili'nin on beşinci bölümünde başka bir söyleyişine göre sabahın erken saatlerinde bir toplantıdan bahsetmektedir[141], bu da yargılanmanın gece vaktinde olmadığı şüphesini desteklemektedir. Ek olarak, Luka İncili'nde İsa'nın yargılanma zamanından hiç söz edilmemektedir. Peki, hangi rivayet doğrudur? İsa'nın yargılanması gece vaktinde mi olmuştur? Ya da hem gece hem de sabah vaktinde mi gerçekleşmiştir? Mademki hangi rivayet doğrudur bilinmemektedir o zaman tüm anlatılanlardan şüphelenilmektedir.

7- İncil yazarları mahkemede birebir bulunmadıkları için bu rivayet doğru sayılamamaktadır. Mesih havarilerinin ve İncil yazarlarının hiçbiri bu duruşmaya katılmamıştır. Peki, İncil yazarları bu olayları nasıl bilmektedirler? Tüm bu rivayetler çok fazla şüphe içerdiği için bu durum önemli tarihsel bir olay olmamaktadır.

Markos İncili ve diğer İncillerin anlatımında, anlatılanlar arasında bir uyumsuzluk vardır: Matta İncili, Markos İncili'nin rivayetini kısaltmış ve başrahip Mesih'in söylediklerinin geçerliliği konusunda yemin etmesini istediğini eklemiştir. "Yaşayan Tanrı adına ant içmeni buyuruyorum, söyle bize, Tanrı'nın Oğlu Mesih sen misin?"[142] Ayrıca, laubali konuşmalarının bir kısmını da eklemiştir: "Bazıları da O'nu tokatlayıp, Ey Mesih, peygamberliğini göster bakalım, sana vuran kim? dediler."[143]

Luka İncili'ndeki bu olaya gelince, önemli bir unsurda Markos İncili ve Matta İncili'nden farklı olduğunu görmekteyiz. Markos ve Matta İncilleri, İsa'nın yargılanmasının gece olduğunu söylerken, Luka İncili'nde ise ertesi sabah gerçekleştiği geçmektedir. Bu konu hakkında Luka İncili'nde şöyle bir rivayet vardır: "Gün doğunca halkın ileri gelenleri, başrahipler ve din bilginleri toplandılar. İsa, bunlardan oluşan Yüksek Kurul'un önüne çıkarıldı."[144].

Markos ve Matta[145] İncilleri, başrahiplerin İsa'dan memnun olmadıklarından ve onu öldürmek için sahte tanıklıklar talep etmelerinden bahsetmektedir. Fakat Luka

---

[140] Bkz. WilliamBarclay, **Tevsir İncil Luka**, çev. Necib Mekrem, Kahire, Daru El-sekafe, s. 358.
[141] Bkz.Markos 15: 1.
[142] Matta 26: 63.
[143] Matta 26: 68.
[144] Luka 22: 66.
[145] Markos 14: 55, Matta 26: 59.

İncili'nde ise Sanhedrin Kurulu üyesi olan Yusuf Al-Rami'nin Kurul'un bu düşüncelerine katılmadığı ve hükümlerinden memnun olmadığı konusunda anlatılanlarla tutarlı olmadığı görülmektedir. Luka İncili'nde geçen rivayete göre: "Yüksek Kurul üyelerinden Yusuf[146] adında iyi ve doğru bir adam vardı. Bir Yahudi kenti olan Aramatya'dan olup Tanrı'nın Egemenliği'ni umutla bekleyen Yusuf, Kurul'un kararını ve eylemini onaylamamıştı."[147].

Yuhanna İncili'nin öyküsü, üç İncil'den oldukça farklıdır. Çünkü Markos, Matta ve Luka İncilleri'nde İsa'yı yakalayan kişiler O'nu direkt, o yıl başrahip olan Kayafa'ya götürmüşlerdir. Ancak Yuhanna İncili'nin söylediği ise şudur; "O'nu ilk önce o yıl başrahip olan Kayafa'nın kayınbabası Hanan'a götürdüler."[148].Yuhanna İncili başka bir noktada da diğer İnciller'den farklıdır, Mesih'i takip edenin sadece Petrus değil, yanında olan başka bir öğrenci olduğunu söylemektedir. Yuhanna İncili'nde konuyla ilgili şöyle bir rivayet vardır: "Simun Petrus'la başka bir öğrenci İsa'nın ardından gidiyorlardı."[149].Yuhanna İncili ve üç İncil arasında bu konuda başka bir fark daha vardır.Matta ve Markos İncilleri'nde tüm meclisin Mesih'in nefretiyle birleştiğini ve O'nu öldürmek istediğini bilsek de, Luka İncili'nde, Yusuf Al-Rami'nin, bu hükmü kabul etmediği geçmektedir. Yuhanna İncil'inde ise Nikodim'in –Kurul'un bir üyesi- bu hükmü kabul etmediği geçmektedir. Yuhanna: "İçlerinden biri, daha önce İsa'ya gelen Nikodim, onlara şöyle dedi: "Yasamıza göre, bir adamı dinlemeden, ne yaptığını öğrenmeden onu yargılamak doğru mu?" Ona, "Yoksa sen de mi Celile'densin?" diye karşılık verdiler. "Araştır, bak, Celile'den peygamber çıkmaz."[150].Aşağıdakiler de dâhil olmak üzere, bu yargılamada İnciller arasında farklılıklar vardır:

1 - Sahte tanıklar: Markos İncili bunu gösterirken "Bazıları kalkıp O'na karşı yalan yere şöyle tanıklık ettiler."[151], Matta İncili'nde ise şu sözler sarfedilmektedir, iki kişi O'na karşı yalan yere şöyle tanıklık ettiler: "Ortaya birçok yalancı tanık

---

[146] Yusuf Al-Rami İnciller'in söylediği gibi, Yahudilerin korkusundan dolayı gizli bir Mesih öğrencisiydi, bkz.Yuhanna 38: 19. Markos ise iyi ve doğru bir adam olduğunu bkz. Markos 43:15, yani Sanhedrin'in bir üyesi olduğunu söylemektedir. Hepsi Mesih'ten vazgeçtiğinde, sadece Yusuf ve Nikodim ortaya çıktı, bkz. Yuhanna 19: 39. Yusufve Nikodim cesurca Mesih'i defnetmek için Roma valisinden ricada bulunmuşlardır bkz. Matta 27: 27- 58.
[147] Luka 23: 50, 51.
[148] Yuhanna 18: 13.
[149] Yuhanna 18: 15.
[150] Yuhanna 7: 50- 52.
[151] Markos 14: 57.

çıktığı halde, aradıklarını bulamadılar. Sonunda ortaya çıkan iki kişi”[152] ama Luka ve Yuhanna İncilleri’nde ise tanıklar hakkında hiçbir şey söylenmemiştir.

2- Mesih'e karşı suçlama: Markos ve Matta İncilleri’nde, Mesih şöyle demiştir: “Ben Tanrı’nın Tapınağı’nı yıkıp üç günde yeniden kurabilirim.”[153]Luka ve Yuhanna İncilleri’nde bu suçlamadan bahsedilmemektedir.

3- Markos ve Matta İncilleri, Mesih'in sessiz kaldığından bahsederken[154]Luka ve Yuhanna İncilleri’nde bu sessizlikten bahsetmemişlerdir.

4- Mesih’e ne sordukları konusunda İncillerde farklar vardır. Markos İncil’inde başrahip İsa’ya “Yüce Olan’ın Oğlu Mesih sen misin?”[155]diye sormuştur, Matta İncili’nde başrahip İsaya “Tanrı’nın Oğlu Mesih sen misin?”[156]diye sormuştur, Luka İncili’nde İsa’ya “Sen Mesih isen, söyle bize”[157]diye sormuştur. Fakat Yuhanna İncili’nde başrahip İsa’ya, “Öğrencileri ve öğretisiyle ilgili”[158]sorular sormuştur.

5- Mesih’in sorulara verdiği cevaplar İncillere göre farklılık göstermektedir: Markos İncili’nde İsa “Benim”[159] diye cevap vermiştir. Bu, Mesih'in bunu kabul ettiği anlamına gelmektedir. Matta İncili’nde “Söylediğin gibidir”[160] diye cevap vermiştir. Açıkça Tanrı'nın Oğlu olduğunu itiraf etmemiştir ve Luka İncili’nde şöyle der, “Size söylesem, inanmazsınız. Size soru sorsam, yanıt vermezsiniz.”[161]. Yuhanna İncili’nde ise “Gizli hiçbir şey söylemedim”[162]diye cevap vermiştir.

6- Matta ve Markos İncilleri’nde başrahip katılımcılara ceza hakkındaki görüş ve kararlarını sorduğunda “Ölümü hak etti!”[163] diye bahsetmişlerdir, Luka ve Yuhanna İncilleri ise bu konu hakkında hiçbir şey söylememektedir.

---

152 Matta 26: 60.
153 Matta 26: 61.
154 Matta 26: 62.
155 Markos 14: 61.
156 Matta 26: 63.
157 Luka 22: 67.
158 Yuhanna 18: 19.
159 Markos 14: 62.
160 Matta 26: 64.
161 Luka 22: 68.
162 Yuhanna 18: 20.
163 Matta 26: 66.

2.1.3.2. İkinci Yargılanma: Roma Valisi Pilatus'un Önünde

Yahudiler İsa'ya hüküm verdikten sonra -Ölümü hak etti!- O'nu bağlamışlar ve Roma valisine getirmişlerdir. Böylece ikinci yargılama Roma valisinin önünde başlamış olmuştur. Markos İncili'nde yer alan ifadelere göre:

> *Sabah olunca başrahipler, ileri gelenler, din bilginleri ve Yüksek Kurul'un öteki üyeleri bir danışma toplantısı yaptıktan sonra İsa'yı bağladılar, götürüp Pilatus'a teslim ettiler. Pilatus O'na, "Sen Yahudiler'in Kralı mısın?" diye sordu. İsa, "Söylediğin gibidir" yanıtını verdi. Başrahipler O'na karşı birçok suçlamada bulundular. Pilatus O'na yeniden, "Hiç yanıt vermeyecek misin?" diye sordu. "Bak, seni ne çok şeyle suçluyorlar!" ama İsa artık yanıt vermiyordu. Pilatus buna şaştı." Pilatus, her Fısıh Bayramı'nda halkın istediği bir tutukluyu salıverirdi. Ayaklanma sırasında adam öldüren isyancılarla birlikte Barabba adında bir tutuklu da vardı. Halk, Pilatus'a gelip her zamanki gibi kendileri için birini salıvermesini istedi. Pilatus onlara, "Sizin için Yahudiler'in Kralı'nı salıvermemi ister misiniz?" dedi. Başrahiplerin İsa'yı kıskançlıktan ötürü kendisine teslim ettiklerini biliyordu. Ne var ki başrahipler, İsa'nın değil, Barabba'nın salıverilmesini istemeleri için halkı kışkırttılar. Pilatus onlara tekrar seslenerek, "Öyleyse Yahudiler'in Kralı dediğiniz adamı ne yapayım?" diye sordu. "O'nu çarmıha ger!" diye bağırdılar yine. Pilatus onlara, "O ne kötülük yaptı ki?" dedi. Onlar ise daha yüksek sesle, "O'nu çarmıha ger!" diye bağrıştılar. Halkı memnun etmek isteyen Pilatus, onlar için Barabba'yı salıverdi. İsa'yı ise kamçılattıktan sonra çarmıha gerilmek üzere askerlere teslim etti.*[164]

İsa'nın ölüme mahkûm edilmesinden sonra Yahudiler, İsa'nın çarmıha gerilmesini emretmesi için Roma valisine getirmişlerdir. Pilatus, Mesih'e aleyhindeki suçlamaları sormuştur, "Sen Yahudiler'in Kralı mısın?". İsa ona, "Söylediğin gibidir" diye cevap vermiştir.Pilatus, Mesih'in kendisini Yahudilere karşı savunmasını istemiştir.

Markos İncili'nin rivayetinde anlatınana göre, "Pilatus, her Fısıh Bayramı'nda halkın istediği bir tutukluyu salıverirdi" der, Başrahipler, Pilatus'tan İsa'yı değil, Barabba'yı serbest bırakmasını, Mesih'i çarmıha germesini istemişlerdir ve Pilatus bunu kabul etmiştir. Romalı yöneticilerin genellikle Fısıh Bayramı'nda mahkûmlardan birini serbest bırakma lüksüne sahip oldukları ve Yahudi halkının serbest bırakılacak kişiyi seçmeleri iddiası, hiçbir şekilde delillerle desteklenmeyen bir konudur. Bu durum Roma yönetimi ve Filistin yönetiminin arasındaki bir çelişkidir.

---

[164] Markos 15: 1- 15.

Markos İncili'nin rivayetinde, Pilatus'un İsa'yı yargılamasında, şahitler görgü tanıkları sayılmamaktadır. Çünkü İnciller, bu yargılama için öğrencilerin veya onlardan birinin varlığından bahsetmemektedir.

Bu yargılama için İncilleri incelediğimizde arada net bir fark bulmaktayız ve bu farklılıkların bazılarından bahsedeceğiz. Örneğin: Matta İncili'ndeki rivayet, Markos İncili'ndeki rivayetten farklıdır. Matta İncili'nin rivayetine göre, "Pilatus yargı kürsüsünde otururken karısı ona, "O doğru adama dokunma. Dün gece rüyamda O'nun yüzünden çok sıkıntı çektim" diye haber gönderdi"[165]der. Ayrıca Matta İncili'nde şu ifadeler yer almaktadır: "Pilatus'un İsa'nın kanından sorumlu olmadığını ve kalabalığın önünde ellerini yıkayarak suçu üstlenmediğini" [166] eklemektedir. Matta İncili'nde geçen anlatı şöyledir: "Pilatus, "O ne kötülük yaptı ki?" diye sordu. Onlar ise daha yüksek sesle, Pilatus, elinden bir şey gelmediğini, tersine, bir kargaşalığın başladığını görünce su aldı, kalabalığın önünde ellerini yıkayıp şöyle dedi: "Bu adamın kanından ben sorumlu değilim. Bu işe siz bakın!"[167].

Luka, Matta ve Markos İncilleri'nde de bu yargılama hakkında çok büyük bir fark vardır. Çünkü Kurul üyelerinin ve rahiplerin ilk önce İsa'yı şikâyet etmek için Pilatus'a gittiklerini göstermektedir. Luka İncili'nde şu ifadeler geçmektedir: "Bu adamın ulusumuzu yoldan saptırdığını gördük. Sezar'a vergi ödenmesine engel oluyor, kendisinin de Mesih, yani bir kral olduğunu söylüyor."[168]diyerek şikayette bulunmuşlardır. Fakat Pilatus, başrahiplerle halka, "Bu adamda hiçbir suç görmüyorum" demiştir. Pilatus, o sırada Yeruşalim'de bulunan Celile valisi Hirodes'e Mesih'i yargılaması için göndermiştir -Çünkü Mesih Celile'den idi-[169].

İşte bu yargılamanın anlatımında İnciller arasındaki büyük farkı bulmaktayız, İsa Pilatus'un önünde mi yargılandı, Hirodes'in önünde mi? Yuhanna İncili'nin bu yargılama için rivayeti, diğer İncillerden önemli bazı farklılıklar gösterir:

[165] Matta 27: 19.
[166] Âlimler, Pilatus'un rivayetinde, Mesih'in kanıyla masumiyet için elini yıkadığına dair şüphe duymaktadır çünkü kanla el yıkanması genellikle Yahudi adetidir, Roma adeti değildir. *"Ölüye en yakın kentin ileri gelenleri, derede boynu kırılan düvenin üzerinde ellerini yıkayacaklar"* Yasa'nın Tekrarı 21: 6.
[167] Matta 27: 23, 24.
[168] Luka 23: 2.
[169] Bkz. Luka 23: 4- 11.

Pilatus, rahiplere “Bu adamı neyle suçluyorsunuz?” diye sordu. Ona şu karşılığı verdiler: “Bu adam kötülük eden biri olmasaydı, O’nu sana getirmezdik.”[170]. Ayrıca, Pilatus Yahudi rahiplerine şöyle demiştir; “O’nu siz alın, kendi yasanıza göre yargılayın”[171]. Ayrıca Yuhanna İncili bize, İsa'nın Pilatus'a diğer İnciller tarafından belirtilmeyen bazı soruları cevapladığını söylemektedir:

> *Pilatus yine vali konağına girdi. İsa’yı çağırıp O’na, “Sen Yahudiler’in Kralı mısın?” diye sordu. İsa şöyle karşılık verdi: “Bunu kendiliğinden mi söylüyorsun, yoksa başkaları mı sana söyledi?” Pilatus, “Ben Yahudi miyim?” dedi. “Seni bana kendi ulusun ve başrahiplerin teslim ettiler. Ne yaptın?” İsa, “Benim krallığım bu dünyadan değildir” diye karşılık verdi. “Krallığım bu dünyadan olsaydı, yandaşlarım, Yahudi yetkililere teslim edilmemem için savaşırlardı. Oysa benim krallığım buradan değildir.” Pilatus, “Demek sen bir kralsın, öyle mi?” dedi. İsa, “Kral olduğumu sen söylüyorsun” karşılığını verdi. “Ben gerçeğe tanıklık etmek için doğdum, bunun için dünyaya geldim. Gerçekten yana olan herkes benim sesimi işitir.*[172]

Bütün bu farklılıklardan sonra birkaç soru sormamız gerekmektedir, İsa’nın Roma valisi önünde yargılanması oldu mu, olmadı mı? Eğer Mesih yargılandıysa, o zaman bu kimin önünde olmuştur, Pilatus’un mu yoksa Hirodes'in mi? Bu rivayetlerden hangisine güveneceğiz? Bu yüzden Mesih'in yargılanışının rivayetinden şüphelenilmektedir. Genel olarak, İnciller, Yahudilerin Roma valisine baskı yaparak Mesih’in çarmıha gerilme hükmünü vermesini etkilediklerini söylemektedir.

2.1.4. Mesih'in Öğrencilerinin Konumu

Mesih'in tutuklanması ve yargılanması olaylarından bahsettikten sonra bir soru ortaya çıkmaktadır: Mesih'in Öğrencilerinin tüm bu olaylardaki konumu neydi? İncilleri incelediğimizde öğrencileri iki konumda bulmaktayız. Bu iki konum da birbirinden zıttır.

---
[170] Yuhanna 18: 29, 30.
[171] Yuhanna 18: 31.
[172] Yuhanna 18: 33- 37.

2.1.4.1. Birinci Konum: Öğrencilerin Mesih İle İlgili Savunması

Bu konuda Markos İncili'nde geçen rivayet şudur: "İsa'nın yanında bulunanlardan biri kılıcını çekti, başrahipin kölesine vurup kulağını uçurdu."[173].

Matta İncili'nde ise şu ifadeler geçmektedir: "İsa'yla birlikte olanlardan biri, ani bir hareketle kılıcını çekti, başrahipin kölesine vurup kulağını uçurdu."[174].

Bu iki metin bize Mesih'in öğrencilerinin savunmasını göstermektedir. Öğrencilerin konumlarında İnciller arasında bir fark vardır. Markos İncili'nde, katılımcılardan biri başrahibin kölesinin kulağını kestiğinden ve Mesih'in buna bir yorum yaptığından bahsetmemektedir. Matta İncili'nde ise "O zaman İsa ona, "Kılıcını yerine koy!" dedi. "Kılıç çekenlerin hepsi kılıçla ölecek." [175] diye bahsetmektedir.

Luka İncili'nin rivayeti, Markos ve Matta İncilleri'nin anlatımlarından farklıdır. Luka İncili'nde olay şöyle geçer; Mesih, kulağı kesilen başrahibin kölesine şifa olmak için elini onun kulağına değdirmiştir.Öte yandan, Mesih, kendisini tutuklayan insanlara Markos ve Matta İncilleri'ndeki gibi yok olacaklarını söylemiştir. Luka İncili'nde ise, O'nu tutuklayan insanlara yumuşak bir şekilde davrandığını ve başrahibin kölesinin kulağını kesen katılımcıya sadece onu bırakmalarını söylemiştir. Luka İncili'nde şöyle der: "Ama İsa, "Bırakın, yeter!" dedi, sonra kölenin kulağına dokunarak onu iyileştirdi."[176].

Yuhanna İncili üç İncil'den farklıdır, çünkü Mesih'i savunan ve kılıcı çekip başrahibin kölesinin kulağını kesen kişinin Simun Petrus olduğunu söylemektedir.Yuhanna İncili'ndeki rivayete göre şöyle denilmektedir: "Simun Petrus yanında taşıdığı kılıcı çekti, başrahipin Malkus adındaki kölesine vurup sağ kulağını kopardı. İsa Petrus'a, "Kılıcını kınına koy! Baba'nın bana verdiği kâseden içmeyeyim mi?" dedi."[177]. Burada İsa Petrus'a kılıcını yerine koymasını ve ona bunun kendisinin takdir-i ilahisi olduğunu söylemiştir.Bu metinlerdeki farklılıklara rağmen, bu yazılanlar bize Mesih'in öğrencilerinin O'na olan sevgilerini ve onu savunmalarını göstermektedir.

---

[173] Markos14: 47.
[174] Matta 26: 51.
[175] Matta 26: 52.
[176] Luka 22: 51.
[177] Yuhanna 18: 10, 11.

2.1.4.2. Öğrencilerin İkinci Konumu

İncillerin bahsettiği öğrencilerin ikinci konumu, birinci konumlarından tamamen farklıdır. İnciller, ikinci konum için öğrencilerin Mesih'i bırakıp kaçtıklarını söylemektedir.

Bu konuda Markos İncili'nde şu sözler yer almaktadır: "O zaman öğrencilerinin hepsi O'nu bırakıp kaçtı. İsa'nın ardından sadece keten beze sarınmış bir genç gidiyordu. Bu genç de yakalandı. Ama keten bezden sıyrılıp çıplak olarak kaçtı."[178].

Burada şu soruları soruyoruz: Neden öğrenciler İsa'yı terk etti ve kaçtı? İsa'yı tutuklamaya gelen rahiplerin kendilerini de idam etmeleri korkusundan dolayı mıydı?[179] -Öğrencilerin ilk konumu bu olayı reddeder. Çünkü öğrenciler Mesih'i seviyor ve onu tutuklamaya geldiklerini öğrendiklerinde içlerinden biri kılıcı kınından çıkarıp başrahibin kölesinin kulağını kesmiştir. Öğrenciler İsa'yı savunmuştur.- Eğer İsa'yı tutuklamaya gelen insanlardan korkmadılarsa gerçek sebep nedir? Onların İsa'yı bırakıp kaçmalarını sağlayan sebep neydi? Onları Mesih'i terk edip ilk konumlarından vazgeçiren bazı şeyler olması gerekmekteydi, ama bu olaylar neydi? Hangi sebepler yüzünden öğrenciler Mesih'i terkettiler? İnciller bize bu konum değişikliği hakkında hiçbir şey belirtmemektedir.

Belki de bu kaçışın sebebi, savunmakta oldukları kişinin, Mesih'i tutuklamaya gelen kişilerin eline düşmediğini, yani rahiplerin öğretmenlerini tutuklayamadıklarını ve başka birini tutukladıklarını keşfetmeleriydi. Çünkü bu konumda, öğrenciler tutuklamadan sonra kaçmışlardır.Tutuklama sırasındaki öğrencilerin konumu budur.

Tutuklamadan sonra, İnciller bütün öğrencilerin kaçtığını söylese de, daha sonra öğrencilerden biri olan Petrus'un yakalanan Mesih'i izlediğini ve bazı Yahudilerin kendisini tanıyıp sorduğunda, Nasıralı İsa ile birlikte olduğunu inkâr etmiştir. Rahipler Petrus'a tekrar O'nun öğrencisi olup olmadığını sorduklarında o yine bunu inkâr etmiştir. Markos İncili'nde geçen rivayete göre:

---

[178] Markos 14: 50, 51.

[179] Bkz. Mahmut Aydın, **İsa-Mesih'in Ölümden Dirilmesi Hakikat mi Mitoloji mi?**, On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı 24-25, Samsun, 2007, s. 91.

> *Petrus, İsa'yı başrahipin avlusuna kadar uzaktan izledi. Avluda nöbetçilerle birlikte ateşin başında oturup ısınmaya başladı… Petrus aşağıda, avludayken, başrahipin hizmetçi kızlarından biri geldi. Isınmakta olan Petrus'u görünce onu dikkatle süzüp, "Sen de Nasıralı İsa'yla birlikteydin" dedi. Petrus ise bunu inkâr ederek, "Senin neden söz ettiğini bilmiyorum, anlamıyorum" dedi ve dışarıya, dış kapının önüne çıktı. Bu arada horoz öttü. Hizmetçi kız Petrus'u görünce çevrede duranlara yine, "Bu adam onlardan biri" demeye başladı. Petrus tekrar inkâr etti. Çevrede duranlar az sonra Petrus'a yine, "Gerçekten onlardansın; sen de Celileli'sin" dediler. Petrus kendine lanet okuyup ant içerek, "Sözünü ettiğiniz o adamı tanımıyorum" dedi. Tam o anda horoz ikinci kez öttü. Petrus, İsa'nın kendisine, "Horoz iki kez ötmeden beni üç kez inkâr edeceksin" dediğini hatırladı ve hüngür hüngür ağlamaya başladı.*[180]

Fakat Petrus, O'nun kim olduğunu biliyorsa, rahiplerin önünde Mesih'i nasıl inkâr etmiştir?Matta İncili'nde geçen rivayete göre ise: "İnsanların önünde beni açıkça kabul eden herkesi, ben de göklerdeki Babam'ın önünde açıkça kabul edeceğim. İnsanların önünde beni inkâr edeni, ben de göklerdeki Babam'ın önünde inkâr edeceğim."[181].Bu demektir ki; tutuklanan kişi Mesih ise, o zaman Petrus geçen ayetlere göre Mesih'i inkâr etmesinden dolayı fani olacaktır. Çünkü Mesih de onu tanrı önünde inkâr edecektir.Matta İncili'nde şu ifadeler geçmektedir:

> *O zaman Petrus cevap verip İsa'ya dedi: İşte, biz her şeyi bıraktık, ve senin ardınca geldik; öyle ise, bizim nemiz olacak? İsa da onlara dedi: Doğrusu size derim: İnsanoğlu her şeyin yenilenmesinde, izzetinin tahtına oturacağı zaman, siz ki benim ardımca gelenlersiniz, siz de İsrailin on iki sıptına hükmederek on iki taht üzerinde oturacaksınız.*[182]

Bu yazılanlar Petrus'un Mesih'i inkâr etmesi ile -bu inkârın cezası fani olmak- nasıl bağdaştırılabilir? Bu durumda şöyle düşünmek gerekmektedir: Petrus Mesih'i inkâr etmemiştir, Mesih yerine tutuklanan kişiyi inkâr etmiştir.Bu durumda İncillerde yazılanlara göre iki düşünce ortaya çıkmaktadır. Birincisi, ya Petrus Mesih'i inkâr ettiği için fani olacak ve bu yüzen Mesih vaadinde yalancı olmuş olacaktır. İkinci düşünce ise Petrus inkâr ettiği kişinin Mesih olmadığını bilmektedir ve Mesih vaadinde dürüsttür. Bu iki düşünceye göre Hıristiyanların ikinci düşünceye inanmaları gerekmektedir. Çünkü birinci düşünceye inanırlarsa Mesih'in yalancı olduğuna inanacaklardır. Fakat tanrı yalancı olamaz.

Petrus'un inkâr hikâyesinde İncillerin yazarları arasında çok belirgin farklar vardır.Markos İncili'nde, Petrus'a ilk soru başkahinin kadın hizmetçisi tarafından

---

[180] Markos 14: 54 - 72**.**
[181] Matta 10: 32, 33.
[182] Matta 19: 27, 28.

evin avlusunda sorulmuştur. İkinci soru ise yine aynı hizmetçi kadın tarafından avlunun kapısında sorulmuştur. Üçüncü soru ise orada bulunanlar tarafından sorulmuştur.[183]

Luka İncili'nde, Petrus'a ilk soru başkahinin kadın hizmetçisi tarafından evin avlusunda yakılan ateşin etrafında otururlarken sorulmuştur. İkinci soru ise onu gören başka biri tarafından sorulmuştur. Üçüncü soru ise yine başka biri tarafından sorulmuştur.[184]

Yuhanna İncili'nde, İlk soru başkahinin evindeki kapıcı kız tarafından sorulmuştur. İkinci soru ateşin başında ısınan nöbetçi ve kölelerin biri tarafından sorulmuştur. Üçüncü soru ise başkahinin kölelerinden biri tarafından sorulmuştur.[185]

Petrus'un inkâr rivayeti, İnciller arasındaki farklılıklara rağmen yine de şu soruyu gündeme getirmektedir: Petrus neden İsa'yı inkâr etmiştir? Kendisi korktuğu için miydi yoksa tutuklanan kişinin Mesih olmadığından şüphelendiği için miydi? Görünüşe göre Petrus o kişinin Mesih olmadığından şüphelendiği için inkâr etmiştir.Çünkü İsa öğrencilerine şöyle demiştir: "Hepiniz sendeleyip düşeceksiniz". [186] Öğrencilerin konumu bize şunu göstermektedir, öğrencilerden hiçbiri mahkemeye katılmamıştır ve hepsi İsa'yı bırakıp kaçmışlardır. Yalnızca Petrus O'nu uzaktan takip etmiştir ve soru sorulduğunda O'nu inkâr etmiştir. "Bu gece horoz ötmeden beni üç kez inkâr edeceksin" dediğini hatırladı ve dışarı çıkıp acı acı ağladı."[187]

Bu demektir ki;

1- İncillerde gördüğümüz bu rivayetlerde şahitler görgü tanıklarından değildir. Çünkü onların hiçbirisi bu olaylara katılmamıştır.

2- Öğrenciler mahkûm olan kişiyi çarmıha gerilmiş olarak görmemişlerdir, çünkü Mesih tutuklandıktan sonra kaçmışlardır. Hatta O'nu uzaktan takip eden kişi O'nu inkâr etmiştir. Peki, İnciller tutuklanan kişinin Mesih olduğunu nasıl söylemektedir?

---

[183] Bkz. Markos 14: 66- 71.
[184] Bkz. Luka 22: 54- 61.
[185] Bkz. Yuhanna18: 16- 27.
[186] Markos 14: 27.
[187] Bkz. Luka 22: 62, Matta 26: 75.

2.2. İSA'NIN ÇARMIHA GERİLMESİ

2.2.1. Alay ve İşkence

İsa'nın ölüme götürülüşü ve idamı konusunda İncil rivayetlerinde ve tasvirlerinde üzücü sahneler anlatılır. Suçsuz oldugu halde askerlerce ve havra taraftarlarınca sözlü ve fiili hakaretler yapıldığı anlatılır.[188]

İncillerde, Mesih'in yargılanmasından sonra, Roma makamları tarafından, Mesih'in çarmıha gerilmesi kararı verilmiştir ve O'nu çarmıha germeden önce Romalılar ve Yahudiler O'nu aşağıladılar ve işkence ettiler diye geçmiştir. Bu konu hakkında Markos İncili şunları der:

> *Askerler İsa'yı, Pretorium denilen vali konağına götürüp bütün taburu topladılar. O'na mor[189] bir giysi giydirdiler, dikenlerden bir taç örüp başına geçirdiler. "Selam, ey Yahudiler'in Kralı!" diyerek O'nu selamlamaya başladılar. Başına bir kamışla vuruyor, üzerine tükürüyor, diz çöküp önünde yere kapanıyorlardı. O'nunla böyle alay ettikten sonra mor giysiyi üzerinden çıkarıp kendi giysilerini giydirdiler ve çarmıha germek üzere O'nu dışarı götürdüler.[190]*

Markos İncili bunu şöyle açıklıyor: Roma askerleri İsa ile dalga geçmişler, O'na dikenlerden yaptıkları kral tacını takıp mor kral kıyafeti giydirmişlerdir -Yasal cezanın bir parçası değil, Roma askerlerinin[191] icadıydı-. Sonra önünde eğilip O'nu alaylı bir şekilde selamlamışlar, tükürmüşler ve vurmuşlardır… Alay etmeyi bıraktıktan sonra mor kıyafetleri çıkarmışlar, kendi kıyafetlerini giydirmişler ve çarmıha germek için İsa'yı dışarı çıkarmışlardır. Romalılar çarmıha gerilmeye mahkûm edilmiş olan kişinin kendi çarmıhını taşıdığına inanmaktadırlar.

---

[188] Ekrem Sarıkçıoğlu, **Kanonik-Apokrif İncillere Göre Hz. Isa Hayatı ve Mesajı**, 1.baskı, Ankara, 2017, ss. 126-127.

[189] Mor: Menekşe, kızıl veya kırmızı. Devletin zengin ve üst düzey yetkilileri tarafından giyilen pahalı mor giysileri içeren bir boya bkz. Ester 8: 2- 15, Daniel 5: 7, bkz. Luka 16: 19, bkz. Vahiy 17: 4, bkz. Hâkimler 8: 26, Askerler Mesih'in mor elbiseyi giydiğinde, kral olduğunu söyleyerek alay etmişlerdir. Bkz. Abdu el-Melik ve diğerleri, s.45.

[190] Markos 15: 16- 20.

[191] Bkz. Abdu el-Melik, s. 529.

2.2.2. Çarmıhı Taşıma

Bu olayla ilgili Yuhanna İncili'ndeki rivayet şöyledir: "Askerler İsa'yı alıp götürdüler. İsa çarmıhını kendisi taşıyıp Kafatası192 –İbranice'de Golgota– denilen yere çıktı."193. Burada Yuhanna İncili İsa çarmıhını kendi taşıdı demiştir ama Markos, Matta ve Luka İncilleri'nde başka bir görüş vardır.Diğer üç İncil de çarmıhı Mesih değil de Simun adında birisi taşıdı demiştir. Markos İncili'nde geçen rivayete göre:

> *O'nunla böyle alay ettikten sonra mor giysiyi üzerinden çıkarıp kendi giysilerini giydirdiler ve çarmıha germek üzere O'nu dışarı götürdüler. Kırdan gelmekte olan Simun adında Kireneli bir adam oradan geçiyordu. İskender ve Rufus'un babası olan bu adama İsa'nın çarmıhını zorla taşıttılar. İsa'yı Golgota, yani Kafatası denilen yere götürdüler. O'na mürle karışık şarap vermek istediler, ama içmedi.*[194]

Markos İncili Mesih'in çarmıhını taşıyan kişinin Simun adında bir adam olduğunu söylemektedir, Matta ve Luka İncilileri de bu görüşte Markos İncili ile ittifak etmişlerdir. Bu çarmıhı başka birisinin taşıma hadisesi Romalıların adetlerine ters düşmektedir. Çarmıhı Yuhanna İncili'nin söylediği gibi Mesih'in kendisi mi taşımıştır? Yoksa diğer İncillerin dediği gibi Simun tarafından mı taşınmıştır?

2.2.3. Çarmıha Gerilmeden Önce İsa'ya Verilen İçecek

İsa onu çarmıha gerildiği yere gönderdikten sonra, Markos İncili'ne göre Romalı askerler ona mürle karışık şarap vermişlerdir. Markos İncili'nde geçen anlatıya göre: "O'na mürle karışık şarap vermek istediler, ama içmedi."[195]. Matta İncili'nde O'na öd ile karışık şarap vermek istemişlerdir, Matta İncili'nde geçen rivayet şudur: "İsa'ya ödle karışık şarap verdiler. İsa bunu tadınca içmek istemedi."[196]Luka İncili'nde ise O'na ekşi şarap verildiğini söylemektedir: "Askerler de yaklaşıp İsa'yla eğlendiler. O'na ekşi şarap sunarak…"[197]. Burada İnciller arasında farklılıklar olduğunu görmekteyiz. Buna göre hangi rivayet doğrudur?

---

[192] Kafatası: Kafatasının yeri - kafatasının Aramice anlamı- İsa'nın çarmıha gerildiği yerde, Kudüs'ün yakınında fakat şehir duvarlarının dışında bir yerdir. Bkz. Abdu el-Melik, s. 267.
[193] Yuhanna 19: 16, 17.
[194] Markos 15: 20- 22.
[195] Markos 15: 23.
[196] Matta 27: 34.
[197] Luka 23: 36.

2.2.4. Mesih'in Suç Yaftası

İsa'nın üzerine öldürülme sebebinin yazılı olduğu bir yafta asmışlardı. Bahsi geçen rivayeti Markos İncili şöyle anlatır: "Üzerindeki suç yaftasında, Yahudiler'in Kralı diye yazılıydı."[198]. Matta İncili'nde şu ifadeler geçer: "Başının üzerine, bu, Yahudiler'in Kralı İsa'dır diye yazan bir suç yaftası astılar."[199].Luka İncili ise şu ifadeleri kullanır: "Başının üzerinde şu yafta vardı: Yahudiler'in Kralı budur."[200]. Yuhanna İncili'nde ise: "Pilatus bir de yafta yazıp çarmıhın üzerine astırdı. Yaftada şöyle yazılıydı: Nasıralı İsa - Yahudiler'in Kralı."[201]demektedir.

İnciller bize şunu göstermektedir, İsa'yı çarmıha germelerinin sebebi onlara göre İsa'nın kendini Yahudilerin Kralı iddia etmesiydi. Fakat İncillerde şöyle bir farklılık vardır, cümleyi aynı anlama gelecek şekilde yazsalar da, kısa bir cümleyi bile farklı yazmışlardır.

2.2.5. İsa'nın Çarmıha Gerilme Zamanı

İsa'nın çarmıha gerilme süreci başlamıştır. Genel Hıristiyan kanaatine göre İsa, 15 Nisan Cuma günü çarmıha gerilmiştir.[202]

Markos ve Yuhanna İncilleri'nde İsa'nın çarmıha gerilme saatini açıklarken bu konuda çatışmaktadırlar. Markos İncili İsa'nın gerilme saatine dokuz demiştir. Markos İncili'nde geçen rivayete göre: "İsa'yı çarmıha gerdiklerinde saat dokuzdu."[203]. Yuhanna İncili'nde ise şöyle bir anlatı vardır:

> *Fısıh Bayramı'na Hazırlık Günü'ydü. Saat on iki sularıydı. Pilatus Yahudiler'e, "İşte, sizin Kralınız!" dedi. Onlar, "Yok et O'nu! Yok et, çarmıha ger!" diye bağrıştılar. Pilatus, "Kralınızı mı çarmıha gereyim?" diye sordu. Başrahipler, "Sezar'dan başka kralımız yok!" karşılığını verdiler. Bunun üzerine Pilatus İsa'yı, çarmıha gerilmek üzere onlara teslim etti.*[204]

---

[198] Markos 15: 26.
[199] Matta 27: 37.
[200] Luka 23: 38.
[201] Yuhanna 19: 19.
[202] Aydın, s.47.
[203] Markos 15: 25.
[204] Yuhanna 19: 14- 16.

Ellerini ve ayaklarını çarmıh üzerine koyup, yerde ortalamış, üzerine ellerini ve ayaklarını delen çivilerle asmışlar ve haçı yerden kaldırmışlardır. İsa'nın dayanılmaz bir acısı olmuştur. Ölüm artık O'na gelmiştir. [205]

2.2.6. Mesih ile Çarmıha Gerilen İki Haydut

İnciller İsa'nın çarmıha gerilirken biri sağında biri solunda olmak üzere iki haydut ile beraber çarmıha gerildiğinden bahsetmektedir.Markos İncili'nde geçen rivayete göre: "İsa'yla birlikte, biri sağında öbürü solunda olmak üzere iki haydudu da çarmıha gerdiler... İsa'yla birlikte çarmıha gerilenler de O'na hakaret ettiler." [206]. Burada Markos İncili, Mesih ile çarmıha gerilmiş haydutların O'na hakaret ettiğini söylemiştir. Matta ve Markos İncilleri bu konuda aynı şeyi söylemişlerdir.

Matta İncili'nde geçen rivayete göre: "İsa'yla birlikte çarmıha gerilen haydutlar da O'na aynı şekilde hakaret ettiler." [207].Fakat Luka İncili bu konuda başka bir şey söylemiştir. Mesih ile beraber çarmıha gerilen bir haydut O'na diğerleri gibi hakaret ederken diğer haydut ise Mesih'i savunarak O'ndan dua istemiştir ve İsa ona bu yüzden cennet vaadinde bulunmuştur. Luka İncili'nde şu ifadeler geçmektedir:

> *Çarmıha asılan suçlulardan biri, "Sen Mesih değil misin? Haydi, kendini de bizi de kurtar!" diye küfretti. Ne var ki, öbür suçlu onu azarladı. "Sende Tanrı korkusu da mı yok?" diye karşılık verdi. "Sen de aynı cezayı çekiyorsun. Nitekim biz haklı olarak cezalandırılıyor, yaptıklarımızın karşılığını alıyoruz. Oysa bu adam hiçbir kötülük yapmadı." Sonra, "Ey İsa, kendi egemenliğine girdiğinde beni an" dedi. İsa ona, "Sana doğrusunu söyleyeyim, sen bugün benimle birlikte cennette olacaksın" dedi.*[208]

2.2.7. Çarmıha Gerilen Kişinin Duası

İsa O'nu çarmıha gerenler için dua etmeye başlamıştır. Luka İncili'nde geçen rivayete göre: "İsa, "Baba, onları bağışla" dedi. "Çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar." [209] . İsa'nın kendini çarmıha gerenlere dua etmesi yalnızca Luka İncili'nde geçmektedir. Diğer İncillerde böyle bir konuya değinilmemiştir.

---

205 Bkz. Inistasa Şefik, **Alfida fi İncil Luka**, Mektebet el-Mehebbe, Kahire, s. 168.
206 Markos 15: 27- 32.
207 Matta 27: 44.
208 Luka 23: 39- 43.
209 Luka 23: 34.

2.2.8. Çarmıha Gerilen Kişinin Bağırışları

İnciller bize Mesih'in ölmeden önce bağırdığını ve söylediği son sözleri anlatmaktadır. Bu konuda Markos İncili'nde şöyle bir rivayet geçmektedir: "Öğleyin on ikiden üçe kadar bütün ülkenin üzerine karanlık çöktü. Saat üçte İsa yüksek sesle, "Elohi, Elohi, lema şevaktani" yani, "Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin?" diye bağırdı."[210]. Bu ayetten hadisle Mesih'in ne kadar acı çektiğini, umutsuz olduğunu ve hatta acıdan bağırdığını anlamaktayız. Bu konuda Matta İncili de Markos İncili ile ittifak etmiş lakin yalnızca şu cümleyi değiştirmiştir: Markos İncili'nde "Elohi, Elohi, lema şevaktani"diye geçen cümleyi Mattaİncili"Eli, Eli, lema şevaktani?"[211]diye yazılmıştır.

Luka ve Yuhanna İncilleri'nde ise, Mesih'in çarmıha gerilmeye hazır olduğunu ve O'nu acıya dayanan bir insan diye tasvir etmişlerdir. Luka İncili'nde geçen rivayete göre: "Öğleyin on iki sularında güneş karardı, üçe kadar bütün ülkenin üzerine karanlık çöktü. Tapınaktaki perde ortasından yırtıldı. İsa yüksek sesle, "Baba, ruhumu ellerine bırakıyorum!" diye seslendi. Bunu söyledikten sonra son nefesini verdi." [212]. Yuhanna İncili'nde ise şöyle bir rivayet geçmektedir: "Daha sonra İsa, her şeyin artık tamamlandığını bilerek Kutsal Yazı yerine gelsin diye, "Susadım!" dedi. Orada ekşi şarap dolu bir kap vardı. Şaraba batırılmış bir süngeri mercanköşk dalına takarak O'nun ağzına uzattılar. İsa şarabı tadınca, "Tamamlandı!" dedi ve başını eğerek ruhunu teslim etti." [213]. Belki Yuhanna ve Luka İncilleri'nin Mesih'in çarmıha gerilirken bağırmasını yazmamalarının sebebi, kimsenin Mesih'in çarmıha gerilmesinden razı olmadığını ve umutsuz olduğunu anlamamaları için olabilir.

Luka İncili bağırma durumu için şöyle yazmıştır; "Baba, ruhumu ellerine bırakıyorum.". Yuhanna İncili ise şöyle yazmıştır; "Tamamlandı!". Bu bağırma ve sözlerin, Mesih'in ölmeden önce söylediği son sözleri olduğu bilinmektedir.

---

[210] Markos 15: 33- 34.
[211] Matta 27: 45- 46
[212] Luka 23: 44- 46.
[213] Yuhanna 19: 28: 30.

Markos İncili'nde geçen rivayete göre: "Aralarından biri koşup bir süngeri ekşi şaraba batırdı, bir kamışın ucuna takarak İsa'ya içirdi. "Dur bakalım, İlyas gelip O'nu indirecek mi?" dedi. Ama İsa yüksek sesle bağırarak son nefesini verdi."[214].

Yuhanna İncili'nde geçen rivayete göre ise: "Bunun üzerine askerler gidip birinci adamın, sonra da İsa'yla birlikte çarmıha gerilen öteki adamın bacaklarını kırdılar. İsa'ya gelince O'nun ölmüş olduğunu gördüler. Bu yüzden bacaklarını kırmadılar. Ama askerlerden biri O'nun böğrünü mızrakla deldi. Böğründen hemen kan ve su aktı."[215]. Burada yazılanlara göre Mesih bağırmış ve ruhunu teslim etmiştir. Askerler Mesih'in bacaklarını kırmamışlardır çünkü onun öldüğünü görmüşlerdir. Askerlerden biri onun böğrüne mızrak saplamıştır böylece Mesih'ten kan ve su aktığı ifade edilmektedir. Burada bir soru soruyoruz; Mesih öldüyse kan ve su nasıl akmıştır? Bilimsel olarak, insan vücudundan kan akışı olursa o insanın kalbi çalışıyor ve yaşıyor demektir. Öteki yandan yukardaki rivayetlerden alıyoruz ki çarmıha gerilen kişi ölmemiş ve bacakları da kırılmamıştır.

2.2.9. İsa (a.s.)'nın Çarmıha Gerilmesi Esnasında Meydana Gelen Olaylar

İnciller, İsa (a.s.) çarmıha gerildiği zaman birtakım harikaların meydana geldiğini haber vermektedir. Tapınağın perdesi yarılmış, yeryüzü sarsılmış, kayalar parçalanmış, kabirler açılmış, kabirde yatanların cesetleri mezarlarından kalkmış ve mukaddes beldeye girmişlerdir. Bu konuda Markos İncili'nde şu ifadeler geçmektedir: "O anda tapınaktaki perde yukarıdan aşağıya yırtılarak ikiye bölündü. İsa'nın karşısında duran yüzbaşı, O'nun bu şekilde son nefesini verdiğini görünce, "Bu adam gerçekten Tanrı'nın Oğlu'ydu" dedi."[216]. Bu hadiseler için çok tafsilat zikretmekle birlikte Matta İncili yalnız kalmıştır. Matta İncili'nde geçen anlatıya göre:

> *O anda tapınaktaki perde yukarıdan aşağıya yırtılarak ikiye bölündü. Yer sarsıldı, kayalar yarıldı. Mezarlar açıldı, ölmüş olan birçok kutsal kişinin cesetleri dirildi. Bunlar mezarlarından çıkıp İsa'nın dirilişinden sonra kutsal kente girdiler ve birçok kimseye göründüler. İsa'yı bekleyen yüzbaşı ve*

---

[214] Markos 15: 36- 37.
[215] Yuhanna 19: 32- 34.
[216] Markos 15: 38,39.

beraberindeki askerler, depremi ve öbür olayları görünce dehşete kapıldılar, "Bu gerçekten Tanrı'nın Oğlu'ydu!" dediler.[217]

Luka İncili'nde ise şu sözler geçmektedir:

> *Öğleyin on iki sularında güneş karardı, üçe kadar bütün ülkenin üzerine karanlık çöktü. Tapınaktaki perde ortasından yırtıldı. İsa yüksek sesle, "Baba, ruhumu ellerine bırakıyorum!" diye seslendi. Bunu söyledikten sonra son nefesini verdi. Olanları gören yüzbaşı, "Bu adam gerçekten doğru biriydi" diyerek Tanrı'yı yüceltmeye başladı.*[218]

Bu işte acayip olan böyle mühim hadiseler hakkında Yuhanna İncili'nin hiçbir şey zikretmemesidir. Açıktır ki İncillerin yazarları, sandıkları gibi "ilahlarının" ölümü sırasında olan hadiselerden rivayetler yapan putperest kavimlerin kıssalarına etki etmiştir. Şeyh Rahmetüllah el-Hindi bu hikâyenin yalan olmasının gerekli olduğunu zikretmiştir ve demiştir ki; bunun yalan olduğuna çeşitli vecihler delalet eder. Birincisi:

> *Ertesi gün, yani Hazırlık Günü'nden sonraki gün, başrahiplerle Ferisiler Pilatus'un önünde toplanarak, "Efendimiz" dediler, "O aldatıcının, daha yaşarken, 'Ben öldükten üç gün sonra dirileceğim' dediğini hatırlıyoruz. Onun için buyruk ver de üçüncü güne dek mezarı güvenlik altına alsınlar. Yoksa öğrencileri gelir, cesedini çalar ve halka, 'Ölümden dirildi' derler. Son aldatmaca ilkinden beter olur.*[219]

Matta İncili bu konuda Pilatus ve karısının Mesih'in öldürülmesine razı olmadıklarını açıklamıştır.[220] Eğer iş Yahudilere mümkün olan yere ulaşsaydı Pilatus'a giderlerdi. Ancak hal, tapınağın perdesinin yırtıldığını, kayaların yarıldığını, kabirlerin açıldığını, ölülerin de o ana kadar diri olduklarını göstermektedir ve onlar onun aldatıcı olduğunu söylemeyeceklerdir. Çünkü Pilatus ilk önce onun öldürülmesine razı olmayacaktır. Eğer bu işi öyle görseydi onlara düşman olup ve onları yalanlayacaktır. Yine binlerce insan onları yalanlayacaktır.

İkincisi: Bu olaylar büyük alametlerdir. Eğer bu alametler gerçek olsaydı Rumlar ve Yahudilerden çok kişiler iman edeceklerdi. Ancak kişiler Ruhu'l-Kudüs'ün havariler üzerine indiğini görmüş, onun çeşitli lisanlarla konuştuğuna şahit olmuş, hayret etmişler ve Elçilerin İşleri kitabından ikinci bölümde anlatıldığı gibi üç

---

[217] Matta 27: 51- 54.
[218] Luka 23: 45- 47.
[219] Matta 27: 62- 64.
[220] Bkz. Matta 27: 19- 25.

bin kadar erkek kendisine iman etmiştir ki İsa'nın çarmıha gerilmesinden sonraki olan alametler, Ruhu'l-Kudüs'ün muhtelif lisanlarla konuşmasından daha büyüktür.

Üçüncüsü: Bu büyük olaylar ne zaman ki meydana gelmiştir ve şöhret bulmuştur, bu zamanın tarihçilerinden Matta hariç hiç kimsenin bunu yazmaması düşünülmemektedir. Yine Matta'nın zamanına yakın tarihçilerden de hiç kimsenin bu olay üzerine yazmaması da mümkün değildir. Her ne kadar kötü inanışı ve inadı sebebiyle buna muhalif olan biri onu tahrirden men etse de. Çünkü münafıklar ve inatçı olmayanlar men etmemektedir, özellikle acayip olayları tahrir etmede insanların en hırslısı olan Luka bile men etmemektedir. Çünkü Luka'nın, İsa (a.s.)'nın yaptığı her işi mucizelerden birinci bölümün başından bilindiği gibi ve Elçilerin İşleri kitabından birinci bölümde olduğu gibi takip ettiği bilinmektedir. İncillerin yazarları ya da çoğu, mucize olmayan şeyleri yazmış fakat bütün bu mucizelerin tamamını yazmamışlardır bu nasıl düşünülebilir. Ancak Markos ve Luka perdenin yırtılması olayını zikrederken geri kalan olayları yazmamışlardır.

2.2.10. Mesih'e Tabi Olanlardan Çarmıha Şahit Olma Meselesi

İncilleri okuyan kişiler, Mesih'e tabi olanlardan hiç kimse onun mahkeme edildiği, çarmıha gerildiği ve çarmıh üzerinde öldüğüne dair olayların hiçbirine şahit olmamış olduklarını anlar. Çünkü O'nu daha önce zikrettiğimiz gibi topluca terk edip kaçmışlardır. Hatta Mesih'i inkâr ettikten sonra ona tabi olan Petrus bile onu terk etmiştir. "Bunun karşısında İsa'nın kadın taraftarları ise kendilerini erkeklere göre daha güvende hissettiklerinden hem çarmıh olayına tanıklık etmiş hem de İsa'nın Arimethea'lı Yusuf tarafından nereye gömüldüğü görmüşlerdi.". [221] Biz onun mahkemede veya çarmıhta orada bulunduğu çıkarımını yapmamaktayız. Mesih'i takip edenlerden hiç kimse onun ne muhakemesine ne de çarmıha gerilişinde orada bulunmamıştır. Ancak İnciller çarmıha gerilme olayını uzaktan gören birtakım kadınlardan bahsetmişlerdir. Markos İncili'nde geçen rivayete göre: "Olup bitenleri uzaktan izleyen bazı kadınlar da vardı. Aralarında Mecdelli Meryem, küçük Yakup ile Yose'nin annesi Meryem ve Salome bulunuyordu. İsa daha Celile'deyken bu

[221] Aydın, s. 91.

kadınlar O'nun ardından gitmiş, O'na hizmet etmişlerdi. O'nunla birlikte Yeruşalim'e gelmiş olan daha birçok kadın da olup bitenleri izliyordu."[222].

Bu hususta Markos İncili ile beraber Matta İncili de aynı fikirdedir. "Orada, olup bitenleri uzaktan izleyen birçok kadın vardı. Bunlar, Celile'den İsa'nın ardından gelip O'na hizmet etmişlerdi. Aralarında Mecdelli Meryem, Yakup ile Yusuf'un annesi Meryem ve Zebedi oğullarının annesi de vardı."[223].

Aynı konuda Luka İncili'nde şu ifadeler geçmektedir: " Ama İsa'nın bütün tanıdıkları ve Celile'den O'nun ardından gelen kadınlar uzakta durmuş, olanları seyrediyorlardı."[224]. Yuhanna İncili'nde ise şu ifadeler yer alır: "İsa'nın çarmıhının yanında ise annesi, teyzesi, Klopas'ın karısı Meryem ve Mecdelli Meryem duruyordu."[225]. Bu rivayetlerden anlaşılan bazı kadınların çarmıh olayına şahit olduğu ve olayı uzaktan seyrettiğidir. Bu kadınların şahitlikleri makbul olmamaktadır çünkü onlar çarmıh olayını yakından görmemişlerdir. Çarmıha gerilenin Mesih olduğunu nasıl onaylamaktadırlar. Mesih uzak bir mesafede çarmıha bağlandığı ve azaptan şekli değiştiği için Mesih'i başka biriyle karıştırma ihtimalleri çok yüksektir.

Yine biz Yuhanna İncili'nde Mesih'in annesinin çarmıh olayında orada bulunduğu meselesinde diğer üç İncil'den farklı olduğunu görmekteyiz. Diğer üç İncil bu olayı geçerken yalnız Yuhanna İncili uzak bir mekândan bakan kadınların çarmıh olayını gördüğünü zikretmiştir. Mesih'in annesi Kudüs'te ancak onun kıyamından sonra bulunmuşken bu olay nasıl meydana gelmiş olabilir? Romalı yetkililer, Mesih'in annesinin veya akrabalarının veyahut arkadaşlarından birinin onun çarmıha bağlanmasına izin vermesinin mümkün olacağını nasıl düşünmektedirler?

Bundan anladığımız çarmıh olayına şahit olanlar ancak çarmıh olayına uzaktan şahitlik eden kadınların olmasıdır. Yoksa Mesih'in öğrencilerinden onun muhakeme edildiğine veya çarmıha gerildiğine şahit olan olmamaktadır.

---

[222] Markos 15: 40, 41.
[223] Matta 27: 55, 56.
[224] Luka 23: 49.
[225] Yuhanna 19: 25.

2.3. İSA (A.S)'NIN ÇARMIHA GERİLMESİNDEN SONRA GERÇEKLEŞEN OLAYLAR

2.3.1. Defin

İnciller çarmıha gerildikten sonra Mesih'in defnedildiğinden bahsetmektedirler. Şöyle zikretmişlerdir ki Yusuf Er-Rami Pilatus'tan bu çarmıha gerilen cesedi talep etmiştir. Çünkü Yahudi şeriatı idama mahkûm edilen kimselerin azap edildiği aletle gecelememesini emreder.Yasanın Tekrarı :"Eğer bir adam bir günahtan ötürü ölüm cezasına çarptırılıp öldürülür ve ölüsü ağaca asılırsa, ölüyü gece ağaçta asılı bırakmamalısınız. O gün kesinlikle gömmelisiniz. Asılan kişi Tanrı tarafından lanetlenmiştir. Tanrınız RAB'bin mülk olarak size vereceği ülkeyi kirletmeyeceksiniz."[226].

Roma kanunları idama mahkûm edilen kimsenin cenaze sahiplerine cesedini talep etmeyi ve almalarını cevaz vermektedir. Bu, Yusuf'un Mesih'in cesedini Cumartesi gelmeden defnetmek için Pilatus'tan talep etmesidir. Cesedi defnetmek için gönüllü olmuştur ve defin işlemini ona layık yapmıştır. Pilatus bu talebi olumlu karşılamıştır. Yusuf, Golgotha'nın yakınında bir meyve bahçesinin sahibiydi. Onu oraya defnetmek için bir kabir kazmıştır, cesedi bir kefene sardıktan sonra çukura koymuş ve kabrin kapısı üzerine büyükçe bir taş yuvarlamıştır. Ardından oradan ayrılmıştır.[227]

Markos İncili'nde şu ifadeler geçmektedir:

> *O gün Hazırlık Günü, yani Şabat Günü'nden önceki gündü. Artık akşam oluyordu. Bu nedenle, Yüksek Kurul'un saygın bir üyesi olup Tanrı'nın Egemenliği'ni umutla bekleyen Aramatyalı Yusuf geldi, cesaretini toplayarak Pilatus'un huzuruna çıktı, İsa'nın cesedini istedi. Pilatus, İsa'nın bu kadar çabuk ölmüş olmasına şaştı. Yüzbaşıyı çağırıp, "Öleli çok oldu mu?" diye sordu. Yüzbaşıdan durumu öğrenince Yusuf'a, cesedi alması için izin verdi. Yusuf keten bez satın aldı, cesedi çarmıhtan indirip beze sardı, kayaya oyulmuş bir mezara yatırarak mezarın girişine bir taş yuvarladı. Mecdelli Meryem ile Yose'nin annesi Meryem, İsa'nın nereye konulduğunu gördüler.*[228]

---

[226] Yasanın Tekrarı 21: 22, 23.
[227] Bkz. Abdu el-Melik, s. 1118.
[228] Markos 15: 42- 47.

Matta İncili, Markos İncili'ndeki rivayeti kısaltmıştır. Ancak ona bazı tafsilatlar da ilave etmiştir. Markos İncili, Yusuf Er-Rami ismini kullanmak yerine "Yüksek Kurul'un saygın bir üyesi" derken Matta İncili "zengin adama" ibaresini kullanarak bunu değiştirmiştir. Yine Matta İncili, Markos İncili'nin, Pilatus'un İsa'nın ölümünü Yüzbaşı'na sorduğu kısmı silmiştir. Yine Matta İncili'nin beyan ettiği gibi müstahdem kabir, Yusuf'un kabri ismiyle uzak olan yerde bilinmekte olan kabridir. Bu konuda Matta İncili'nde şöyle bir anlatı vardır: "Akşama doğru Yusuf adında zengin bir Aramatyalı geldi. O da İsa'nın bir öğrencisiydi. Pilatus'a gidip İsa'nın cesedini istedi. Pilatus da cesedin ona verilmesini buyurdu. Yusuf cesedi aldı, temiz keten beze sardı, kayaya oydurduğu kendi yeni mezarına yatırdı. Mezarın girişine büyük bir taş yuvarlayıp oradan ayrıldı"[229]. Matta İncili çarmıha gerilen cesedin konulduğu kabri açıklamıştır. Onun kabri – Yusuf'un kayayı oyup yaptığı kabir – derken Markos İncili, kabre cesedin konulduğunu beyan etmiştir ancak kabrin onun olduğuna delalet eden bir şey ifade etmemiştir.

Yusuf'un çarmıha gerilen kişiyi koyduğu mezarın kendi mezarı olmadığı hususunda Luka İncili, Markos İncili'ne katılmaktadır. Ancak koyulan kabrin yeni mi eski mi olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bununla beraber Markos İncili kabrin yeni olduğunu işaret etmemiştir. Eğer kabir yeni olsaydı ona işaret ederdi. Fakat Luka İncili'ni çarmıha gerilen cesedin yeni kabre konulduğunu tekit ederken bulmaktayız. Çünkü daha önce asla kimse o kabre konulmamıştır.[230]

Kabir meselesinin anlatılışında Yuhanna İncili diğer üç İncil'den ayrılmaktadır. O çarmıha gerilen cesedin bostana gömüldüğünü iddia etmiştir. Kabrin de yeni olup daha önce kimsenin gömülmediğini söylemiştir.[231] Diğer üç İncil Yuhanna İncili'nin işaret ettiği bostandaki bu kabre değinmemişlerdir.

Yuhanna İncili, Yusuf Er-Raminin çarmıha gerileni defin işlemini yalnız yaptığı hususunda diğer üç İncil ile muhalefet etmiştir. Çünkü Yuhanna İncili Nikodim'in defin işinde Yusuf'a yardım ettiğini beyan etmiştir. Der ki: "Daha önce geceleyin İsa'nın yanına gelen Nikodim de otuz litre kadar karışık mür ve sarısabır

[229] Bkz. Matta 27: 57- 60.
[230] Bkz. Luka 23: 53.
[231] Bkz. Yuhanna 19: 41.

özü alarak geldi. İkisi, İsa'nın cesedini alıp Yahudiler'in gömme geleneğine uygun olarak onu baharatla keten bezlere sardılar."[232]

Bu geçenlerden anlaşılan o ki İncillerde çarmıha gerilen cesedin defin işleminde büyük farklılıklar vardır. Bu yüzden bu rivayetlerden hangisi doğru diye düşünmekteyiz.

Kilisede İsa'nın defin kıssası iki sebepten dolayı mühim bir yer tutmaktadır. Birincisi: Onun gerçekten öldüğüdür yani ölümü hakiki kıyamdır. İkincisi, boş kabir denilen konuyla bağlantılıdır. Yine mühim görüşlerden biri de boş kabri kadınların daha sonra açmış olmasıdır. Kadınlar yanlış bir kabre gitmemiş bilakis cesedin konulduğu kabre gitmişlerdir fakat Mesih orada değildir, kabir boştur. Kadınlar buna şahit olmuştur.

2.3.2. Kabirden Kalkması

Hıristiyanlar -İncillerin rivayet ettiği gibi- Mesih'in çarmıha gerildikten sonra ve çarmıhta ölüp kabre konduktan üç gün sonra kalktığına inanmaktadır. Mesih'in kaim olmasını kadınların keşfettiğini akabinde de durumu Mesih'in öğrencilerine haber verdiklerine inanmaktadır. Sonrasında yeryüzünde öğrencilerine, sevenlerine ve de muhataplarına görünmek için kırk gün kadar beklemiştir.

Mesih'in kıyametine Hıristiyanlıkta mühim bir rükün itibar olmaktadır. Bunun için Pavlos demiştir ki: "Eğer Mesih'in ölümden dirildiği duyuruluyorsa, nasıl oluyor da aranızda bazıları ölüler dirilmez diyor? Ölüler dirilmezse, Mesih de dirilmemiştir."[233].

2.3.3. Mesih'in Kabrini Kadınların Ziyaret Etmesi

İncilleri okuyan, burada kadınların Mesih'in kabrini ziyareti hususunda büyük ihtilaflar bulacaktır. Bu ziyaret hakkında dört İncilin kıyaslarını aktaracağım ve aralarındaki ihtilaflar ve münakaşalardan bahsedeceğim. Markos İncili'nde geçen rivayete göre:

---

[232] Yuhanna 19: 39, 40.
[233] 1. Korintliler 15: 12- 14.

Şabat Günü geçince, Mecdelli Meryem, Yakup'un annesi Meryem ve Salome gidip İsa'nın cesedine sürmek üzere baharat satın aldılar. Haftanın ilk günü sabah çok erkenden, güneşin doğuşuyla birlikte mezara gittiler. Aralarında, "Mezarın girişindeki taşı bizim için kim yana yuvarlayacak?" diye konuşuyorlardı. Başlarını kaldırıp bakınca, o kocaman taşın yana yuvarlanmış olduğunu gördüler. Mezara girip sağ tarafta, beyaz kaftan giyinmiş genç bir adamın oturduğunu görünce çok şaşırdılar. Adam onlara, "Şaşırmayın!" dedi. "Çarmıha gerilen Nasıralı İsa'yı arıyorsunuz. O dirildi, burada yok. İşte O'nu yatırdıkları yer. Şimdi öğrencilerine ve Petrus'a gidip şöyle deyin: 'İsa sizden önce Celile'ye gidiyor. Size bildirdiği gibi, kendisini orada göreceksiniz.' Kadınlar mezardan çıkıp kaçtılar. Onları bir titreme, bir şaşkınlık almıştı. Korkularından kimseye bir şey söylemediler.234

Fakat Matta İncili'ndeki rivayet şöyledir:

Ertesi gün, yani Hazırlık Günü'nden sonraki gün, başrahiplerle Ferisiler Pilatus'un önünde toplanarak, "Efendimiz" dediler, "O aldatıcının, daha yaşarken, 'Ben öldükten üç gün sonra dirileceğim' dediğini hatırlıyoruz. Onun için buyruk ver de üçüncü güne dek mezarı güvenlik altına alsınlar. Yoksa öğrencileri gelir, cesedini çalar ve halka, 'Ölümden dirildi' derler. Son aldatmaca ilkinden beter olur." Pilatus onlara, "Yanınıza asker alın, gidip mezarı dilediğiniz gibi güvenlik altına alın" dedi. Onlar da askerlerle birlikte gittiler, taşı mühürleyip mezarı güvenlik altına aldılar.[235]

Matta İncili kabri ziyaret eden kadınları zikreder ve der ki:

Şabat Günü'nü izleyen haftanın ilk günü, tan yeri ağarırken, Mecdelli Meryem ile öbür Meryem mezarı görmeye gittiler. Ansızın büyük bir deprem oldu. Rab'bin bir meleği gökten indi ve mezara gidip taşı bir yana yuvarlayarak üzerine oturdu. Görünüşü şimşek gibi, giysileri ise kar gibi bembeyazdı. Nöbetçiler korkudan titremeye başladılar, sonra ölü gibi yere yıkıldılar. Melek kadınlara şöyle seslendi: "Korkmayın! Çarmıha gerilen İsa'yı aradığınızı biliyorum. O burada yok; söylemiş olduğu gibi dirildi. Gelin, O'nun yattığı yeri görün. Çabuk gidin, öğrencilerine şöyle deyin: 'İsa ölümden dirildi. Sizden önce Celile'ye gidiyor, kendisini orada göreceksiniz.' İşte ben size söylemiş bulunuyorum." Kadınlar korku ve büyük sevinç içinde hemen mezardan uzaklaştılar; koşarak İsa'nın öğrencilerine haber vermeye gittiler. [236]

Lakin Luka İncili'ndeki rivayet şöyledir:

Kadınlar haftanın ilk günü, sabah çok erkenden, hazırlamış oldukları baharatı alıp mezara gittiler. Taşı mezarın girişinden yuvarlanmış buldular. Ama içeri girince Rab İsa'nın cesedini bulamadılar. Onlar bu durum karşısında şaşırıp kalmışken, şimşek gibi parıldayan giysilere bürünmüş iki kişi yanlarında belirdi. Korkuya kapılan kadınlar başlarını yere eğdiler. Adamlar ise onlara, "Diri olanı neden ölüler arasında arıyorsunuz?" dediler. "O burada yok, dirildi. Daha Celile'deyken size söylediğini anımsayın. İnsanoğlu'nun günahlı insanların eline verilmesi, çarmıha gerilmesi ve üçüncü gün dirilmesi gerektiğini bildirmişti." O zaman kadınlar İsa'nın sözlerini anımsadılar.

[234] Markos 16: 1- 8.
[235] Matta 27: 62- 66.
[236] Matta 28: 1- 8.

Mezardan dönüp bütün bunları Onbirler'e ve ötekilerin hepsine bildirdiler. Bunları elçilere anlatanlar, Mecdelli Meryem, Yohanna, Yakup'un annesi Meryem ve bunlarla birlikte bulunan öbür kadınlardı.[237]

Yuhanna İncili'nde şu ifadeler yer alır:

Haftanın ilk günü erkenden, ortalık daha karanlıkken Mecdelli Meryem mezara gitti. Taşın mezarın girişinden kaldırılmış olduğunu gördü. Koşarak Simun Petrus'a ve İsa'nın sevdiği öbür öğrenciye geldi. "Rab'bi mezardan almışlar, nereye koyduklarını da bilmiyoruz" dedi. Bunun üzerine Petrus'la öteki öğrenci dışarı çıkıp mezara yöneldiler. İkisi birlikte koşuyordu. Ama öteki öğrenci Petrus'tan daha hızlı koşarak mezara önce vardı. Eğilip içeri baktı, keten bezleri orada serili gördü, ama içeri girmedi. Ardından Simun Petrus geldi ve mezara girdi. Orada serili duran bezleri ve İsa'nın başına sarılmış olan peşkiri gördü. Peşkir keten bezlerle birlikte değildi, ayrı bir yerde dürülmüş duruyordu. O zaman mezara ilk varan öteki öğrenci de içeri girdi. Olanları gördü ve iman etti. İsa'nın ölümden dirilmesi gerektiğini belirten Kutsal Yazı'yı henüz anlamamışlardı. Bundan sonra öğrenciler yine evlerine döndüler. Meryem ise mezarın dışında durmuş ağlıyordu. Ağlarken eğilip mezarın içine baktı. Beyazlara bürünmüş iki melek gördü; biri İsa'nın cesedinin yattığı yerin başucunda, öteki ayakucunda oturuyordu. Meryem'e, "Kadın, niçin ağlıyorsun?" diye sordular. Meryem, "Rabbim'i almışlar" dedi. "O'nu nereye koyduklarını bilmiyorum.[238]

Bu hususta gelen rivayetler farklıdır:

1- İnciller kabri ziyaret edenler hususunda ihtilaf etmiştir. Muhakkak Markos İncili, kadınlardan Mecdelli Meryem, Yakup'un annesi Meryem ve Salome olmak üzere üç kişinin ziyaret ettiğini söylemiştir. Buna karşın Matta İncili, Meryem ve diğer Meryem'in ziyarette bulunduklarını belirtmiştir. Luka İncili ise kadınların tamamının bulunduğunu hatta onlarla beraber insanların da olduğunu belirtmiştir. Ancak Yuhanna İncili'nde Mecdelli Meryem'in yalnız olarak kabre gittiğini ve sonra Petrus ve Yuhanna'ya giderek onları kabri göstermek için götürdüğünden bahsetmektedir.
2- Üç İncil (Markos, Luka, Yuhanna) Mesih'in kabrine taşı yuvarlayan hususunda Matta İncili ile muhalefet etmiştir. Görürüz ki; Markos, Luka ve Yuhanna İncilleri taşı yuvarlayanın tek kişi olduğunu ona kimsenin yardım etmediğini ifade etmektedirler. Ancak Matta İncili Rabbin Meleğinin taşı yuvarladığını beyan etmiştir.

---

[237] Luka 24: 1- 10.
[238] Yuhanna 20: 1- 13.

3- Kadınların gördüğü kabrin başında oturan şahıs hususunda da İnciller ihtilaf etmektedir. Markos İncili kadınların sağdan beyaz bir giysi giymiş bir gencin oturduğunu gördüklerini zikreder. Biz Matta İncili'nin görünümü şimşek gibi olan Rabbinmeleğinin kar gibi beyaz bir elbiseli olduğunu zikrederken bulmaktayız. Fakat Luka İncili göz alıcı elbiseli iki adamı zikretmektedir. Bununla beraber biz Yuhanna İncili'nde de onları bulmaktayız, "biri ayakucunda biri başında oturan beyaz elbiseli iki melek".

4- Yine İnciller kadınların Mesih'in boş mezara konulduğu haberlerinde de farklılık gösterir. Luka İncili diğer İncillerle kadınların tebliğ-i risaleti hususunda ihtilaf etmiştir. Markos İncili, kadınların kimseye haber vermediklerini zikretmiştir çünkü onlar gizlenmişlerdir. Matta İncili, iki kadının öğrencilere haber vermek için çıktığını zikretmiştir. Luka İncili'nde ise kadınların öğrencilere tekrar geldiğini, kabirden döndüklerini, on bir öğrenciye ve diğerlerine ziyareti anlattıklarını zikredilmiştir. Fakat Yuhanna İncili'nde, Mecdelli Meryem'in Simun Petrus'a ve Mesih'in sevdiği öğrencisi Yuhanna'ya gittiğini ve efendilerini kabirden Yahudilerin çıkardığı zikredilmiştir.

Burada münakaşaya değer sayılacak noktalar vardır.

1- Kadınların Mesih'in ziyaretinin sebebi Mesih'in cesedini yağlamak içindir. Bu teslimi mümkün olmayan iştir. Çünkü ölüyü ölümünün üçüncü gününden sonra yağlamak Yahudi âdeti değildir. Yahudi âdeti ölünün cesedini kefenleme esnasında güzel kokularla yağlamaktı.[239] Üç günden sonra ceset içten parçalanır ve yalnız ovularak kokulanır. Bu hadisenin rivayetlerinde tamamına varit olan şüpheyi geçerli kılan İnciller arasında büyük ihtilaflara bağlı olarak burada kadınların kabri ziyaret sebebiniinandırıcı görmemekteyiz. Bu yüzden bu rivayetlerin hepsinden şüphelenmekteyiz.

2- Sadece Matta diğer İncil yazarları arasından farklı olarak bu konuya değinmiştir. Yahudiler, Pilatus'tan Mesih'in kabrinin başına muhafız dikmesini talep etmiştir çünkü öğrencilerinin onun cesedini çalıp, Mesih'in tekrardan dirildiğini insanlara duyuracaklarını düşünmekteydiler. Bundan dolayı da büyük bir fitne ve fesat ortaya çıkmıştır. Pilatus kabrin başına

[239] Bkz. Yuhanna 19: 40.

muhafız dikme ve kabri zapt etme işini Yahudilere bırakmıştı. Bu vakıa sahih olsaydı Mesih'in ebediyen kıyamı sözü mümkün olmazdı. Öğrencilerin şahitlikleri ve üçüncü gün kabrin başına giden onlara tabi olanların şehadeti Mesih'in kıyamı üzerine en kuvvetli delildir. Oraya girmiş fakat kabirde ceset bulamamışlardır. Ancak sanki içinde ceset varmış gibi konulmuş bir kefen bulmuşlardır. Mesih'in öğrencileri ve kadınlar bu hadiselerin hepsini nasıl gerçekleştirdiler ve Yahudilerden bir bekçi kabrin başında bulunduğu halde kadınlar bu kabri nasıl açtılar?

3- Yunus mucizesi: İncillerde geçtiği üzre bazı din bilginleri ve Ferisiler'in kendisine iman etmek için Mesih'ten bir delil getirmesini istemişlerdi. O da onlara Peygamber Yunus mucizesini hatırlatmıştır.

Matta İncili'nde der ki:

Bunun üzerine bazı din bilginleri ve Ferisiler, "Öğretmenimiz, senden doğaüstü bir belirti görmek istiyoruz" dediler. İsa onlara şu karşılığı verdi: "Kötü ve vefasız kuşak bir belirti istiyor! Ama ona Peygamber Yunus'un belirtisinden başka bir belirti gösterilmeyecektir. Yunus, nasıl üç gün üç gece o koca balığın karnında kaldıysa, İnsanoğlu da üç gün üç gece yerin bağrında kalacaktır.[240]

Bu rivayetin bahsettiğine göre Yunus'un mucizesi balığın karnında üç gün üç gece diri olarak kalmasıydı. Sonra Rab balığa onu karaya atmasını emretmişti. Onun nübüvvetinin sahih olduğunu göstermek için Mesih'in de Yunus gibi yeraltında üç gün üç gece diri olarak kalması gerekmekteydi. Bu da İncillerin başka yerlerde söylediklerine zıttır. Çünkü Mesih çarmıha gerilmiş, ölmüş ve kabre konmuştu – yani yeraltında ölü olarak kalmıştı Yunus'un kaldığı gibi diri değildi-. Yine Mesih, İncillerin rivayeti doğrultusunda Cuma günü akşamına kadar çarmıhta bağlı kalmıştı.

Bu rivayet ile ilgili Markos İncili'nde şu ifadeler geçer:

O gün Hazırlık Günü, yani Şabat Günü'nden önceki gündü. Artık akşam oluyordu. Bu nedenle, Yüksek Kurul'un saygın bir üyesi olup Tanrı'nın Egemenliği'ni umutla bekleyen Aramatyalı Yusuf geldi, cesaretini toplayarak Pilatus'un huzuruna çıktı, İsa'nın cesedini istedi. Pilatus, İsa'nın bu kadar çabuk ölmüş olmasına şaştı. Yüzbaşıyı çağırıp, "Öleli çok oldu mu?" diye sordu. Yüzbaşıdan durumu öğrenince Yusuf'a, cesedi alması için izin verdi. Yusuf keten bez satın aldı, cesedi çarmıhtan indirip beze sardı, kayaya oyulmuş bir mezara yatırarak mezarın girişine bir taş yuvarladı.[241]

[240] Matta 12: 38- 40.
[241] Markos 15: 42- 46.

Pazar gününün fecri olunca kalkmıştı. Matta İncili'nde şu rivayet geçer:

> *Şabat Günü'nü izleyen haftanın ilk günü, tan yeri ağarırken, Mecdelli Meryem ile öbür Meryem mezarı görmeye gittiler. Ansızın büyük bir deprem oldu. Rab'bin bir meleği gökten indi ve mezara gidip taşı bir yana yuvarlayarak üzerine oturdu. Görünüşü şimşek gibi, giysileri ise kar gibi bembeyazdı. Nöbetçiler korkudan titremeye başladılar, sonra ölü gibi yere yıkıldılar. Melek kadınlara şöyle seslendi: "Korkmayın! Çarmıha gerilen İsa'yı aradığınızı biliyorum. O burada yok; söylemiş olduğu gibi dirildi. Gelin, O'nun yattığı yeri görün.*[242]

Mesih'in yeraltında kaldığı süre böylece bir gün iki gece olmaktaydı. Bununla beraber Yunus, balığın karnında üç gün üç gece kalmıştı.

Hangi rivayet doğrudur? Burada Mesih'in ölümü ve kıyamı üzerine bu istidlal mümkün değildir. Çünkü bu, Yunus kıssasında olduğu gibi üç gün üç gece değil de bir gün iki gece kabirde kaldığını beyan eden diğer naslarla muarız görünmektedir.

Farz edelim ki Mesih'e de Yunus mucizesi gibi bir mucize olsaydı, bu bize Mesih'in çarmıha gerilmeyip ölmediği bilakis diri olarak toprağın altında üç gün üç gece kaldığı ve Allah'ın Yunus'u balığın karnından kurtardığı gibi onu da kurtardığı hususunda açık delil verirdi.

2.3.3.1. Mesih'in Kıyamı Sırasında Öğrencilerin Gösterdiği Tavır

Luka ve Yuhanna İncilleri Mesih'in öğrencilerinin onun kıyamını bildikleri sırada gösterdiği tavrı zikretmiştir. Luka İncili der ki:

> *Mezardan dönüp bütün bunları Onbirler'e ve ötekilerin hepsine bildirdiler. Bunları elçilere anlatanlar, Mecdelli Meryem, Yohanna, Yakup'un annesi Meryem ve bunlarla birlikte bulunan öbür kadınlardı. Ne var ki, bu sözler elçilere saçma geldi ve kadınlara inanmadılar. Yine de, Petrus kalkıp mezara koştu. Eğilip içeri baktığında keten bezlerden başka bir şey görmedi. Olay karşısında şaşkına dönmüş bir halde oradan uzaklaştı.* [243]

Luka İncili'ne göre Mesih'in öğrencileri kabri gören kadınların söylediklerine inanmamışlardı. Petrus kalkmış ve kabre koşmuştu. Fakat orada Mesih'in cesedini bulamamıştı. Mesih'in kalktığı haberini tasdik etmediği halde kabri boş gördükten sonra taaccüp etmiştir.

---

[242] Matta 28: 1- 7.
[243] Luka 24: 9- 12.

Bizim burada öğrencilerin kadınların sözlerini nasıl tasdik etmediklerini sormak için konu üstünde durmamız gerekir. Çünkü Mesih daha önce aleni bir şekilde acı çekip öleceğini ve üç gün sonra tekrar dirileceğini söylemişti. Bu bahisten dolayı Yahudi kâhinleri Pilatus'a gidip kabrin başına muhafız dikmesi gerektiğini söylemişlerdi. Bu olaylara rağmen Mesih'in öğrencileri onun dirildiğine nasıl inanmadılar?

Mesih daha önce ölümden kalkacağını haber verdiyse öğrencileri dirildiğini haber alınca neden bu sözler onlara saçma geldi? Bu haberi tereddütsüz kabul etmeleri gerekirdi. Çünkü Mesih daha önce haber vermişti. Burada Mesih'in ölümden üç gün sonra kıyamını haber vermediği delili vardır. Bu rivayet doğru değildir. Demek ki İncillerin Mesih'in kıyamı ile alakalı zikrettikleri şeyler doğru değildir.

Yuhanna İncili, öğrencilerin Mesih'in kalkacağını bilmediklerini beyan eder. Bu konuyla ilgili Yuhanna İncili'nde şu ifadeler yer alır: "İsa'nın ölümden dirilmesi gerektiğini belirten Kutsal Yazı'yı henüz anlamamışlardı."[244] Mesih'in dirilmesi bilgisi Mesih'e tabi olanlar arasında müjdeli bir haber olarak ancak elli gün sonra yayılmıştı.[245] Hem Mesih'in öğrencileri hem de ilk Hıristiyanlar Mesih'in kıyamı haberini alınca şüpheye düşmüşlerdi. Onlar bile şüpheye düştülerse biz şüphelerimizde sonuna kadar haklı olmuş oluruz.

2.3.4. Mesih'in Görünmesi

İncillerin rivayetleri Mesih'in zuhurunu öğrencilerine çarmıha gerildikten sonra zikretmiştir. Bu rivayetler arasında da nispetle bu mühim hadisenin naklinde büyük ihtilaflar söz konusudur. Nerde zuhur ettiği, kaç kere zuhur ettiği ve zuhuruna şahit olanlar olmak üzere üç farklılık karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerine zahir olduğu ancak insanların tamamının önünde zahir olmadığı anlaşılmaktadır.

Markos İncili'nde geçen rivayete göre:

> *İsa, haftanın ilk günü sabah erkenden dirildiği zaman önce Mecdelli Meryem'e göründü. Ondan yedi cin kovmuştu. Meryem gitti, İsa'yla bulunmuş olan, şimdiyse yas tutup gözyaşı döken öğrencilerine haberi verdi. Ne var ki*

---

[244] Yuhanna 20: 9.
[245] Bkz. Elçilerin İşleri, ikinci bölüm.

onlar, İsa'nın yaşadığını, Meryem'e göründüğünü duyunca inanmadılar. Bundan sonra İsa kırlara doğru yürümekte olan öğrencilerinden ikisine değişik bir biçimde göründü. Bunlar geri dönüp öbürlerine haber verdiler, ama öbürleri bunlara da inanmadılar. İsa daha sonra, sofrada otururlarken Onbirler'e göründü. Onları imansızlıklarından ve yüreklerinin duygusuzluğundan ötürü azarladı. Çünkü kendisini diri görenlere inanmamışlardı.[246]

Markos İncili'nin rivayetinden anlaşılmaktadır ki; Mesih evvela Mecdelli Meryem'e görünmüştür. O da Mesih'in kıyamı ve zuhurunu öğrencilerine haber vermek için gitmiştir. Ancak öğrenciler onu tasdik etmemişlerdir. Sonra Mesih kendi talebelerinden ikisine görünmüştür. Onlar da diğer öğrencilere haber vermek için gitmişler ancak onlara da diğer öğrenciler inanmamıştır. Son olarak Mesih on bir öğrencisine birden görünmüştür. Onları inanmadıkları ve kıyamıyla zuhurunu tasdik etmedikleri için azarlamıştır.

Matta İncili ise bu konuda şöyle diyor:

İsa ansızın karşılarına çıktı, "Selam!" dedi. Yaklaşıp İsa'nın ayaklarına sarılarak O'na tapındılar. O zaman İsa, "Korkmayın!" dedi. "Gidip kardeşlerime haber verin, Celile'ye gitsinler, beni orada görecekler." Kadınlar daha yoldayken nöbetçi askerlerden bazıları kente giderek olup bitenleri başrahiplere bildirdiler. Başrahipler ileri gelenlerle birlikte toplanıp birbirlerine danıştıktan sonra askerlere yüklü para vererek dediler ki, "Siz şöyle diyeceksiniz: 'Öğrencileri geceleyin geldi, biz uyurken O'nun cesedini çalıp götürdüler.' Eğer bu haber valinin kulağına gidecek olursa biz onu yatıştırır, size bir zarar gelmesini önleriz." Böylece askerler parayı aldılar ve kendilerine söylendiği gibi yaptılar. Bu söylenti Yahudiler arasında bugün de yaygındır. On bir öğrenci Celile'ye, İsa'nın kendilerine bildirdiği dağa gittiler. İsa'yı gördükleri zaman O'na tapındılar. Ama bazıları kuşku içindeydi.[247]

Biz burada Matta ile Markos İncilleri rivayetleri arasında büyük farklılıklar görmekteyiz. Şöyle ki Matta İncili'nin haberine göre Mesih önce Mecdelli Meryem'e ve diğer Meryem'e görünmüştür. Markos İncili ise birinci görünüşün yalnız Mecdelli Meryem'e olduğunu iddia etmektedir. Matta İncili Mecdelli Meryem'in diğer Meryem'le beraber öğrencilere Mesih'i görmek için Celile'ye gitmelerini emrettiğini söylerken Markos İncili Mecdelli Meryem'in öğrencilere yalnız Mesih'in zuhurunu haber verdiğini anlatmaktadır. Yoksa onların Celile'ye gitmelerini emretmek için değildir. Matta İncili Mesih'in ikinci kez öğrencilerden on birine birden

[246] Markos 16: 9- 14.
[247] Matta 28: 9- 17.

göründüğünü haber verirken Markos İncili ikinci zuhurun öğrencilerden yalnız ikisine olduğunu söylemektedir. Matta İncili öğrencilerin kendilerine görünenin Mesih olduğundan şüphe ettiklerini beyan etmiştir. Buna karşın Markos İncili Mecdelli Meryem'in Mesih'in kıyam haberini öğrencilerin onaylamadıklarını, Mecdelli Meryem'den sonra iki öğrencinin de Mesih'in göründüğünü diğer öğrencilere söylediklerinde yine inanmamışlardır. Sonra Mesih öğrencilerinin hepsine görünmüştür ve tasdik etmedikleri için onları azarlamıştır. Luka İncili ise şöyle anlatır:

> *Aynı gün öğrencilerden ikisi, Yeruşalim'den altmış ok atımı uzaklıkta bulunan ve Emmaus denilen bir köye gitmekteydiler. Bütün bu olup bitenleri kendi aralarında konuşuyorlardı. Bunları konuşup tartışırlarken İsa yanlarına geldi ve onlarla birlikte yürümeye başladı. Ama onların gözleri O'nu tanıma gücünden yoksun bırakılmıştı. İsa, "Yolda birbirinizle ne tartışıp duruyorsunuz?" dedi. Üzgün bir halde, oldukları yerde durdular. Bunlardan adı Kleopas olan O'na, "Yeruşalim'de bulunup da bu günlerde orada olup bitenleri bilmeyen tek yabancı sen misin?" diye karşılık verdi. İsa onlara, "Hangi olup bitenleri?" dedi. O'na, "Nasıralı İsa'yla ilgili olayları" dediler. "O adam, Tanrı'nın ve bütün halkın önünde gerek söz, gerek eylemde güçlü bir peygamberdi. Başrahiplerle yöneticilerimiz O'nu, ölüm cezasına çarptırmak için valiye teslim ederek çarmıha gerdirdiler; oysa biz O'nun, İsrail'i kurtaracak kişi olduğunu ummuştuk. Dahası var, bu olaylar olalı üç gün oldu ve aramızdan bazı kadınlar bizi şaşkına çevirdiler. Bu sabah erkenden mezara gittiklerinde, O'nun cesedini bulamamışlar. Sonra geldiler, bir görümde, İsa'nın yaşamakta olduğunu bildiren melekler gördüklerini söylediler. Bizimle birlikte olanlardan bazıları mezara gitmiş ve durumu, tam kadınların anlatmış olduğu gibi bulmuşlar. Ama O'nu görmemişler." İsa onlara, "Sizi akılsızlar! Peygamberlerin bütün söylediklerine inanmakta ağır davranan kişiler! Mesih'in bu acıları çekmesi ve yüceliğine kavuşması gerekli değil miydi?" dedi. Sonra Musa'nın ve bütün peygamberlerin yazılarından başlayarak, Kutsal Yazılar'ın hepsinde kendisiyle ilgili olanları onlara açıkladı. Gitmekte oldukları köye yaklaştıkları sırada İsa, yoluna devam edecekmiş gibi davrandı. Ama onlar, "Bizimle kal. Neredeyse akşam olacak, gün batmak üzere" diyerek O'nu zorladılar. Böylece İsa onlarla birlikte kalmak üzere içeri girdi. Onlarla sofrada otururken İsa ekmek aldı, şükretti ve ekmeği bölüp onlara verdi. O zaman onların gözleri açıldı ve kendisini tanıdılar. İsa ise gözlerinin önünden kayboldu. Onlar birbirine, "Yolda kendisi bizimle konuşurken ve Kutsal Yazılar'ı bize açıklarken yüreklerimiz nasıl da sevinçle çarpıyordu, değil mi?" dediler. Kalkıp hemen Yeruşalim'e döndüler. Onbirler'i ve onlarla birlikte olanları toplanmış buldular. Bunlar, "Rab gerçekten dirildi, Simun'a görünmüş!" diyorlardı. Kendileri de yolda olup bitenleri ve ekmeği böldüğü zaman İsa'yı nasıl tanıdıklarını anlattılar. Bunları anlatırlarken İsa gelip aralarında durdu. Onlara, "Size esenlik olsun!" dedi. Ürktüler, bir hayalet gördüklerini sanarak korkuya kapıldılar. İsa onlara, "Neden telaşlanıyorsunuz? Neden kuşkular doğuyor içinizde?" dedi. "Ellerime, ayaklarıma bakın; işte benim! Dokunun da görün. Hayaletin eti kemiği olmaz, ama görüyorsunuz, benim var." Bunu söyledikten sonra onlara ellerini ve ayaklarını gösterdi. Sevinçten hâlâ inanamayan, şaşkınlık içindeki*

öğrencilerine, "Sizde yiyecek bir şey var mı?" diye sordu. Kendisine bir parça kızarmış balık verdiler. İsa onu alıp gözlerinin önünde yedi.[248]

Luka İncili'nin rivayeti bizim de gördüğümüz gibi Markos ve Matta'nın rivayetlerinden tamamen farklılık göstermektedir. Hatta sanki o başka rivayetlerden bahsetmektedir. Bununla beraber biz üç İncilin rivayetini Yuhanna'nın rivayetinden farklı bulmaktayız. Yuhanna İncili'nde geçen rivayete göre:

Meryem ise mezarın dışında durmuş ağlıyordu. Ağlarken eğilip mezarın içine baktı. Beyazlara bürünmüş iki melek gördü; biri İsa'nın cesedinin yattığı yerin başucunda, öteki ayakucunda oturuyordu. Meryem'e, "Kadın, niçin ağlıyorsun?" diye sordular. Meryem, "Rabbim'i almışlar" dedi. "O'nu nereye koyduklarını bilmiyorum." Bunları söyledikten sonra arkasına döndü, İsa'nın orada, ayakta durduğunu gördü. Ama O'nun İsa olduğunu anlamadı. İsa, "Kadın, niçin ağlıyorsun?" dedi. "Kimi arıyorsun?" Meryem O'nu bahçıvan sanarak, "Efendim" dedi, "Eğer O'nu sen götürdünse, nereye koyduğunu söyle de gidip O'nu alayım." İsa ona, "Meryem!" dedi. O da döndü, İsa'ya İbranice, "Rabbuni!" dedi. Rabbuni, öğretmenim demektir. İsa, "Bana dokunma!" dedi. "Çünkü daha Baba'nın yanına çıkmadım. Kardeşlerime git ve onlara söyle, benim Babam'ın ve sizin Babanız'ın, benim Tanrım'ın ve sizin Tanrınız'ın yanına çıkıyorum."

Mecdelli Meryem öğrencilerin yanına gitti. Onlara, "Rab'bi gördüm!" dedi. Sonra Rab'bin kendisine söylediklerini onlara anlattı. Haftanın o ilk günü akşam olunca, öğrencilerin Yahudi yetkililerden korkusu nedeniyle bulundukları yerin kapıları kapalıyken İsa geldi, ortalarında durup, "Size esenlik olsun!" dedi. Bunu söyledikten sonra onlara ellerini ve böğrünü gösterdi. Öğrenciler Rab'bi görünce sevindiler. İsa yine onlara, "Size esenlik olsun!" dedi. "Baba beni gönderdiği gibi, ben de sizi gönderiyorum." Bunu söyledikten sonra onların üzerine üfleyerek, "Kutsal Ruh'u alın!" dedi. "Kimin günahlarını bağışlarsanız, bağışlanmış olur; kimin günahlarını bağışlamazsanız, bağışlanmamış kalır." Onikiler'den biri, "İkiz" diye anılan Tomas, İsa geldiğinde onlarla birlikte değildi. Öbür öğrenciler ona, "Biz Rab'bi gördük!" dediler. Tomas ise, "O'nun ellerinde çivilerin izini görmedikçe, çivilerin izine parmağımla dokunmadıkça ve elimi böğrüne sokmadıkça inanmam" dedi. Sekiz gün sonra İsa'nın öğrencileri yine evdeydiler. Tomas da onlarla birlikteydi. Kapılar kapalıyken İsa gelip ortalarında durdu, "Size esenlik olsun!" dedi. Sonra Tomas'a, "Parmağını uzat" dedi, "Ellerime bak, elini uzat, böğrüme koy. İmansız olma, imanlı ol!" Tomas O'nu, "Rabbim ve Tanrım!" diye yanıtladı. İsa, "Beni gördüğün için mi iman ettin?" dedi. "Görmeden iman edenlere ne mutlu![249]

Yuhanna İncili Mesih'in öğrencilerine üçüncü kez göründüğünü zikretmiş ve demiştir ki:

---

[248] Luka 24: 13- 43.
[249] Yuhanna 20: 11-29.

Bundan sonra İsa Taberiye Gölü'nün kenarında öğrencilerine yine göründü. Bu da şöyle oldu: Simun Petrus, "İkiz" diye anılan Tomas, Celile'nin Kana Köyü'nden Natanel, Zebedi'nin oğulları ve İsa'nın öğrencilerinden iki kişi daha birlikte bulunuyorlardı. Simun Petrus ötekilere, "Ben balık tutmaya gidiyorum" dedi. Onlar, "Biz de seninle geliyoruz" dediler. Dışarı çıkıp tekneye bindiler. Ama o gece bir şey tutamadılar. Sabah olurken İsa kıyıda duruyordu. Ne var ki öğrenciler, O'nun İsa olduğunu anlamadılar. İsa, "Çocuklar, balığınız yok mu?" diye sordu. "Yok" dediler. İsa, "Ağı teknenin sağ yanına atın, tutarsınız" dedi. Bunun üzerine ağı attılar. O kadar çok balık tuttular ki, artık ağı çekemez olmuşlardı. İsa'nın sevdiği öğrenci, Petrus'a, "Bu Rab'dir!" dedi. Simun Petrus O'nun Rab olduğunu işitince üzerinden çıkarmış olduğu üstlüğü giyip göle atladı. Öbür öğrenciler balık dolu ağı çekerek tekneyle geldiler. Çünkü karadan ancak iki yüz arşın kadar uzaktaydılar. Karaya çıkınca orada yanan bir kömür ateşi, ateşin üzerinde balık ve ekmek gördüler. İsa onlara, "Şimdi tuttuğunuz balıklardan getirin" dedi. Simun Petrus tekneye atladı ve tam yüz elli üç iri balıkla yüklü ağı karaya çekti. Bu kadar çok balık olduğu halde ağ yırtılmamıştı. İsa onlara, "Gelin, yemek yiyin" dedi. Öğrencilerden hiçbiri O'na, "Sen kimsin?" diye sormaya cesaret edemedi. Çünkü O'nun Rab olduğunu biliyorlardı. İsa gidip ekmeği aldı, onlara verdi. Aynı şekilde balıkları da verdi. İşte bu, İsa'nın ölümden dirildikten sonra öğrencilere üçüncü görünüşüydü.[250]

Burada Mesih'in zuhuru konusunda İnciller arasında büyük farklılıklar görmekteyiz. Zuhur nerede ve nasıl gerçekleşti? Hangi rivayeti esas alacağız? Hangisi doğrudur?

2.3.4.1. Mesih'in Görünmesinde Öğrencilerin Takındığı Tavır

İnciller Mesih'in öğrencilerinin onun zuhurunu tasdik etmediklerini ve şüphe ettiklerini bize beyan eder. Markos İncili'nin rivayetinde öğrencilerin Mecdelli Meryem'i ve diğer iki kişinin Mesih'in zuhurunu tasdik etmediklerini görürüz. Matta İncili'nin rivayetinde ise, Mesih'in zuhuru bazı talebelerine ulaştıktan sonra onlar bu durumdan şüphelendi, demiştir.

Luka İncili'nin rivayetinde Mesih'in göründüğü ilk iki öğrenci onu ilk gördüklerinde tanımamış, ne zaman ki kendi şahsını tanıtmış o zaman O'nu tanımışlardır. Yine on bir öğrenciye zuhuru anında da durum böyle olmuştur. Ortalarında durmış, kaygılanmışlar, korkmuşlar ve kendilerine ruhen görünüyor zannetmişlerdir. Onlara demiştir ki: Sizin ıstırabınız nedir? Kalplerinizin efkârı neden tehlike içinde? Onun Mesih olduğunu tasdik etmemiş, kendisini keşfedinceye kadar ona şaşkın bir şekilde bakmışlardır.

[250] Yuhanna 21: 1-14.

İncillerin rivayetlerinde Mecdelli Meryem çarmıha gerildiği zaman uzaktan Mesih'e bakıyor ve tanıyor, lakin Yuhanna İncili'nin rivayetinde ise Mesih ona göründüğü zaman onu tanımamakta bahçıvan zannetmektedir. Nitekim on bir öğrencisinden biri olan Tomas, Mesih'in zuhuru haber verildiğinde "Onun elindeki çivileri görünceye kadar size inanmam" demiştir. Bu, öğrencilerin Mesih'i gördükleri zaman onun kendisi olup olmadığından şüphelendiklerinin delilidir. Yine Yuhanna İncili'nin rivayetine göre üçüncü kez göründüğü halde öğrenciler Mesih'i tanımamıştır. Bu durumda nasıl tanımadıklarına şaşırmaktayız. Hâlbuki daha önce iki kez kendilerine görünmüş, onların arasında durmuş ve onlarla beraber yemek yemiştir.

Burada soruyoruz: Daha önce kendilerine haber verilmişken öğrenciler Mesih'in zuhurunu nasıl tasdik etmez? Mesih'in öleceğini ve üç gün sonra yeniden dirileceğini söylemesine rağmen nasıl ona inanmadılar? İnciller arasında zuhur hadisesi ve öğrencilerin bunu tasdik etmemeleri hususunda büyük farklılıklar varken bizim bu hadiseyi kabul etmemiz nasıl mümkün olur?.

2.3.5. Mesih'in Göğe Yükselmesi

Bazı İnciller ölümden dirildikten sonra Mesih'in göğe yükseldiğini söylemiştir. Ancak göğe yükselme vakti hususunda ihtilaf etmişlerdir. Luka İncili çarmıha gerilme sırasında Mesih ve iki suçlu arasında olan konuşmayı şöyle aktarıyor;

> *Çarmıha asılan suçlulardan biri, "Sen Mesih değil misin? Haydi, kendini de bizi de kurtar!" diye küfretti. Ne var ki, öbür suçlu onu azarladı. "Sende Tanrı korkusu da mı yok?" diye karşılık verdi. "Sen de aynı cezayı çekiyorsun. Nitekim biz haklı olarak cezalandırılıyor, yaptıklarımızın karşılığını alıyoruz.Oysa bu adam hiçbir kötülük yapmadı." Sonra, "Ey İsa, kendi egemenliğine girdiğinde beni an" dedi. İsa ona, "Sana doğrusunu söyleyeyim, sen bugün benimle birlikte cennette olacaksın" dedi.*[251]

Yuhanna İncili'nde ise Mecdelli Meryem Mesih çarmıhta üç gün kaldıktan sonra kabir ziyareti için hafta başı fecir vaktinde gitmiştir. Sonra kabri boş görmüş ve cesetin olmadığını fark etmiştir. Durmuş ve ağlamıştır. Bu anda Mesih zuhur

---

[251] Luka 23: 39- 43.

etmiştir. Mesih ona şöyle demiştir: "İsa, "Bana dokunma!" dedi. "Çünkü daha Baba'nın yanına çıkmadım. Kardeşlerime git ve onlara söyle, benim Babam'ın ve sizin Babanız'ın, benim Tanrım'ın ve sizin Tanrınız'ın yanına çıkıyorum."[252]

Luka İncili'nin rivayetine göre göğe yükselme hadisesi çarmıha gerilme günü idi. Yuhanna İncili'nin rivayetine göre ise göğe yükselme çarmıhtan günler sonra meydana gelmiştir. Elçilerin İşleri'nde –Luka'nın yazdığı diğer kitap- göğe yükselme olayı şöyle anlatılmakta; Mesih göğe kırk gün sonra yükseldi.[253] Mesih semaya ne zaman yükseldi? Hemen mi, kırk gün sonra mı? Hangi İncilin rivayetini onaylayacağız?

Çarmıh olayı ve hadiselerden İncil rivayetlerini zikrettikten sonra bunlar arasında büyük ihtilaflar bulmaktayız. Mesih'in yakalanması, muhakeme olayı, çarmıhta kalış süresi ve çarmıhta bağırmasında da çeşitli ihtilaflar gördük. Yine çarmıh olayını görenler hususunda bu ve benzeri büyük ihtilaflardan anlaşıldı ki biz Mesih'in çarmıha gerilme rivayetlerini İncillerden aktarıldığı gibi kabul edemeyiz. Çünkü biz İncillerden birinin rivayetini esas alırsak diğer İncillerin rivayetlerini inkâr etmemiz gerekecek. Hangi İncili esas alacağız? Hangisini reddedeceğiz?

Çarmıh olayındaki İncillerin ihtilaflarına rağmen hepsinin verdikleri haber: Mesih çarmıha bağlanmış, çarmıhta ölmüş, kabre konulmuş. Üç gün sonra kabirden kalkmış ve sonra da semaya yükselmiştir.

---

[252] Yuhanna 20: 17.
[253] Bkz. Elçilerin İşleri 1: 3.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KUR'AN-I KERİM'E GÖRE ÇARMIH

3.1. KUR'AN-I KERİM'DE GEÇEN ASLÎ GÜNAH

İlk kısımda Hristiyanların ve Yahudilerin aslî günah hususundaki duruşlarını beyan ettikten sonra, bu mühim meselenin İslam'daki konumunu beyan etmemiz gerekir, bilhassa bu üç semavi dinin hepsinin kökenini. Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde Hz. Âdem'in günahına olan işaret tekrar edilmiştir. Bu tekrar da, İslam'ın bu kıssanın içeriğine verdiği ehemmiyete işaret etmektedir. İslam, Kitab-ı Mukaddes'te aslî günah ile alakalı geçen her şeyi ikrar etmiyor. Aksine bir kısmını kabul etmiş ve bir kısmını da reddetmiştir. Geçmiş iki dindeki aslî günaha inançtan dolayı ortaya çıkıp devam edegelen tesir meselesi ile ilgili bir tutumu vardır. Kur'an-ı Kerim'i okuyan birisi bu kıssanın ana fikrinin, bazı surelerde geçtiğini fark eder. Bazen de başka surelerde daha fazla tafsilat için geniş bir şekilde bahsi geçer. İki durumda da herhangi bir çelişki olmaz. Çünkü Kur'an ayetlerinin hepsi tek bir muhtevada birleşmektedir ki Tevrat'ta zikredilen hadiselerden çok farklıdır.

3.1.1. Âdemoğlu ve Şeytan Arasındaki Ezeli Düşmanlık

Kur'an'ın içeriği bu kıssa ile Âdemoğlu ve şeytan arasındaki ezeli düşmanlığın sebeplerini daima açıklayarak başlıyor ki bu da ehemmiyetli bir açıklamadır. Çünkü insan böylece bu mahlûkun şerrini ve düşmanlığını görür, ondan sakınır, onun saptırmasından ve yoldan çıkarmasından kaçınır.

Kur'an nasları Hz. Âdem ve Allah'ın ona verdiği değerden bahseder. O, Allah indinde, Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Allah (c.c) Kur'an-ı Kerim'de haber veriyor ve meleklere yeryüzünde bir halife yaratacağını söylüyor:

" وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لا تَعْلَمُونَ (30) وَعَلَّمَ آدَمَ الأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلاء إِنْ كُنتُمْ صَادِقِينَ (31) قَالُوا سُبْحَانَكَ لا عِلْمَ لَنَا إِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (32) قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ (33) "

Hani, Rabbin meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti. Onlar, "Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz." demişler, Allah da, "Ben sizin bilmediğinizi bilirim" demişti. Allah Adem'e

bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, "Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin" dedi. Melekler, "Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin" dediler. Allah şöyle dedi: "Ey Adem! Onlara bunların isimlerini söyle." Adem, meleklere onların isimlerini bildirince Allah, "Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?" dedi.[254]

3.1.2. Hz. Âdem'i ve Zürriyetini Tekrîm

Sonrasında Allahu Teâla başka ayetlerde Hz. Âdem'i ve zürriyetini tekrîm (teşrîf ve ta'zîm) eylediğini söylüyor:

"وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا."

"Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık."[255]

Allah'ın Hz. Âdem'e olan tekrîminin en bariz olduğu şeylerden birisi meleklerin Hz. Âdem'e secde etmesidir. Zira Allah (c.c) Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde meleklerin Hz. Âdem'e secde etmesi ile alakalı kıssayı zikretmiştir. Bunu ehemmiyetine dikkat çekmek, bu tekrarda teşvik olması için ve farklı belâğî üsluplarla aynı kıssayı anlatma yoluyla bir i'câz meydana getirmek için zikretmiştir. Allahu Teâla şöyle buyurmuştur:

"وإذ قلنا للملَئكة اسجدوا لآدم فسجدوا إلا إبليس أبى واستكبر وكان من الكافرين."

"Hani meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu."[256]

Allahu Teâla şöyle demiştir:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لا تَعْلَمُونَ (30) وَعَلَّمَ آدَمَ الأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلاءِ إِنْ كُنتُمْ صَادِقِينَ (31) قَالُوا سُبْحَانَكَ لا عِلْمَ لَنَا إِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (32) قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ (33)

[254] Bakara: 31- 33.
[255] İsra, 70.
[256] Bakara: 34.

Hani Rabbin meleklere, "Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım. Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti. Bunun üzerine bütün melekler saygı ile eğildiler. Ancak İblis, saygı ile eğilenlerle beraber olmaktan kaçındı. Allah, "Ey İblis! Saygı ile eğilenlerle beraber olmamandaki maksadın ne?" dedi. İblis dedi ki: "Ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş balçıktan yarattığın insan için saygı ile eğilemem. "Allah, "Öyleyse çık oradan, çünkü sen kovuldun. Şüphesiz hesap gününe kadar lânet senin üzerinedir" dedi. İblis: "Rabbim! Öyle ise onların tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver" dedi. Allah da, "O hâlde, sen vakti (yalnızca benim tarafımdan) bilinen güne (kıyamete) kadar mühlet verilenlerdensin" dedi. İblis, "Rabbim! Beni azdırmana karşılık, andolsun ki yeryüzünde kötülükleri onlara güzel göstereceğim, içlerinde ihlâsa erdirilmiş kulların hariç, onların hepsini azdıracağım" dedi. Allah, "İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur" dedi. Şüphesiz cehennem, onların hepsinin buluşacağı yerdir. Onun yedi kapısı vardır ve her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır.[257]

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَراً مِنْ طِينٍ (71) فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ (72) فَسَجَدَ الْمَلائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ (73) إِلاَّ إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنْ الْكَافِرِينَ (74) قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَاسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنْ الْعَالِينَ (75) قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ (76) قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ (77) وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّينِ (78) قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (79) قَالَ فَإِنَّكَ مِنْ الْمُنظَرِينَ (80) إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ (81) قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ (82) إِلاَّ عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلَصِينَ (83) قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ (84) لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ (85).

Hani, Rabbin meleklere şöyle demişti: "Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım." "Onu şekillendirip içine ruhumdan üflediğim zaman onun için saygı ile eğilin." Derken bütün melekler topluca saygı ile eğildiler.Ancak İblis eğilmedi. O büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu.Allah, "Ey İblis! Ellerimle yarattığıma saygı ile eğilmekten seni ne alıkoydu?Büyüklük mü tasladın, yoksa üstünlerden mi oldun?" dedi.İblis, "Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın" dedi. Allah, şöyle dedi: "Öyle ise çık oradan (cennetten), çünkü sen kovuldun." "Şüphesiz benim lânetim hesap ve ceza gününe kadar senin üzerinedir." İblis, "Ey Rabbim! Öyle ise bana insanların diriltilecekleri güne kadar mühlet ver" dedi. Allah, şöyle dedi: "Sen o bilinen vakte (kıyamet gününe) kadar mühlet verilenlerdensin." İblis, "Senin şerefine andolsun ki, içlerinden ihlâslı kulların hariç, elbette onların hepsini azdıracağım" dedi.

Allah, şöyle dedi: "İşte bu gerçektir. Ben de gerçeği söylüyorum:" "Andolsun, cehennemi seninle ve onlardan sana uyanların hepsiyle dolduracağım[258]

Yukarıdaki ayetlerden anlıyoruz ki Allah (c.c) Hz. Âdem'e daha önce kimseye vermediği dört hususiyet vermiştir: Onu kendi elleriyle yaratmıştır[259], ona

257 Hicr: 28, 44.
258 Sad: 71, 85.

ruhundan üflemiştir[260], her şeyin ismini ona öğretmiştir[261], sonra da meleklere -onu selamlamak ve ona bir lütuf olması için, bir ibadet gayesiyle değil - ona doğru secde etmelerini emretmiştir[262]. Melekler Hz. Âdem'e doğru, Rabb'lerinin emrine uyarak hemen secde etmişlerdir. Ancak İblis kibir ve haset sebebiyle secde etmekten kaçınmıştır. Allah başka bir ayette onun şu sözünü aktarıyor:

''ءأسجد لمن خلقت طينا''

"Hiç ben, çamur halinde yarattığın kimse için saygı ile eğilir miyim?"[263]

Yani çamurdan yarattığın bir beşere secde etmek bana yakışmaz demiştir - kendisi cinlerden olduğu için-. Cinler ateşten yaratılmışlardır. Kendisi ateşi çamurdan daha değerli görmektedir. Bundan dolayı secde etmekten kaçınmıştır. Rabb'i ile tartışmış ve ona karşı gelmiştir. Bu durumu gurur yapmış ve gururu kendisine vebal olarak geri dönmüştür. Allah da onu rahmetinden uzaklaştırmıştır. Ayetlerde bu kıssanın tasvirî olarak tafsilatını ve açıklamasını bulmaktayız. Allah buyurdu ki:

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلاَّ تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ (12) قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنْ الصَّاغِرِينَ (13) قَالَ أَنظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (14) قَالَ إِنَّكَ مِنْ الْمُنظَرِينَ (15) قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ (16) ثُمَّ لآتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ (17) قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُوماً مَدْحُوراً لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ (18)

Andolsun, sizi yarattık. Sonra size şekil verdik. Sonra da meleklere, "Adem için saygı ile eğilin" dedik. İblisten başka hepsi saygı ile eğildiler. O, saygı ile eğilenlerden olmadı. Allah, "Sana emrettiğim zaman seni saygı ile eğilmekten ne alıkoydu?" dedi. (O da) "Ben ondan hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın" dedi.Allah, "Şimdi in aşağı oradan. Çünkü senin orada büyüklük taslamak haddine değil! Hemen çık! Çünkü sen aşağılıklardansın" dedi. Şeytan dedi ki: "(Öyle ise) bana insanların tekrar diriltilecekleri güne kadar süre ver." Allah da, "Sen süre verilenlerdensin" dedi. Şeytan dedi ki: "(Öyle ise) beni azdırmana karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım." "Sonra (pusu kurup) onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden (kimse)ler bulamayacaksın." Allah dedi ki: "Yerilmiş ve kovulmuş olarak çık oradan. Andolsun, onlardan sana kim uyarsa sizin, hepinizi cehenneme doldururum.[264]

---

[259] Bkz. Sad: 75.
[260] Bkz. Hicr: 29.
[261] Bkz. Bakara: 31.
[262] Bkz. Bakara: 34.
[263] İsra: 61.
[264] Araf: 11- 18.

Burada da Allah’ın (c.c) insanı yarattıktan sonra, ona olan ihsanını göstermek için meleklere, insana boyun eğmesini, secde etmesini emrettiğini görüyoruz. Meleklerin hepsi de O’nun emrine itaat etmiştir. Ancak bu emre itaatten kaçınan İblis secde etmemiştir. Allahu Teâla’nın şu sözü de bunu teyit etmektedir:

” الا ابليس لم يكن من الساجدين.“

“Andolsun, sizi yarattık. Sonra size şekil verdik. Sonra da meleklere, “Adem için saygı ile eğilin” dedik. İblisten başka hepsi saygı ile eğildiler. O, saygı ile eğilenlerden olmadı.”[265]

Sonra Allah, İblis’i ve ona tâbi’ olan insanlar ile cinleri tehdit etmiştir ve şöyle demiştir:

”هذا صراط عليَّ مستقيم.“

“Allah, “İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur” dedi.”[266]

Yani dönüşünüz banadır, amellerinizin karşılığını veririm. Hayır ise hayır, şer ise şer. Yani herkese amellerinin karşılığını veririm demek istemiştir. Sonra Allah şöyle buyurmuştur:

”إن عبادي ليس لك عليهم سلطان إلا من اتبعك من الغاوين.“

“Allah, “İşte bu bana ulaştıran dosdoğru yoldur. Azgınlardan sana uyanlar dışında, kullarım üzerinde senin hiçbir hâkimiyetin yoktur” dedi”[267]

Yani, Ey İblis! Sana ihlasa erdirilmiş kullarım üzerinde bir yol yok. Ama sapmış ve azgınlık içerisindekiler üzerinde bir yolun ve gücün anlamına gelmektedir.

Sonra Allah İblis’i ve ona tâbi’ olan insanları ateşle tehdit etmiştir ve şöyle buyurmuştur:

”وإن جهنم لموعدهم أجمعين لها سبعة أبواب لكل باب منهم جزء مقسوم.“

“Onların tamamının buluşma yeri Cehennem'dir.Onun yedi kapısı vardır. Her kapıya onlardan bir grup ayrılmıştır.”[268]

Bu ayet, İblis’e tabi olan her bir grup adına yazılmış bir kapı vardır ki cehenneme o kapıdan girerler, kaçacak yerleri yoktur. Allah bizi bundan korusun. Her kapıdan da insanlar amellerine göre girerler. Bazı kapılar diğerlerinden daha

---

[265] Araf: 11.
[266] Hicir: 41.
[267] Hicir: 42.
[268] Hicir: 43

sıcak mevzilere götürür de kişi onun dibinde pis ameli kadar kalır. İşte bu Allah'ın (c.c) adaletindendir anlamına gelmektedir.

Sonra İblis küfre düştüğünde, Allah'ın emrini reddettiğinde Allah da onu cennetinden kovmuş ve şöyle buyurmuştur:

"تعالى اخرج منها مذءوما مدحورا لمن تبعك منهم لأملأن جهنم منكم أجمعين."

"Allah, dedi ki: "Yerilmiş ve kovulmuş olarak çık oradan. Andolsun, onlardan sana kim uyarsa sizin, hepinizi cehenneme doldururum."[269]

Bu ayette cennetten sevilmeyen ve kovulmuş biri olarak çık denilmek istenmiştir.

Sonrasında İblis, Âdemoğlu'nu -Onlardan Allah'ın koyduğu doğru dine sarılanlar hariç olmak üzere- azgınlığa düşürmek için kendine söz vermiştir:

"قال فبما أغويتني لأقعدنَّ لهم صراطك المستقيم ثُم لآتينهم من بين أيديهم ومن خلفهم وعن أيمانهم وعن شمائلهم ولا تجد أكثرهم شاكرين."

"Azdırmandan dolayı, onlar için senin dosdoğru yolunun üzerine oturacağım. dedi."[270]

Şeytanın insana olan düşmanlığının -insanın Allah'a karşı çıkmasına sebep olarak- ortaya çıktığı ilk yer babamız Hz. Âdem'i ve hanımı Havva'yı -ileride zikredileceği üzere Allah'ın yasak ettiği ağaçtan meyve yemeleri ile- yanlışa düşürmek olmuştur.

3.1.3. Hz. Âdem Ve Havva'nın Ağaçtan Meyve Yemeleri

Allah Kur'an-ı Kerim'de bize Hz. Âdem ve Havva'yı cennete yerleştirdiğini haber vermektedir. Cennet ağaçlarından sadece birisinin meyvesini yemeyi ikisine de yasaklamıştır. Şeytan da o ağaçtan yemelerine sebep olarak ikisini saptırmıştır. Hata etmişlerdir ve yemişlerdir. İnsan tabiatı gereği hataya düşmekten korunmuş değildir. Sonra ikisi de Allah'a tövbe etmiş, bağışlanma dilemiştir. Allah da günahlarını bağışlamıştır. Çünkü Allah kullarına karşı merhametlidir. Günah işleyip sonra da ondan tövbe edenin tövbesini kabul eder. Zira O, onların günah işleyebileceklerini bilmektedir. Çünkü onları bundan korunmuş bir halde yaratmamıştır. Allah da onların günahlarını silmiştir.

---

[269] A'râf: 18.
[270] A'râf: 16.

Ağaçtan meyve yemeleri ile alakalı kıssanın Kur'an-ı Kerim'de birkaç yerde zikri geçmiştir. Allahu Teâla şöyle buyurmuştur:

وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلا مِنْهَا رَغَداً حَيْثُ شِئْتُمَا وَلا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ وَلا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنْ الظَّالِمِينَ (35) فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ (36) فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ (37) قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعاً فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلا هُمْ يَحْزَنُونَ (38) وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُوْلَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُون

Dedik ki: "Ey Adem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz." Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırdı. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı. Bunun üzerine biz de, "Birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır" dedik. Derken, Adem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz o, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır. "İnin oradan (cennetten) hepiniz. Tarafımdan size bir yol gösterici (peygamber) gelir de kim ona uyarsa, onlar için herhangi bir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir" dedik. İnkâr edenler ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte bunlar cehennemliktir. Onlar orada ebedî kalacaklardır.[271]

Hz. Âdem ve Havva'nın ağaçtan yemeleri ile alakalı kıssa Kur'an'ın başka bir yerinde A'râf suresinde de geçmektedir. Allah şöyle buyurmuştur:

وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنْ الظَّالِمِينَ (19) فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْآتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلاَّ أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنْ الْخَالِدِينَ (20) وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنْ النَّاصِحِينَ (21) فَدَلاَّهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُلْ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ (22) قَالا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنْ الْخَاسِرِينَ (23) قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ (24) قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ (25)

Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz." Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki:(Öyle ise, yasak ağacın meyvesinden yiyin ki melek olasınız yahut Cennet'te ebediyen kalasınız)" Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedi kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı."

"Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim" diye de onlara yemin etti. Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rableri onlara, "Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?" diye seslendi. Dediler ki: "Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan

---

[271] Bakara: 35, 39.

edenlerden oluruz." Allah dedi ki: "Birbirinizin düşmanı olarak inin (oradan). Size yeryüzünde bir zamana kadar yerleşme ve yararlanma vardır." Allah dedi ki: "Orada yaşayacaksınız, orada öleceksiniz ve oradan (mahşere) çıkarılacaksınız.[272]

Hz. Âdemin kıssasını ve ağaçtan meyve yemesini anlatan üçüncü yer Kur'an'da Tâhâ suresinde geçmektedir. Allah şöyle buyurmuştur:

وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْماً (115) وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلائِكَةِ اسْجُدُوا لآدَمَ فَسَجَدُوا إِلاَّ إِبْلِيسَ أَبَى (116) فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنْ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى (117) إِنَّ لَكَ أَلاَّ تَجُوعَ فِيهَا وَلا تَعْرَى (118) وَأَنَّكَ لا تَظْمَأُ فِيهَا وَلا تَضْحَى (119) فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لا يَبْلَى (120) فَأَكَلا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى (121) ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى(122)

Andolsun, bundan önce biz Âdem'e (cennetteki ağacın meyvesinden yeme, diye) emrettik. O ise bunu unutuverdi. Biz onda bir kararlılık bulmadık.
Hani meleklere, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik de, İblis'ten başka melekler hemen saygı ile eğilmişler; İblis bundan kaçınmıştı.
Biz de şöyle dedik: "Ey Âdem! Şüphesiz bu (İblis), sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun."
"Şüphesiz senin için orada aç kalmak, çıplak kalmak yoktur."
"Orada ne susuzluk çekersin, ne de güneş altında kalırsın."
Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: "Ey Âdem! Sana ebedîlik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?"
Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı.
Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi."[273]

İslam'da Hz. Âdem ve Havva'nın günahını anlatan kıssa budur. Bu kıssayı anlatan ayetlerden şunlar anlaşılmaktadır:

1- Hz. Âdem ve Havva günaha düşmüşlerdir. Kur'an-ı Kerim günahı ikisine de nisbet etmiştir. Tevrat'ta geçtiği üzere bu günahtan ilk mesulü Havva yapmamıştır. Hatta biz bazı ayetlerde bu mesuliyetin Hz. Âdem'e nisbet edildiğini görmekteyiz, Allah'ın şu sözünde olduğu gibi:

"فقلنا يا آدم إن هذا عدو لك ولزوجك فلا يخرجنكما من الجنة فتشقا. إن لك الا تجوع فيها ولا تعري، وانك و تظموا فيها ولا تضحى."

"Biz de şöyle dedik: "Ey Adem! Şüphesiz bu (İblis) sen ve eşin için bir düşmandır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın; sonra mutsuz olursun." "Şüphesiz senin

[272] A'raf: 19- 25.
[273] Tâhâ: 115, 122.

için orada aç kalmak, çıplak kalmak yoktur.""Orada ne susuzluk çekersin, ne de güneş altında kalırsın."[274]

Diğer bir ayette de:

"وعصى آدم ربه فغوى، ثم اجتباه ربه فتاب عليه وهدى. "

"Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı. Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi."[275]

Belki de bu Allah'ın erkeğe verdiği idarecilik sıfatına delâlet etmektedir.

2- Kur'an-ı Kerim yasaklanan ağacın türünü belirten herhangi bir şey içermez. Ağaçtan bahseden ayetlerin hiçbirinde ağacın türüne dair bir işaret yoktur. Taberî buna şu sözüyle işaret eder: "Tam olarak hangi ağaç olduğuna dair bir bilgimiz yok. Çünkü Allah bu hususta kullarına ne Kur'an'da ne de sünnete bir delil vermiştir."[276]

Eski Ahit'te zikredilenlere ve ehl-i kitabın şârihlerine göre böyle değildir. Bu durum, daha önce beyan edildiği üzere onları fazlaca kafa karışıklığına sürüklemiştir.

3- Bu günah hususunda yılanın bir rolü yoktur. Çünkü Kur'an'da yılana dair hiçbir işaret geçmemiştir. Aksine Hz. Âdem'in günahından bahseden bütün ayetler doğrudan vesvese verenin İblis olduğunu açıkça bildirmektedir, onun insana olan derin düşmanlığını ortaya koymaktadır. Taberi bu hakikate şöyle işaret etmektedir: "Bize göre doğru olan Allah'ın kitabına uygun olandır. Allahu Teâla, Hz. Âdem ve Havva'ya - örtülmüş bulunan avretlerini onlara (açıp) göstermek için - vesvese verenin İblis olduğunu haber vermektedir. İblis o ikisine şöyle demiştir:

> *Rabbiniz bu ağacı ölümsüz melekler olmayasınız diye yasakladı. "Bir de o (onları inandırmak için) ikisine de kuvvetlice yemin etti (de dedi) ki: "Gerçekten ben bilhassa ikinize elbette nasihat edenlerdenim (zaten ben sizin iyiliğinizi istediğim için bu sırrı size veriyorum)!" o, (Allâh adına yalan yere yemin edip, bâtılı hak göstermek suretiyle yapmış olduğu) bir aldatma yüzünden ikisini de (sahip oldukları yüksek dereceden ayırıp, günah işlemek gibi bir aşağılığa) tenezzül ettirdi. Allah'ın düşmanı olarak -iblis- bildirilmiştir. O Hz.Adem ve hanımına sözlü olarak yemin ederek -bilhassa ikinize elbette nasihat edenlerdenim- demiştir. O ikisine kendisi doğrudan hitap etmiştir, ya gözleri önünde veyahut başkasının ardına gizlenerek.*[277]

---

[274] Taha: 117- 119.
[275] Taha: 121- 122.
[276] İsmail Ebu'l-Fidâ İbn-Kesîr, **Tefsir'ul-Kur'an'il-Azîm**, c.1, Dâr'ul-Ma'rife , Beyrut, 1969, s. 79.
[277] Muhammed Ebu Ca'fer et-Taberî, **Câmi'ul-Beyân fî tefsîr'il-Kur'an,** c.1, Dar'ul-Marife Beyrut, 1406, 1986, s. 189.

Yanlışa düşürmenin, Tevrat'ta yılana nisbet edildiğini ve bu nisbet üzerine nelerin gerektiğini hatırlıyoruz.

Bu durum birçok suale sebep olmuştur ki bunlara ikna edici bir cevabı sadece Mukaddes metinlerde bulmaktayız, şârihlerin ta'liklerinde (dipnot, hâşiye) de bulamamaktayız.

4- Kur'an-ı Kerim, İblis'in Hz. Âdem ve Havva'ya hatta bütün insan türüne karşı gizlediği düşmanlığı ortaya çıkarmasına yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda Tevrat, kıssayı aslî günah olarak anlatmasına rağmen mutlak olarak bu düşmanlığa işaret etmemiştir.

Beşinci olarak: Kur'an-ı Kerim, Hz. Âdem ve Havva'nın tövbe ettiklerini ve Allah'tan (c.c) bağışlanma talep ederek günahlarından döndüklerini, Allah'ın da ikram ve ihsanını ile onların tövbelerini kabul ettiğini beyan etmektedir. Hatta onlara tövbe sigasını ilham etmiştir:

"فتلقى أدم من ربه كلما فتاب عليه إنه هو التواب الرحيم."

"Derken, Adem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz o, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır."[278]

O kelimeler de ayette zikredilmektedir:

"قالا ربنا ظلما أنفسنا و إن لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين."

"Dediler ki: "Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz."[279]

Buna göre Hz. Âdem ve Havva -Tevrat'ta beyan edilenlerin aksine- yeryüzüne indikten sonra günahlarının yükünü taşımamışlardır. Hatta Kur'an-ı Kerim bundan sonra, Hz. Âdem'in tercih edilmişlik nimetinden faydalanan bir peygamber olduğuna işaret etmektedir:

"وعصى آدم ربه فغوى، ثم اجتباه ربه فتاب عليه وهدى."

"Bunun üzerine onlar (Adem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye

278 Bakara: 37.
279 A'râf: 23.

başladılar. Âdem Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı. Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi."[280]

"ذرية بعضها من بعض والله سميع عليم."

"Şüphesiz, Allah, Adem'i, Nûh'u, İbrahim ailesini (soyunu) ve İmran ailesini (soyunu) birbirinden gelmiş birer nesil olarak seçip âlemlere üstün kıldı. Allah her şeyi hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."[281]

Dikkate değer husus şudur ki Hz. Âdem'in (a.s) peygamberliği Yahudiler nezdinde kabul edilmiş bir meseledir. Yahudi olan Sa'd b. Mansur b. Kammûna da bunu şu sözüyle teyit ediyor: "Yahudiler demişlerdir ki ilahi emir evvela insanlığın babası Hz. Adem'edir (a.s) , böylece peygamber oldu."[282]

Altıncı olarak: Hz. Âdem ve Havva'nın günahı, tövbe etmelerinden sonra son bulmuştur, zürriyetlerine geçmemiştir. Bu çok mühim bir meseledir. Çünkü karar kılınan ilahi adalet kanununun beyanı ile Kur'an buna son veriyor:

"من اهتدى فإنما يهتدي لنفسه ومن ضلفإنما يضل عليها و تزر وازرة وزر أخرى."

"Kim doğru yolu bulmuşsa, ancak kendisi için bulmuştur; kim de sapıtmışsa kendi aleyhine sapıtmıştır. Hiçbir günahkâr, başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez. Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz."[283]

Hz. Âdem'in günahının, Allah'ın bizden razı olması veyahut gazap etmesi ile alakası yoktur. Zira hepimiz yaptığımızın karşılığını alacağız.

3.2.GÜNAHIN VERASETİ

Günahın veraseti meselesine gelince Müslümanlar nezdinde bu aklen de naklen de reddedilmiştir. Kur'an nasları insanın sadece kendi amelinden ve kazancından mesul olduğunu vurgulamaktadır. Allah şöyle buyurmuştur:

"إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمْ الصَّلاةَ لِذِكْرِي (14) إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى (15) ."

".Şüphe yok ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilah yoktur. O halde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl. "Kıyamet mutlaka gelecektir. Herkes

---

[280] Taha: 121, 122.
[281] Âl-i İmran: 33,34.
[282] Sa'd b. Mansûr b. Kammûna el-Yahudi, **Tenkîh'ul-Ebhâs li'l-Milel es-Selâs el-Yahudide- el-Mesihiye- el-Islam**, Dar'ul el-Ensâr, Kahire 1932, s. 22.
[283] İsra: 14, 15.

işlediğinin karşılığını görsün diye, neredeyse onu gizleyecek (geleceğinden hiç söz etmeyecek)tim.” [284]

Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

”وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَاباً يَلْقَاهُ مَنشُوراً (13) اقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيباً (14)“

“Her insanın amelini boynuna yükledik. Kıyamet günü kendisine, açılmış olarak karşılaşacağı bir kitap çıkaracağız. “Oku kitabını! Bugün hesap sorucu olarak sana nefsin yeter” denilecektir.”[285]

İşte böylece insanın dünya hayatında yaptığı her şey kayıtlıdır, muhafaza edilmektedir. İnsan, hiçbir şeyin gizli kalmadığı bir günde bunların karşılığını görecektir. Kur’an’da şu cümleler aktarılmaktadır:

”فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَه (7) وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرّاً يَرَه (8)“

“O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkacaklardır. Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükafatını görecektir.”[286]

İnsanın amelinden mesul olmasının Allah’ın rahmetini engellemediğini görmekteyiz. Kur’an’da geçen ilgili ayette şöyle anlatılmaktadır:

”إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنْ السِّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى (73)“

“Şüphesiz ki biz; günahlarımızı ve bize zorla yaptırdığın sihri affetmesi için, Rabbimize inandık. Allah'ın vereceği mükafat daha hayırlı ve daha kalıcıdır.”[287]

Günahın veraseti meselesine gelince Kur’an-ı Kerim bu zalim ilkenin batıl olduğunu açık ve net olarak beyan etmiştir. Ki geçmişte, bu ilkenin reddi ve zıttının teyidi ile alakalı birçok risalet birbirini izlemiştir:

”أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى (36) وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى (37) أَلاَّ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى (38) وَأَنْ لَيْسَ لِلإِنسَانِ إِلاَّ مَا سَعَى (39) وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى (40)“

“Gayb'ın ilmi kendi yanında da o gerçeği mi görüyor? Yoksa, Mûsâ'nın ve Allah'ın emirlerini bütünüyle yerine getiren İbrahim'in sahifelerindeki şu hakikatler kendisine haber verilmedi mi?Hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenmez. İnsan için ancak çalıştığı vardır. Şüphesiz onun çalışması ileride görülecektir.”[288]

---

[284] Taha: 14, 15.
[285] İsra: 13, 14.
[286] Zilzal: 6, 7.
[287] Taha: 73.
[288] Necm: 36, 40.

Allah Musa'ya (a.s) indirdiği Tevrat'ta bu adaletli ilkeyi şöyle bildirmiştir:

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى (14) وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى (15) بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (16) وَالآخِرَةُ
وَأَبْقَى (17) إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الأُولَى (18) صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى (19)"" خَيْرٌ

"Arınan ve Rabbinin adını anıp, namaz kılan kimse mutlaka kurtuluşa erer. Fakat sizler dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Oysa âhiret, daha hayırlı ve süreklidir. Şüphesiz bu hükümler ilk sayfalarda, İbrahim ve Mûsâ'nın sayfalarında da vardır."[289]

Son olarak şu sözler geçmektedir:

لَيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلا أَمَانِيِّ أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءاً يُجْزَ بِهِ وَلا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيّاً
نَصِيراً(123)""وَلا

"İş, ne sizin kuruntunuza, ne de kitap ehlinin kuruntusuna göredir. Kim kötü bir iş yaparsa onunla cezalandırılır. O kendisine Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı bulabilir."[290]

Bu Kur'an nasları Hıristiyanlar nezdindeki feda akidesini reddetmektedir.

3.3. MESİH'İN ÇARMIHA GERİLMESİ

Mesih'in çarmıha gerilmesi bahsini Kitab-ı Mukaddes ile Kur'an-ı Kerim arasında basit bir şekilde karşılaştırdığımızda ikisi arasında açık bir fark olduğunu görmekteyiz. Çarmıha gerilme kıssasını anlatan rivayetin bütün tafsilatlarında İnciller arasında farklılıklar ve çelişkiler görürken Kur'an-ı Kerim, Mesih'in çarmıha gerilmesi inancını sade ve net bir üslupla, çelişkisiz olarak reddetmekte görmekteyiz.

Çünkü Kur'an, Mesih'in hayatını çarmıha gerilerek kaybetmediğini söylemektedir ki Yahudiler Mesih'i çarmıha gererek öldürdüklerini iddia etmişlerdi, Hıristiyanlar da onların sözünü tasdik etmişlerdi. İşte bu (onlar nezdinde) Hz. Âdem'in cennette işlediği günaha karşı bir kefarettir. Kur'an Hz. Âdem ve Havva'nın yaptıklarından dolayı hemen istiğfara, pişmanlığa ve tövbeye koştuklarını, Allah'ın da onların tövbelerini kabul ettiğini beyan etmektedir. Nitekim Kur'an, onlar nezdinde kurtuluş inancını ortadan kaldıran günahın verasetinin olmadığını söylemektedir.

---

289 A'lâ: 14- 19.
290 Nisa: 123.

3.3.1. Göğe Yükselmesinden Önce Olan Hadiseler

Allah şöyle buyurmuştur:

"وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلاَّ اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِيناً (157) "

Biz Allah'ın peygamberi Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük" demelerinden dolayı kalplerini mühürledik. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar. Fakat onlara öyle gibi gösterildi. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, bu konuda kesin bir şüphe içindedirler. O hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Onu kesin olarak öldürmediler.[291]

Bu ayetler ile Kur'an-ı Kerim'in Mesih'in çarmıha gerilmesi inancına karşı tutumu belli olmaktadır. Mesih göğe yükselmeden önce şunlar meydana gelmiştir:

1- Allah şöyle buyurmuştur: (…Bir de onların: "Biz Allâh'ın rasûlü Meryem oğlu Îsâ Mesîh'i gerçekten öldürdük!" demeleri sebebiyle…) Kur'an-ı Kerim Mesih'in öldürülmediğini ve çarmıha gerilmediğini söylemektedir. Fakat Yahudilerin günah ve iftiralarını söylemektedir. Çünkü onlar itiraflarında ciddi idiler ve onu öldürmeye rağbetli idiler, buna çaba gösterdiler. Eğer yapabilselerdi onu öldürürlerdi, çarmıha gererlerdi. Hz. İsa'ya benzetilmiş olanı çarmıha germeleri ve öldürmeleri buna delildir. Ne zaman ki Allah İsrailoğullarına Hz. İsa'yı gönderdi, Allah'ın kendisine peygamberlik ve apaçık mucizeler ihsan ettiği için ona haset etmişlerdir. Ona tuzak kurmak istemiş, onu yalanlamış ve getirdiğine muhalefet etmişlerdir. Ellerinden geldikçe ona eziyet verme hususunda koşturmuşlardır. Allah şöyle buyurmuştur.

"فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ (52)"

"İsa onların inkarlarını sezince, "Allah yolunda yardımcılarım kim?" dedi. Havariler, "Biziz Allah yolunun yardımcıları. Allah'a iman ettik. Şahit ol, biz müslümanlarız" dediler."[292]

Yani Mesih, İsrailoğullarının sapkınlıkta devam ve ısrar ettiklerini hissedince demiştir ki: ''Allâh'a (yönelici biri olarak benim) yardımcılarım kim (olacak)? '' Kim benimle birlikte bu Allah yolunda bana tabi olacak? Ki böylece iman ve küfür

[291] Nisa 157.
[292] Âl-i İmran 52.

arasında bir ayrım olsun. Yahudilerin işini ve kendisine yapacaklarını bildiği için böyle demiştir. Bu da Yahudiler tarafından Mesih'in başına gelecek komploya işarettir.[293]

2- Allah şöyle buyurmuştur: "Hâlbuki ne onu öldürebildiler, ne de onu asabildiler! Velâkin onlar(ın kafalarını karıştırmak) için (onu öldürmeye gönderdikleri Yahudi'nin görüntüsü, Allâh tarafından Îsâ (Aleyhisselâm)ın suretine) iyice benzetildi (de, onu çarmıha gerince Îsâ (Aleyhisselâm)ı astık sandılar."

Ayet-i kerime bu meselede mühim birçok şeyi vurguluyor. Bunlar:

a- (Onu öldüremediler) Mesih'in (a.s) çarmıha gerilme suretiyle olsun veyahut başka bir şekilde olsun öldürüldüğünü reddetmektedir.

b- (Onu çarmıha geremediler) ölüm olsun veya olmasın çarmıha gerilmesini reddetmektedir.

İşte bu Mesih'in çarmıha gerildiğine inanlara karşı net ve su götürmez bir cevaptır. Çarmıha gerilmeyi ve katli reddediyor. Ayette çarmıha gerilmenin öldürmeden sonra zikredilmesinin sebebi reddi vurgulamaktır. Çünkü Yahudiler ve Hıristiyanlar çarmıha gerildiğine inanmaktadır. Bu yüzden çarmıha gerilenin Mesih olmadığına dair nas gerekmektedir. Ayet (sadece) çarmıha gerilmenin olmadığını söyleseydi, bu katlin olmamasını gerektirmezdi.

"Velâkin onlar(ın kafalarını karıştırmak) için (onu öldürmeye gönderdikleri Yahudi'nin görüntüsü, Allâh tarafından Îsâ (Aleyhisselâm)ın suretine) iyice benzetildi." Ayet-i kerime, Yahudiler Mesih'i öldürmeyi denediklerinde Allah'ın onu, başkasını kendisine benzeterek kurtardığını beyan etmektedir:

"وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ (54)"

"Onlar tuzak kurdular. Allah da tuzak kurdu. Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır."[294]

Havarilerden hiçbiri Mesih'i çarmıha gerilmiş olarak görmemişlerdir. Aksine Mesih'in çarmıha gerildiğini haber verenler Yahudilerdir. Çünkü bizzat kendileri çarmıha gerilenin Mesih olduğuna inanmalarından sonra çarmıha germe işlemini gerçekleştirmişlerdir.

---

[293] Bkz. İbn-Kesîr**,** s. 448; Muhammed Abdurrahman İvaz, **Mu'cizât'ul-Mesih fi'l-İncil ve'l-Kur'an**, el-Beşir, Kahire, t.y, s. 138.
[294] Âl-i İmran 54.

3- Allah şöyle buyuruyor: “Şüphesiz o (Yahudi ve Hristiyanlara mensup) kimseler ki onun (öldürülmesi) hakkında ihtilâfa düşmüşlerdir; elbette on(un asılmış olup olmadığın) dan büyük bir şüphe içindedirler. Kendileri için bu hususta tamamen zanna (ve tahmine) uymaktan başka (gerçek inanç ifade eden) hiçbir ilim yoktur.” Bu ayette Allah, Mesih’in göğe kaldırılmasından sonra Hıristiyanların onun hakkındaki hallerini zikretmekle beraber, ihtilafa düştüklerini ve üç fırkaya ayrıldıklarından bahsetmektedir:

İlk fırka: “Yakûbiyye”. Yakub el-Baradaeus’a nisbet edilmektedir. Kendisi Konstantiniyye’de rahip idi. Mesih hakkında şöyle demektedir: “Allah, dilediği kadar bir müddet bizle kaldı sonra göğe çıktı.”

İkinci fırka: “Nestûriyye”. Nestûr’a nisbet edilmektedir. Kendisi Konstantiniyye patriği idi. Mesih hakkında şunu söylemektedir: “Allah’ın oğlu dilediği kadar bir müddet bizle kaldı. Sonra Allah onu kendisine kaldırdı.” Aralarındaki fark böyledir.

Üçüncü fırka: “el-Muslimun”. Mesih’in takipçileridir. Ki onlar onun, Allah’ın kulu ve elçisi olduğuna inanıyorlar. Çarmıha gerilmemiştir. Sonra Semaya yükselmiştir.[295]

Hıristiyanların Mesih hakkındaki ihtilafları akidelerinin batıl olduğuna delildir. Şayet akidelerinin kaynağı Allah olsaydı ihtilafa düşmezlerdi, aralarında inancın aslı hususunda bir çekişme meydana gelmezdi.

4- Allah şöyle buyurmuştur: “Ve onlar onu (öldürdüklerini söylüyorlarsa da, kendilerince de kesinkes ve) yakînen öldürmüş değillerdir.” Allah, Yahudilerin Mesih’i öldürme iddialarını yalanlamakta ve bunun olmadığını vurgulamaktadır. “Onun kesin olarak Mesih olduğunu bilerek öldürmediler. Onu öldürmedikleri kesindir, şüphe yoktur.” [296]

3.3.2. Mesih’in Vefatı

Allah şöyle buyurmuştur:

”إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنْ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ

---

[295] Bkz. İbn-Kesîr, S.450; Muhammed Ebu Zehra, **zehretu el-Tefasir**, daru el-Fikru el-Arabi, Mısır, s. 1953.

[296] Bkz. Ebu’l-Fidâ İsmail İbn-i Kesir, Beyrut, Daru el-Endelus, 1966, S. 449; Ahmed İbn-i Teymiye, **el-Cevabu’s-Sahih limen beddele dine’l-Mesih**, C. 2, Dar’ul-Hadis, Kahire, 1423, 2003, s. 239.

الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (55)"

Hani Allah şöyle buyurmuştu: "Ey İsa! Şüphesiz, senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni inkâr edenlerden kurtararak temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnızca banadır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim.[297]

Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

"بَل رَّفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمً"

"Fakat Allah onu kendisine yükseltmiştir. Allah üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir."[298]

3.3.2.1. Vefat Kelimesinin Tarifi

Sözlükte vefat (الوفاة): Tamamına ulaşan, yeterli. Tevfiyetu'ş-Şey'i(توفية الشيء): Bir şey tam olarak vermek. İstîfêuhû (استيفاؤه):Onu tam olarak/eksiksiz almak. Ölüm ve uyku, "teveffî"(توفي) ile ifade edilmiştir.[299]

Yani vefat, ölüm demektir. Falanca vefat etti. Allah onu vefat ettirdi, onun canını aldığı zamandır.[300] Vefat kelimesinin ölüm manasında kullanılması mecazdır. Mesela şöyle denir: (مات فلان وأنت بوفاء) yani filanca öldü senin ise ömrün uzun olsun. Kişi için kalıcılığın istendiği bir duadır.[301]

Buna rağmen vefat kelimesinin sadece ölüm manası yoktur. Aynı şekilde uyku manasına da gelir. Bu kelime, ruhu ve cesedi tam olarak alma manasına da gelir. [302]

---

[297] Âl-i imran 55.
[298] Nisa suresi: 158.
[299] El-İsfahânî, s. 878.
[300] İbn-i Manzûr, s. 961.
[301] Carullah Mahmûd b. Ömer el-Zemahşerî,:**Esâs'ul-Belâğa**, 1.baskı, Lübnan kütüphanesi, Beyrut, 1998, s. 916.
[302] Hüseyin Muhammed Mahlûf, **Kelimât'ul-Kur'an tefsir ve beyan**, Dar'ul-Kalem, Beyrut, 1956, s. 38.

3.3.2.2. Vefat Kelimesinin Manaları

Âlimler vefat kelimesinin manası hakkında farklı şeyler söylemişlerdir:

1- Ölüm: İbn-i Abbas'tan (r.a) rivayet edilmiştir, demiştir ki: "seni vefat ettireceğimi" yani seni öldüreceğim."[303] Bu kendisinden nakledilen iki rivayetten biridir. Allahu Teâla'nın kitabındaki birçok ayette bu mana vardır:

"قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ"

"De ki: "Sizin için görevlendirilen ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz."[304]

"إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ ۖ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ ۚ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا ۚ فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا"

Kendilerine zulmetmekteler iken meleklerin canlarını aldığı kimseler var ya; melekler onlara şöyle derler: "Ne durumdaydınız? (Niçin hicret etmediniz?)" Onlar da, "Biz yeryüzünde zayıf ve güçsüz kimselerdik" derler. Melekler, "Allah'ın arzı geniş değil miydi, orada hicret etseydiniz ya!" derler. İşte bunların gidecekleri yer cehennemdir. O ne kötü varış yeridir.[305]

2- Uyku: Yani ayetin manası "Seni uyutacağım ve seni, sen uykundayken göğe kaldıracağım." Yani Allah onu ölüm uykusuna sokmuş sonra göğe kaldırmıştır. [306] Ki vefat kelimesi Kur'an-ı Kerim'de uyku manasında kullanılmıştır:

"اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ."

Kendilerine zulmetmekteler iken meleklerin canlarını aldığı kimseler var ya; melekler onlara şöyle derler: "Ne durumdaydınız? (Niçin hicret etmediniz?)" Onlar da, "Biz yeryüzünde zayıf ve güçsüz kimselerdik" derler. Melekler, "Allah'ın arzı geniş değil miydi, orada hicret etseydiniz ya!" derler. İşte bunların gidecekleri yer cehennemdir. O ne kötü varış yeridir.[307]

"وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ "

---

[303] Et-Taberî, s. 203.
[304] Secde: 11.
[305] Nisa: 97.
[306] İbn-i Kesir, İmâd'u'd-Dîn Ebu'l-Fidâ İsmail, **Kasas'ul-Enbiya**, Üsame yayın ve dağıtımevi, Umman, 1997, s. 538.
[307] Zümer: 42.

“O, geceleyin sizi ölü gibi kendinizden geçirip alan (uyutan) ve gündüzün kazandıklarınızı bilen, sonra da belirlenmiş eceliniz tamamlanıncaya kadar gündüzleri sizi tekrar diriltendir. (uyandırandır). Sonra dönüşünüz yalnız O'nadır. Sonra O, işlemekte olduklarınızı size haber verecektir.”[308]

Peygamberimiz (s.a.v) uykusundan uyandığında şöyle derdi: “Hamd, ölümümüzden sonra bizi dirilten Allah’a mahsustur.”[309]

El-Hasen vefatın manası hakkında şöyle demiştir:

> *Vefat kelimesinin Allah’ın(c.c) kitabında 3 türü vardır. Mesela ölüm manasındadır (Allâh, o (eceli gelmiş) canları ölümleri ânında tamamen alır) Yani ecelinin bittiği vakitte. Uyku manasına da gelir (O Zât ki; sizi(n ruhlarınızın bedendeki tasarrufunu)* geceleyin (uyurken) *tamamen almaktadır) yani sizi uyutandır. Kaldırma manasındadır: (Ey İsa! Seni göğe kaldıracağım.*[310]

Yukarıda geçenler ile anlıyoruz ki vefat kelimesini sadece ölüm manasında anlamak mümkün değildir. Kur’an ayetleri vefat lafzını, uyku manasında kullanmıştır. Aynı şekilde peygamberimizin hadis-i şeriflerinin bazılarında da böyledir.

3.3.2.3. Mesih’in Vefatı Hakkındaki Görüşler

(إني متوفيك) (seni vefat ettireceğim) Yani: eceline ben son vereceğim. Şu manaya gelir: Seni kâfirlerin öldürmesinden koruyacağım ve senin için yazdığım ecele tehir edeceğim. Seni onların eli ile değil ecelinle öldüreceğim. [311]

1- (متوفيك) yani seni yeryüzünden alacağım.[312]

2- (إني متوفيك) Alimler burada vefat kelimesini uyku olarak tefsir ediyorlar.[313] Yani Allah İsa’yı uyutmuş ve uykusunda iken göğe yükseltmiştir. Nitekim ayette şöyle geçmektedir: “Allâh, o (eceli gelmiş) canları ölümleri ânında tamamen alır; o öl(üm vakitleri gel)memiş olanları da uykularında (alır)!”

---

[308] En’âm: 60.
[309] Müslim İbn-i El-Haccac En-Neysâbûrî, **Kitap el-Zikru ve el-dua ve-elTeube ve el-Istigfar**, kütüphane m Muhammed ve evladleri, Mısır , c. 4 rakam: 2711.
[310] El-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed el-Ensârî: **el-Cami’ li-Ahkâm’il-Kur’an**, c. 6, t.y, s. 377.
[311] Ez-Zemahşerî, ss. 190- 192.
[312] Ez-Zemahşerî, s.32.
[313] Ez-Zemahşerî, Mahmûd b. Ömer, **el-Keşşâf an hakâiki ğavâmid’it’Tenzîl ve Uyun’ul-Ekâvîl fi vucûh’it-Te’vîl**, c.1, 1.baskı, Büyük ticaret kütüphanesi, Mısır, t.y, s.192.

3- (إني متوفيك) (Seni öldüreceğim) yani ölüm manasına gelir. Allah'ın, İsa'nın diliyle söylediği şu sözü görüşlerine delil olarak getirirler:

"مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ"

"Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin (dedim.) Aralarında bulunduğum sürece onlara şahit (ve örnek) idim. Ama beni içlerinden aldığında, artık üzerlerine gözetleyici yalnız sen oldun. Sen, her şeye hakkıyla şahitsin."[314]

Buradaki delil Allah'ın söylediği "توفيتني" (beni öldürdüğünde) sözüdür. Yani bu ayet Allah'ın(c.c) onu vefat ettirdiği yani öldürdüğü manasına gelmektedir. Allah'ın şu sözü de bu konuda delil vermektedir:

" إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَىٰ إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۖ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ."

Hani Allah şöyle buyurmuştu: "Ey İsa! Şüphesiz, senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni inkar edenlerden kurtararak temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnızca banadır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim.[315]

Bu ayetler Allah'ın (c.c) onu öldürdüğüne sonra da mertebesini/mevkiini yükselttiğinin delilidir.[316]

3.3.3. Hz. İsa'nin Refi

3.3.3.1. Refin Tanımı

Ref-i (kaldırma) kelimesi sözlükte: vad'(indirme) kelimesinin zıttıdır. (ارتفع الشيء ارتفاعا بنفسه) bir şey kendiliğinden yukarı kalktı yani yükseldi. Allah şöyle buyurmuştur:

"وفرش مرفوعة."

"yüksek döşekler üzerindedirler."[317] Yani yakınlaştırılmış.[318]

---

[314] Maide: 117.
[315] Âl-i İmrân: 55.
[316] Dîdât, Ahmed, s.195.

3.3.3.2. Kur'an-ı Kerim'de Refi

Ref-i, Kur'an-ı Kerim'de iki türlüdür:

1- Hissî (maddi olarak): Örneği

"وإذ يرفع إبراهيم القواعد من البيت وإسماعيل."

"Hani İbrahim, İsmail ile birlikte evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltiyor, "Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur! Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin" diyorlardı."[319]

2- Manevî: Allahu Teâla'nın şu sözünde ref-i kelimesi teşrif manasına gelmektedir:

"فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ."

"Allah'ın yapılmasına ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerde, akşam sabah Allah'ı tenzih ederek anarlar."[320]

Şu ayette de:

"ورفعنا لك ذكرك"

"Senin şânını yükseltmedik mi?"[321]

Şu ayette de:

"وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاء إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ."

"İşte kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz delillerimiz... Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Şüphesiz ki Rabbin hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir."[322]

3.3.3.3. Âlimlerin Mesih'in Göğe Yükseltilmesi Hususundaki Görüşleri

Müslüman âlimlerin Mesih'in göğe yükseltilmesinin nasıl olduğu hakkında farklı görüşleri vardır:

1- Ruh ve ceset ile yükselme: Bu cumhurun görüşüdür.[323]

Cumhurun delilleri:

---

317 Vakıa: 34.
318 İbn-i Manzûr, s.1197.
319 Bakara 127.
320 Nur 36.
321 İnşirah 4.
322 En'am 83.
323 Muhammed Beyyûmî Behrân, **Dirâsât Târihiyye min'el-Kur'an'il-Kerîm**, Beyrut , daru el-Nehda el-Arabiyye, 1988, s. 344.

a- Allah şöyle buyurmuştur:

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَىٰ إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۖ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ‘‘’’

Hani Allah şöyle buyurmuştu: ‘‘Ey İsa! Şüphesiz, senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni inkar edenlerden kurtararak temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnızca banadır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim.[324]

el-Hasan'ın, bu ayetin tefsiri hususunda şöyle dediği rivayet edilmiştir ‘‘Allah onu kendisine kaldırmıştır yani o, onun nezdinde semadadır.'' Diğerleri ise bu ayetin manası hakkında şöyle demişlerdir: ‘‘Hani Allâh buycurmuştu ki: Ey Îsâ! Şüphesiz Ben seni tamamen alıcıyım, seni Kendi (meleklerimin karargâhı olan gökleri)me yükselticiyim, o kâfir olmuş kimseler(in kötü muâmelelerin)den seni tertemiz ediciyim ve seni, sen dünyaya indikten sonra vefat ettiriciyim.''[325]

Denmiştir ki: Seni uyutup vefat ettireceğim. Ayette şöyle geçer ‘‘…o öl(üm vakitleri gel)memiş olanları da uykularında (alır)…'' ve seni, sen uykudayken kaldıracağım ki sana bir korku gelmesin, gökte uyanacaksın, güven içinde ve yakın olacaksın.[326]

b- Allah'ın şu sözüne istinat etmişlerdir:

’’و قَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِن شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُواْ فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلاَّ اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا.‘‘

Oysa onu öldürmediler ve asmadılar. Fakat onlara öyle gibi gösterildi. Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, bu konuda kesin bir şüphe içindedirler. O hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Onu kesin olarak öldürmediler.Fakat Allah onu kendisine yükseltmiştir. Allah üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.[327]

Yani onu kesin olarak öldürmemiş aksine vehim ve şüphe içindedirler. Allah onu, sahih hadislerin de belirttiği gibi ruhu ve cesediyle göğe diri olarak kaldırmıştır.[328]

---

[324] Âl-i İmran 55.
[325] Et-Taberî, s. 203
[326] Ez-Zemahşerî, s.192.
[327] Nisa 157, 158.
[328] Muhammed Ali Es-Sâbûnî, **Safvetu't-Tefâsîr**, C.1,4. Baski, Beyrut, daru el-Kur'an'il-Kerîm, 1981, s. 317.

c- Allah’ın şu sözü delil olarak alınmıştır:

“وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا.”

“Kitab ehlinden hiç kimse yoktur ki ölümünden önce, ona (İsa'ya) iman edecek olmasın. Kıyamet günü o (İsa) onların aleyhine şahit olacaktır.”[329]

Bir adamın el-Hasan’a şöyle dediği rivayet edilir: Ey Ebu Saîd! Allah’ın şu sözü hakkında ne dersin “Andolsun ki; Ehl-i Kitaptan hiçbiri hâriç olmamak üzere hepsi de ölümünden önce mutlaka ona inanacaktır.” Demiştir ki: İsa’nın ölümünden önce Allah, İsa’yı kendisine kaldırdı. Onu, kıyamet gününden önce iyinin de kötünün de kendisine inanacağı bir makama gönderecektir.[330]

d- Cumhur, Rasulullah’ın (s.a.v), İsa’nın (a.s) ahir zamanda geleceğini ifade eden hadislerini delil olarak söylemektedirler. Bu hadislerden, onun diri olarak Allah’a(c.c) kaldırıldığını ve yeryüzüne döneceğini anlamışlardır.

e- Miraç hadisini delil olarak getiriyorlar. Peygamberimiz (s.a.v) İsa (a.s) ve Yahya (a.s) ile buluşmuştu. Göğe yükseliş kıssasını aktarırken peygamberimiz şöyle demiştir: “Sonra yükseldi ve 2. Kat semaya geldi, kapı açıldı. Dendi ki: Bu kim? Dedi ki: Cibril. Dendi ki: Yanındaki kim? Dedi ki: Muhammed. Ona miraç daveti gönderildi mi? dedi. Dedi ki: Evet. Derken kapı açıldı ve Hz. Yahya ile Hz. İsa’yı gördüm. İkisi teyze çocuklarıdır.”[331]

f- İbn-i Abbas’tan (r.a) rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

> *Allah, Hz. İsa’yı semaya kaldırmak istediğinde, o arkadaşlarının yanına geldi. Evde havarilerden on iki adam vardı. Evdeki bir gözeden çıkıp onların yanına geldi. Başından su damlıyordu. Dedi ki: Sizden, bana inandıktan sonra beni on iki kere inkar eden olacak. Sonra dedi ki: sizden kim bana benzetilip yerime öldürülmek ve benimle birlikte derecemde olmak ister? Onlardan en genci kalktı. Ona dedi ki: Otur. Sonra dediğini yineledi ve o genç kalktı. Bunun üzerine ‘otur’ dedi. Sonra tekrar aynı şeyi söyledi ve o genç kalkıp dedi ki: Ben. Dedi ki: İşte o. O genç İsa’ya benzetildi. İsa evdeki küçük bir pencereden göğe kaldırıldı. Yahudilerden talep geldi, o benzetilen genci alıp öldürdüler. Sonra onu çarmıha gerdiler. Ona inandıktan sonra bazıları onu on iki kere inkar etti. Üç fırkaya ayrıldılar. Bir fırka dedi ki: Allah dilediği kadar bir müddet bizle kaldı sonra göğe çıktı. Bunlar Yakûbiyye’dir. Bir fırka da şöyle dedi: Allah’ın oğlu dilediği kadar bir müddet bizle kaldı. Sonra Allah onu kendisine kaldırdı. Bunlar Nestûriyye’dir. Bir fırka da şöyle demiştir: Allah’ın kulu ve elçisi, Allah’ın dilediği bir müddet bizleydi. Sonra Allah onu kendine yükseltti. Bunlar*

---

[329] Nisa 159.

[330] Behrân**,** ss. 345-346.

[331] Muhamed ibn-i Ismail el- Buhari**, Sahih-i Buhari“Enbiya Kitabı”** , c. 6, Mısır, cemiyet el-Miknez el-Islami, 1421, rakam 3467.

da Müslümanlardır. İki kafir kadın yardımlaşıp Müslüman bir kadını öldürdü. İslam, Allah Muhammed'i (s.a.v) gönderene kadar sönük kaldı.[332]

2- Makam ve ruh olarak yükselme: Bazıları, daha öncesindeki peygamberlerin öldüğü gibi Allah'ın onu vefat ettirmesine kadar yaşadığı görüşündedir. Ruhunu kendine kaldırmıştır.[333] Demişlerdir ki beden ve ruh ile kaldırma meselesi Hıristiyanların inancıdır. İslami düşünceye bir hile sokmayı başarmışlardır. Kur'an'da İsa'nın ruhu ve bedeniyle semaya kaldırıldığına dair açık bir nas yoktur. Delilleri şunlardır:

1- Allah demiştir ki "Seni vefat ettireceğim ve kendime kaldıracağım"[334] Vefat ettirme burada ayetin zahirine uygun olarak bildiğimiz öldürmedir. "Seni kendime kaldıracağım" ise ölümden sonra ruh ile kaldırmadır.[335] Kaldırmaktan kastedilen makam/mevki olarak kaldırmadır, beden olarak değildir. Allah şöyle demiştir "Seni inkar edenlerden temizleyiciyim" bunun gayesi teşrif ve ikramdır. Kur'an-ı Kerim'de ref'/kaldırma birçok yerde bu manada kullanılmıştır. Mesela ayette şöyle geçer "Dilediğimizin derecelerini ref' ederiz/ yükseltiriz" Şu ayette de geçer: "Biz senin için nâmını da ref' ettik/yükselttik! " ve diyorlar ki ne Kur'an-ı Kerim'de ne de sünnet-i seniyyede, Hz. İsa'nın bedeniyle göğe kaldırıldığına, onun hala orada diri olduğuna ve onun ahir zamanda yeryüzüne ineceğine dair kalbin mutmain olduğu bir inancı oluşturacak bir dayanak yok.[336]

2- Aynı şekilde Allah'ın şu sözünü delil olarak getirmektedirler:

"ما قُلْتُ لَهُمْ إِلاَّ مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ."

"Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin (dedim.) Aralarında bulunduğum sürece onlara şahit (ve örnek) idim. Ama beni içlerinden aldığında, artık üzerlerine gözetleyici yalnız sen oldun. Sen, her şeye hakkıyla şahitsin."[337]

---

[332] El-Kurtubî, s.282. Havvâ, s. 1233.
[333] Muhammed Ebu Zehra, **Muhâdarât fi'n-Nasrâniyye**, 3.baskı, daru el-Fikru el-Arabi, mısır, 1966, S. 25.
[334] Âl-i İmran 55.
[335] Et-Tahtâvî, S. 202.
[336] Mahmûd Şeltût, **el-Fetâvâ Dirasetu'l-muşkilât'il-Muslim'il-Muâsır fi hayâtihi'l-Yevmiyye ve'l-Âm**, Dâr'ul-Kalem, Kahire, s. 54.
[337] Mâide 117.

Ayette geçen, “Beni vefat ettirdiğinde” sözünün manası bildiğimiz öldürmedir. Göğe yükseldi ve inecek diyen görüşte olduğu gibi İsa’nın (a.s) semadan indikten sonra vefat edeceği manasına gelmemektedir. Çünkü ayet onun (İsa’nın) ilişkisini kavmi ile sınırlamaktadır, Muhammed’in (s.a.v) kavmi ile değil. Ayrıca teveffî/vefat etme kelimesi Kur’an’da ölüm manasında çok kullanılmıştır öyle ki akla gelen asıl mana olmuştur. Yanında, kendisini ölüm manasından çıkaracak bir şey olmadıkça bu mananın dışında kullanılmaz. [338]

3- Zikredilen ayetlerde ref’/kaldırma/yükseltme makam ve mertebe iledir. Ayetin ‘göğe kaldırma’ ile sınırlamaması buna delildir. Kur’an’da birbirine benzeyen tabirler vardır ki bunlardan bu mana anlaşılmamaktadır. Mesela Lut (a.s) demiştir ki:”

“فَآمَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَى رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيم”.

“Bunun üzerine Lût, ona (İbrahim'e) iman etti. İbrahim, “Ben, Rabbime (gitmemi emrettiği yere) hicret edeceğim. Şüphesiz o mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir” dedi.”[339]

Bu onun semaya hicret edeceği manasına gelmemektedir. Aynı şekilde ayette şöyle geçer:

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الأَرْضِ مُرَاغَماً كَثِيراً وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِراً إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً (100)

Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde gidecek çok yer de bulur, genişlik de.Kim Allah'a ve Peygamberine hicret etmek amacıyla evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse, şüphesiz onun mükafatı Allah'a düşer. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir[340]

“فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ.“

“Allah’ın yapılmasına ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerde, akşam sabah Allah’ı tenzih ederek anarlar.”[341]

Başka bir ayette de şöyle geçmektedir:

“وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاء إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ.“

[338] Şeltût, s. 51.
[339] Ankebut 26.
[340] Nisa 100.
[341] Nur 36.

“İşte kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz delillerimiz... Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Şüphesiz ki Rabbin hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.”[342]

Diğer bir ayette de şöyle geçmektedir:

“ ورفعنا لك ذكرك.”

“Senin şânını yükseltmedik mi?”[343]

Bu mana ayetten çıkan manadır. Çünkü teveffi/vefat ettirme kelimesinden sonra gelmiştir. Bu manayı Allah’ın bununla birlikte söylediği şu sözü de desteklemektedir; “seni inkarcılardan temizleyiciyim” bu da onun teşrif ve ikramı hedeflediğini göstermektedir.

3.3.3.4. Refin/Kaldırmanın Makam ile Olduğunu Söyleyenlerin Delillerinin Münakaşası

Allahu Teâla’nın “Fakat Sen beni vefat ettirince, onlar üzerine (tam manasıyla gözcü ve koruyucu olan) Rakîb sadece Sen oldun. ” ayetiyle Hz. İsa’nın bedeni ile kaldırılmadığını söyleyenlerin delil getirmeleri ve bu ayetin onun alakasını Muhammed’in (s.a.v) kavmi ile değil kendi kavmi ile sınırladığını söylemeleri zayıf bir görüştür. Vefat kelimesinin Arapçada birçok manası bulunmaktadır. Allah’ın şu ayeti deliliyle ölüm manasına gelmesi mecburi değildir, “ Allâh, o (eceli gelmiş) canları ölümleri ânında tamamen alır; o öl(üm vakitleri gel) memiş olanları da uykularında (alır.)” almak manasına gelebilmektedir. Böylece ayetten maksat, beni aldığında ve kendine kaldırdığında onlar üzerinde sen gözcü, koruyucu idin, olmaktadır.

Miraç hadisine gelince bu hadis Peygamberin (s.a.v) Hz. İsa’yı ve Hz. Yahya’yı ikinci kat semada gördüğünü göstermektedir. Hadis şarihleri, buluşmasının bedenî değil ruhî olduğunda karar kılmışlardır.[344]

Cumhurun görüşü ile buna cevap şudur: İsra ve Miraç, ruh ve ceset iledir. Allah şöyle buyurmuştur ki miracın hem beden hem de ruhla olduğuna, onun uykuda değil uyanık olduğuna delildir:

”ما زاغ البصر وما طغى.“

---

342 En’am 83.
343 İnşirah 4.
344 Şeltût, s. 52-53.

“Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı.”[345]

Şayet rüya olsaydı bunda bir mucize veyahut delil olmazdı. [346]

İsa (a.s) meselesinde İmam Şeltût’un, hayatının sonlarına doğru cumhurun görüşlerine döndüğünü belirtmek gerekir. Yanında bulundurduğu kitapları ve evrakları yaktığı ve Allahu Teâla’ya tövbe ettiği nakledilmiştir.[347]

3.3.3.5. Refi/Yükseltme Hususunda Tercih Edilen Görüş

Hz. İsa’nın yükseltilmesi meselesinde tercih edilen görüş şudur; Allah Hz. İsa’yı ruhu ve cesedi ile semaya kaldırmıştır. Çünkü delilleri kuvvetlidir. Çünkü bu, sahabenin ve tabiinin bu meseleyi anlayışlarına uygundur, evvelki âlimlerin tefsiri buna uygundur.

Biz inanıyoruz ki Allah’ın her şeye gücü yeter. O Ashab-ı Kehfi üç yüz dokuz sene uyutandır. Onun Muhammed’i (s.a.v), İsra ve Miraç gecesi semaya diri olarak kaldırması onun kudretindendir. Yeryüzüne dönmeden önce kısa bir müddet orada kalmıştır. Hadis, onun Hz. İsa (a.s) ve Hz. Yahya (a.s) ile görüştüğünü zikreder. Bununla birlikte, İsra hadisiyle Hz. İsa’nın semada kendi yerinde diri olduğuna delil getirilemez. Çünkü İsra hadisi Peygamberimizin (s.a.v) semada birçok peygamberi gördüğünü zikreder, Hz. Âdem, Hz. Musa, Hz. Yahya gibi. Kimse, onlardan herhangi birisinin diri olarak kaldırıldığını söyleyemez. Bundan dolayı Muhammed’i (s.a.v) kaldıran Hz. İsa’yı da kaldırmaya kadirdir. Peygamberimizin(s.a.v) Hz. İsa ile ruhi olarak buluştuğunu söylemek delile ihtiyaç duyar.

3.4. AKLİ OLARAK KEFARET VE ÇARMIH İNANCI

Bu inanç akılla, mantıkla, selim fıtratla çelişir. Kefaret ve çarmıh inancıyla çelişen akli deliller şunlardır:

1- Hıristiyanlar Mesih’in çarmıha gerilmesinin, adaleti ve rahmeti gerçekleştirmek için olduğunu iddia etmektedirler. Günahsız birisinin işkence

---

[345] Necm 17.

[346] Mustafa Saîd El-Hin ve Muhyiddin dîb Misto, **el-Akîde el-İslâmiyye erkânuhâ hakâikuhâ mufsidâtuhâ**, 4.baskı, Daruİbn-Kesîr, Beyrut, 2003, s. 320.

[347] Muhammed El-Bûtî, **Kubra’l-Yakîniyyât el-Kevniyye**, 6.baskı, daul el-fikir, 1399, S. 98.

görmesinde ve çarmıha gerilmesinde hangi rahmet vardır? Madem günahı işleyen Hz. Âdem idi, neden Allah onun günahına karşılık Hz. Âdem'i çarmıha germedi de onun yerine Hz. İsa'yı gerdi? Diyebilirler ki Mesih bunu kabul edendi. Onlara deriz ki elini kesen veya vücuduna işkence yapan veyahut intihar eden bunu istese de günahkardır.

2- Mesih, Allah'ın oğlu ise babalık şefkati nerededir? Biricik oğlu günahsız olarak türlü işkenceler ve alaylar görüp sonra da ellerine çivi çakılıp çarmıha gerilirken rahmet neredeydi?

3- Allah'ı zapteden ve ona, adaleti ve rahmeti, ikisini uyumlu kılan bir yol aramayı lazım kılan da kimdir?

4- Hıristiyanlar iddia ediyorlar ki Hz. Âdem'in zürriyeti, babalarının günahı sebebiyle cezayı hak ediyor. Hangi şeriatte atanın günahı torunları ilgilendirir? Ki bilhassa Kitab-ı Mukaddes şunu kesin olarak belirtmiştir:

"لا يقتل الأباء عن الأولاد، ولا يقتل الأولاد عن الآباء كل إنسان بخطيئته يقتل."

"Ne babalar çocuklarının günahından ötürü öldürülecek, ne de çocuklar babalarının. Herkes kendi günahı için öldürülecek."[348]

Âdemoğlunun işlemediği, ortak olmadığı, emretmediği bir günahı taşımaları zulüm sayılır. Zulmün de İlah'tan sadır olması asla mümkün değildir.

5- Mesih'in çarmıha gerilmesi beşerin günahlarına kefaret olması için baba ve oğlu arasındaki bir anlaşma ise neden Hıristiyanlar Mesih'i öldürme günahını Yahudilere yüklüyorlar?

6- Allah'ın oğlunun inip beşerin günahlarına kefaret olması için çarmıha gerilmesi zaruri midir veyahut Allah'ın beşerin günahını bağışlaması için başka yollar da var mıdır?

7- Söylenen söz, aslî günahın silinmesi için somutlaşabiliyorken bundan sonra meydana gelen günahların işlenmesinde ne olacak?

Yani işlenen bir günah silindi ve bundan sonra milyonlarca günah yapıldı, kaldı. İnsanlar yaptıklarından dolayı hesaba çekilecekler. İşlediklerinden bazıları Hz. Âdem'in yanlışından daha şiddetlidir. Gerçekten bazıları Allah'ın varlığını inkar eder, ona hücum eder ve cennetiyle, cehennemiyle alay ederler. Bundan Allah'a

---

[348] Tesniye 16: 24.

sığınırız. Neden bir günah ortaya çıkıp tecessüm etti de sayılamayacak günahlar bırakıldı?

8- Neden Allah bunca yıl oğlunun, Hz. Âdem'in günahına kefaret olarak inmesini bekledi? Allah adalet ve rahmet hususunda binlerce yıldır tereddüt mü ediyordu? Tâ ki yaklaşık iki bin yıl önce Mesih'in, Hz. Âdem'in günahına kefaret olarak çarmıha gerilmeyi kabul edene kadar?!

9- Bütün şeriatlerde cezanın günaha uygun olması lazımdır. Bu münasebetle Mesih'in çarmıha gerilmesi ile Hz. Âdem'in işlediği günah arasında bir denge var mıdır?

10- Hz. Âdem'in günahı sadece yasak ağaçtan meyve yemesiydi. Allah da onu cennetten çıkararak cezalandırdı. Şüphesiz gerçekleşmiş bir cezadır. Cennetten mahrum kalmış, çabalamaya ve yorulmaya maruz kalmıştır ki hafif bir ceza değildir. Bu Allah'ın onun için kendi seçtiği bir cezadır. Hz. Âdem'e daha fazla ceza verebilirdi. Ama o bununla yetinmiştir. Hz. İsa'nın çarmıha gerilme vaktine kadar binlerce yıl gazaplı olarak kötülüğü gizlemesi nasıl mümkün görülebilir.

11- Hz. Âdem'den bu yana insanlık çok hadise geçirmiştir. Birçok taşkın ve bilhassa Hz. Nuh zamanındakiler helak olmuştur. Sadece Hz. Nuh'a inanan, tabi olan ve onunla beraber gemiye binen kurtulmuştur. Bundan sonra, Hz. İsa'nın kendini insanlık adına feda etmesini gerektiren kin ve nefret nasıl kalabildi?

12- İlginç olan şudur ki Hıristiyanlar bu ilahi sırrın -ki bu Hz. Âdem'in günahıdır- ve Allah'ın bundan dolayı insan türüne gazap etmesi geçmiş tüm peygamberlerden gizli kalmıştır. Bunu, çarmıh hadisesinden sonra sadece kilise keşfetmiştir.

13- Hıristiyanlar "şefaatçinin, Hz. Âdem'in günahından temizlenmiş olması gerekir" görüşündedirler. Bu yüzden İsa babasız olarak doğdu ki babasından gelecek günahtan düştüğü günahtan kurtulsun. Burada şunu sorarız, Hz. İsa annesi yoluyla günahtan bir pay almadı mı? Şayet Hıristiyanlar "Allah, Meryem'i, oğlunu rahmine koymadan önce temizledi" derlerse onlara şöyle demekteyiz: Allah kolayca ve basit bir şekilde bazı yaratılmışları temizliyorsa, neden yarattıklarını böyle kolay ve basit bir şekilde günahtan temizlemedi? Oğlunu indirmeden, temsilî doğum ve çarmıha gerilme olmadan.

14- Mesela farz edelim ki insan hata yaptı. Çünkü o Hz. Âdem'den günahı miras almıştı. Ama ilahın günahı nedir ki işkence görme, hor görülme, kendisine tükürülme, sövülme, kendisiyle dalga geçilme, dövülme, çarmıha gerilme ve kötüler gibi öldürülme gibi şeylere maruz kaldı.

15- Mesih ve ondan önceki hiçbir nebi ve rasul, bu tevarüs edegelen günah hakkında mutlak bir şey söylememiştir. Hatta aksine, inandıkları İncil ve Tevrat'ın hiçbirinde âdemoğlunun işlemedikleri bir günahı miras aldıkları zikredilmemektedir.

16- Hz. Âdem ve çocukları babalarının işledikleri günah sebebiyle Allah'ın cezasını hak ediyorlarsa, Allah da Âdem'e merhamet etmişse, tekrar kendisine dönmesini istemişse, Allah'ın insanlığa olan sevgisi ancak kendisinin beşer suretinde gelmesi ile ortaya çıkıyor ve pekişiyorsa, ancak onların önünde o acıları çekip kendini insanlara, sevgisine şahit olsunlar diye kurban olarak sunması, insanlığı kurtarsın diye onlar için kurban etmesi, adaletle, hakla ve mantıkla bağdaşır mı? Yani İsa'nın gözler önünde ölmesi ve çarmıha gerilmesi Allah'ın âdemoğlunu bağışlaması mı demektir?

17- İnsan lanet ve günah hükmünün altına düşmüşse bunlardan da sadece Allah'ın yardımı ile Allah'ın insanları çarmıha germesi ve kanının akıtılması şeklinde son bulmadan kurtulamıyorsa, durum şayet böyle ise, mahlukata uyarıcı ve korkutucu rasuller göndermeye, faziletleri teşvik edip (zıttı olan) reziletlerden uzaklaştıran kitaplar indirmeye, insanın yaptığı herhangi bir amel için bir sebep olmazdı, helak olurlardı.

SONUÇ

1- KARŞILAŞTIRMA

Mesih'in çarmıha gerilmesi konusunu Kitab-ı Mukaddes ile Kur'an-ı Kerim arasında basit bir şekilde karşılaştırdığımızda ikisi arasında açık bir fark olduğunu görmekteyiz. Hıristiyanlık açısından çok önemli bir inanç olan çarmıha gerilme konusunda İncillerde farklı rivayetler görülürken, Kur'an-ı Kerim Mesih'in çarmıha gerilmesini açık biçimde reddeder. Nitekim Hıristiyanlar, Yahudilerin Mesih'i çarmıhta öldürdükleri iddiasını kabul ederken, Kur'an-ı Kerim onun çarmıha gerilerek öldürülmediğini söyler. Kitab-ı Mukaddes'te çarmıha gerilme Hz. Âdem'in cennette işlediği günaha karşılık bir kefaret olarak karşımıza çıkarken Kur'an-ı Kerim ise, Hz. Âdem ve Havva'nın yaptıklarından dolayı hemen tövbeye koştuklarını, Allah'ın da onların tövbelerini kabul ettiğini beyan eder. Nitekim Kur'an, onlar nezdinde kurtuluş inancını ortadan kaldıran günah intikalinin olmadığını söyler.

Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'teki çarmıha ilişkin diğer ortak noktalar farklılıklar ise şöyledir:

Tablo 1: Karşılaştırma

	Kitab-ı Mukaddes'e göre çarmıha gerilme:	Kur'an'a göre çarmıha gerilme:
1-	Hıristiyanlar çarmıh inancını putperest ve felsefi çevreden almıştır. Buna göre Hıristiyanlardaki çarmıh inancının kaynağı putperestliktir.	Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim' bağlı olarak çarmıha gerilme gibi bir olayın olduğunu kabul etmez.
2-	Hıristiyanlar çarmıh inancını Hz. Adem'in çocuklarına miras bıraktığı asli günah inacı üzerine temellendirir.	İslam, asli günahı, yani babadan oğula geçen günah anlayışını reddeder.
3-	Kitab-ı Mukaddes ilk günahın failinin Havva olduğunu ve Adem'in onun yüzünden günah işlediğini ifade etmiştir. Bundan dolayı Havva Tanrı tarafından doğum ve hamilelik eziyeti ile	Kur'an-ı Kerim'de Hz. Âdem ve Havva günahı beraber işlemişlerdir. Yani Kur'an-ı Kerim günahı ikisine de nisbet etmiştir. Dolayısıyla Tevrat'ta geçtiği üzere günahtan sadece Havva'yı sorumlu

	cezalandırmıştır.	tutmamıştır.
4-	Tevrat'ın rivayetinde ilk günah ile alakalı kıssada İblis kelimesi geçmez. Asli günah kıssasını anlatırken, İblis'in Âdem ve Havva'ya mutlak olarak düşmanlığına dair bir işaret yoktur.	Kur'an-ı Kerim, İblis'in Hz. Âdem ve Havva'ya hatta bütün insan türüne karşı gizlediği düşmanlığın ortaya çıkarılmasına yoğunlaşmaktadır.
5-	Kitab-ı Mukaddes'te yanlışa düşürmenin yılan aracılığıyla gerçekleştiği ifade edilmektedir.	Kur'an- Kerim'de günah hususunda yılanın bir rolü yoktur. Hz. Âdem'in günahından bahseden bütün ayetler doğrudan vesvese verenin İblis olduğunu açıkça bildirmektedir.
6-	Kitab-ı Mukaddes, Âdem ve Havva'ya yasaklanan ağacın Ma'rifet ağacı olduğunu beyan etmektedir.	Kur'an-ı Kerim yasak ağacın çeşidi hakkında bilgi vermez.
7-	Hristiyanlar Hz. Âdem'in günahının kendisinden sonra oğullarına geçtiğine inanır. İsa Mesih'in çarmıha gerilmesi ve kendini kurban etmesiyle insanlık bu günahtan/kirden kurtulmuştur.	Günahın veraseti meselesi İslam nezdinde reddedilmiştir. Çünkü Kur'an nasları, insanın sadece kendi amelinden ve kazancından mesul olduğunu, insanın başkasının günahını taşımayacağını, Hz. Âdem'in ağaçtan unutarak yediğini beyan etmektedir. Ayrıca Hz. Âdem ve Havva'nın günahının tövbelerinden sonra son bulduğu ve zürriyetlerine geçmediği zikredilmektedir.
8-	İncillerin rivayetleri, çarmıh kıssasının tafsilatı hakkında birbiriyle çelişkilidir.	Kur'an-ı Kerim, Mesih'in çarmıha gerilmesi inancını basit ve açık bir üslupla, çelişkisiz olarak reddeder.
9-	Çarmıha gerilme hadisesi hususunda İnciller özet olarak Mesih'in çarmıha gerildiğini, çarmıhta öldüğünü, kabre konduğunu ve sonrasında kabirden üç gün sonra çıktığını, sonra da semaya yükseldiğini haber vermektedir.	Kur'an, Yahudilerin ve Hıristiyanların iddiasının aksine Mesih'in hayatını çarmıha gerilerek kaybetmediğini ifade etmektedir. Zaten Kur'an-ı Kerim Hz. İsa'nın (a.s), Yahudilerin öldürmek için yaptıkları komplodan ve çarmıha gerilmekten kurtulduğunu ifade ederek, çarmıha gerilen kişinin Allah tarafından Hz. İsa'ya benzetildiği bundan sonrada Allah'ın onu kendisine kaldırdığını vurgular.

2. Çıkan Neticeler

1- Pavlus, Hıristiyan olduktan sonra günümüzde bilinen çarmıh ve kefaret gibi putperest inançları Hıristiyanlığa sokan kişidir.
2- Çarmıh akidesinin yayılması ve Hıristiyanlarca kabul görmesinin sebebi, Pavlus tarafından Mesih'in insanlığın günahlarına kefaret olarak çarmıha gerildiğine dair öne sürdüğü söylemlerdir. Diğer bir sebebi ise onun Hıristiyanların yaşadığı ortamdaki putperest ve felsefi çevrenin inançlarını akla uygun hale getiren üslubudur.
3- Hıristiyanların kefaret ve çarmıh akidesini putperestlerden ve kadim felsefeden aldıklarını gösteren delil, Hıristiyanlar nezdindeki çarmıh akidesi ile putperestler nezdindeki kefaret ve çarmıh akidesinin birbirine oldukça benzemesidir.
4- Çarmıh ilk başlarda Hıristiyanlıkla bağlantısı olmayan kadim putperestliğin dinî bir simgesiyken İmparator Konstantin'le birlikte Hıristiyanlıkta yaygınlaşmıştır.
5- İncillerin rivayetleri, çarmıh olayına ilişkin rivayetleri kapalı ve çelişkilidir. Örneğin, Mesih'in öğrencilerinden hiçbiri çarmıh hadisesine şahit olmamıştır. Askerler onu almak için geldikleri esnada kaçmışlardır. Çarmıha gerilmeye sadece kadınlar uzaktan izleyebilmiştir. Fakat onlar da çarmıha gerilenin Mesih mi yoksa başka birisi olduğu konusunda emin değildir.
6- Çarmıha gerilme hadisesi hususunda İncillerdeki farklılıklara rağmen özet olarak Mesih'in çarmıha gerildiğini, çarmıhta öldüğünü, kabre konduğunu ve sonrasında kabirden üç gün sonra çıktığını, sonra da semaya yükseldiğini haber vermektedir.
7- Kur'an-ı Kerim Hz. İsa'nın, Yahudilerin öldürme teşebbüslerine rağmen onun ölümden ve çarmıhtan kurtulduğunu/kurtulmuş olabileceğini söyler.
8- Kitab-ı Mukaddes'e göre, "Hz.İsa çarmıha gerildi" ifadesinden sonra öğrencilerine görünmesi onun dirildiğine açık bir delil sayılır.
9- Tefsir âlimlerinin Hz. İsa'nın (a.s) yükselişi hakkındaki ihtilaflarının sebebi vefat kelimesinin birçok manasının olmasıdır. Vefat; ölüm, uyku,

kabz(almak), istîfâ(tam olarak/eksiksiz almak) manalarına gelir. Lakin Müslüman âlimlerin cumhuru Hz. İsa'nın (a.s) cesedi ve ruhu ile diri olarak semaya kaldırıldığı görüşündedir.

10- Kitab-ı Mukaddes Hıristiyanların benimsediği günahın tevarüsü görüşünü destekemez. Kitab-ı Mukaddes metinleri insanın başkasının günahını yüklenmeyeceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Abdu el-Melik, Petrus. John Alexander Timson, İbrahim Matar, **Kâmûs'ul-Kitâb el-Mukaddes**, Mecme el-Kenais Fi el-Şerk'u el-Edna, Beyrut, 1971.

Abdülâl, Muhammed Cabbar. **Fi el-Akaidi ve el-Edayn,** el-Heye'tü el-Mesriyye el-Amme liltalif ve el-Neşir, Kahire, 1971.

Altahtawi, Muhamad Ezat. **el-Mizan fi Mukarenet el-Edyan**, Dar'u el-Kalam, Dimaşk, 2002.

Aydın, Mahmut. **"İsa-Mesih'in Ölümden Dirilmesi Hakikat mi Mitoloji mi?"**, On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 24-25, Samsun, 2007, s.91.

Aydın,Mahmut.**Hz. İsa'ya Ne Oldu?**,Göktuğ Ofset Yayıncılık Matbaacılık, Ankara, 2017.

Aziz, Fehim. **el-Fikrü'l-Lahüti fî Resa'ili Pavlus**, Dar'ül el-Mesihiye, Kahire, 1977.

Aziz, Fehim. **el-Medhilu ila el-Ahdi'l-Cedid**, Dar'ül el-Mesihiyye, Kahire, t.y.

Bebavi, Veli Vehbe. **Dairetü'l-Ma'arifi'l-Kitabiyye**, Dar'ül el-Tekafe, Kahire Kahi.

Behrân, Muhammed Beyyûmî. **Dirâsât Târihiyye min'el-Kur'an'il-Kerîm,** en-Nehda el-Arabiyye, Beyrut, 1988.

Binkırtın, Bünyâmin. **Tefsir-ü İncil Matta,** Matbaat el-İhva, Kahire, 1981.

Çelebi, Abülcelil. **el-Yahud ve el-Yahudiyye**, Dar'u Ahbar el-Yaum, Kahire, 1997.

Çelebi, Ahmed. **Edyanü'l-Hindi'l-Kübra**. t.y.

Çelebi, Ahmed. **el-Mesihiyye, Mektebetül el-Nehda**, Kahire, 1984.

Didat, Ahmed, Meseletu. **Salb'il-Mesîh beyn'el-Hakîka ve'l-İftira**, çev. Ali Cevheri, Dâr'ul-Fadîle, 1989.

Ebu Atâ, Ferec. **el-Yevmi el-Ahiru Beyne'l-Yahûdiyyeti ve el Mesihiyyeti ve el-İslam**, Dar'ül Vefa, Mensure, 1990.

Ebu Zehra, Muhammed. **Muhâdarât fi'n-Nasrâniyye**, daru el-Fikru el-Arabi, Kahire, 1966.

Ebu Zehra, Muhammed. **Zehra'tü't-Tefâsîr**,daru el-Fikru el-Arabi, Mısır.

Ebul Hayr, Abdülmesih Basît. **Hel Sulibe'l-Mesihu Hakkan ve Kam**, Matbaatü el-Masriyiin, Kahire.

El-Akkad ,Abbâs Mahmûd. **Abkariyyetü'l-Mesih**, Dar'ül el-Nehvah, Kahire.

El-Buhari, Sahih. **Enbiya kitabı**.

El-Bûtî, Muhammed. **Kubra'l-Yakîniyyât el-Kevniyye**,daul el-fikir, 1399.

El-Cüheyni, Mani. **el-Mavsu'atu'l-Müyessere fi'l-Edyani ve'l-Mezahibi'l-Muâsıra**, el-Nedve el-Alemiye lilşebab el-İslami, Riyaz, 1420.

El-Hin, Mustafa Saîd, ve Misto, Muhyiddin dîb. **el-Akîde el-İslâmiyye Erkânuhâ Hakâikuhâ Mufsidâtuhâ,** Daru İbn-Kesîr, Beyrut, 2003.

El-İsfahânî, er-Râğıb. **Müfredatu Elfâz'il-Kur'an'il-Kerîm**, Dar'ul-Kalem, Beyrut, 1992.

El-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed el-Ensârî. **el-Cami' li-Ahkâm'il-Kur'an,t.y**.

En-Neysâbûrî, Müslim b. El-Haccac. **Sahih-i Müslim**, Kütüphane Matbaaları, Mısır, t.y.

Es-Sâbûnî, Muhammed Ali. **Safvetu't-Tefâsîr,** Beyrut, daru el-Kur'an'il-Kerîm, 1981.

Eş-Şa’ravânî, Muhammed Mutevelli. **Meryem ve’l-Mesîh**, Dar’ut-Turâs li-Hidmeti’il-Kitâb ve’s-Sunne, Kahire, t.y.

Eş-Şerkavi, Muhammed. **Dirasatün fi’l-Mileli ve’n-Nihal**, t.y.

Et-Taberî, Muhammed. **Câmi’ul-Beyân fî tefsîr’il-Kur’an**, Dar’ul-Marife, Beyrut, 1986.

Et-Tenir, Muhammed Tahir. **el-Aka’idu el-Vasaniyye fi’d-Diyaneti’n-Nasraniyye**, Kuveyt, 1408.

Ez-Zemahşerî, Mahmûd b. Ömer. **el-Keşşâf an hakâiki ğavâmid’it’Tenzîl ve Uyun’ul-Ekâvîl fi vucûh’it-Te’vîl**, Büyük ticaret kütüphanesi, Mısır, t.y, .

Ez-Zemahşerî, Mahmûd. **Hakâiki ğavâmid’it’Tenzîl ve Uyun’ul-Ekâvîl fi vucûh’it-Te’vîl**, Büyük ticaret kütüphanesi, Mısır.

Garnier Kolinl, **İbadatü el-Emvat**, Londra, 1904.

Guignebert, Charles. **el-Mesihiyye Neş’etüha ve Tatavuruha**, el-Mektebetül el-Asriyye, Beyrut, t.y.

Habîb, Said. **“Siretü Resüli’l-Cihad”, “Pavlus”**,Cemiyyet Neşru el-Maarif el-Mesihiye, Kahire.

Habîb, Said. **Fecrü’l-Mesihiyye**, Dar’ül el-Tealif ve el-Neşir Li-el-Kenise el-Eskufiyye, Kahire.

Havva, Saîd. **Silsile dirâsât menheciyye hâdife “İslam**”, Dar’us-Selam, Kahire.

İbn-i Kesîr, Ebu’l-Fidâ İsmail. **Tefsir’ul-Kur’an’il-Azîm**, Beyrut, Daru el-Endelus, 1966.

İbn-i Kesir, İsmail. **Kasas’ul-Enbiya**, Üsame yayın ve dağıtımevi, Umman, 1997.

İbn-i Manzûr, Abdullah. **Lisân’ul-Arap el-Muhît**, Lisan’ul-Arap yayınevi, Beyrut,t.y.

İbn-i Teymiye, Ahmed Abdulhalim. **el-Cevabu's-Sahih limen beddele dine'l-Mesih**, Dar'ul-Hadis, Kahire, 2003.

İbrahim Halil Ahmed, **Muhammed fi't-Tevrati ve el-İncili ve el-Kur'an**, Dar'ül el-Menar, 1409.

İdcar, C. el-Tarihu el-Kadim, el-Maarif, Kahire,1931.

İlyas el-Yesu'i, Pavlus. **Yesu' el-Mesih**, Mektebetü el-Nehdah, Kahire.

İvaz, Muhammed Abdurrahman. **Mu'cizât'ul-Mesih fi'l-İncil ve'l-Kur'an**,el-Beşir, Kahire, t.y.

Jistinih, Besme Ahmad. **Tahrif Risalat el-Masih İbra el-Tarih Esbabuhu ve Netaicuhu**, Dar'u el-Kalam, Dimaşk, 2000.

Kitab-ı Mukaddes, Kitab-ı Mukaddes ve yeni yaşm yayınlar, Koryea, 2016.

Kruzeh, İmar İndireh. **Tarihu'l-Hadarati'l-Âam,** t.y.

Kur'an-ı Kerim.

Mahlûf, Hüseyin Muhammed. **Kelimât'ul-Kur'an tefsir ve beyan**, Beyrut, 1956.

Makkar, İlyas. **el-Kadaya el-Mesihiyye el-Kübra**, Dar'ül el-Tekafe el-Mesihiye, Kahire.

Mayer, F.v, **Hayatü Pavlus**, çev. Markos Davut, Mektebetül el-Mehebe, Kahire, t.y.

Mezru'a, Mahmud. **Dirasatün Fi'n-Nasraniyye**, Kahire, t.y.

Rızâ, Muhammed Reşid. **Akidetü's-Salbi vel Fida**, Dar'ül el-Menar, Kahire, 1331.

Rose, H. C. **el-Diyanatü el-Yunaniyye**, çev. Remzi Abte Circis, Dar'ül el-Nahda, Mısır, 1965.

Sa'ddüdin Seyyid Salih, **Müşkilatü'l-Aka'idi'l-Veseniyye**, Kahire, 1992.

Sarıkçıoğlu, Ekrem. **Kanonik -Apokrif İncillere Göre Hz. Isa Hayatı ve Mesajı**, Ankara, 2017.

Şeltût, Mahmûd. **el-Fetâvâ Dirasetu'l-muşkilât'il-Muslim'il-Muâsır fi hayâtihi'l-Yevmiyye ve'l-Âm**, Dâr'ul-Kalem, Kahire, Kahire, t.y.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1992.

Vafi, Ali Abdülvâhid. **el-Esfaru'l Mukaddase fil Edyani's-Sâbikati lil İslam**, Dar'u Nahbati Mısır, Mısır, 1996.

Vehib, Ahmed Bekri. **Pavlus ve Te'siruhu fi'l-Mesihiyye**Camiyet el-İmam Muhammed b. Suud el-İslamiye, 1405.

Wel Diyorant, **Kıssatü'l-Hadâra**, çev. Remzi Abte Circis, Licnet el-telif ve el-terceme ve el-Neşir.

Yahudi Sa'd b. Mansûr b. Kammûna, **Tenkîh'ul-Ebhâs li'l-Milel es-Selâs**, Dar'ul el-Ensâr, Kahire, 1932.

Zemahşerî, Carullah Mahmûd b. Ömer. **Esâs'ul-Belâğa**, Lübnan kütüphanesi, Beyrut, 1998.

İNTERNET KAYNAKLARI:

http://www.ma3lomaat.info/2017/10/04/what-is-the-impalement.(14/04/2019).

http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf.(1/04/2019).